

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Roskilde Kathedralskole

i Juliimaaned 1847,

af Skolens Rector

Dr. S. N. J. Bloch,

Statsraad, Ridder af Drog og Drogsmænd.

Inholder:

- I.** Grundfætninger for Underviisningen i de lærde Skoler med stadigt Hensyn til den nye Underviisningsplan for samme. 1ste Hefte.
- II.** Skolefetterretninger for Skoleaaret 1846—47.

Roskilde.

Trykt i J. D. C. Hansons Bogtrykkeri.

1847.

Grundsætninger for Underviisningen i de lærde Skoler, med stadigt Hensyn til den nye Underviisnings-Plan for samme.

---

§ 1.

Om Skolens og Underviisningens Diemed.

Det første Spørgsmaal, man ved at træffe en Foranstaltning har at gjøre sig, er fornuftigviis, hvad dens Diemed skal være. Dette maa fattes klart og bestemt og stedsse havees for Die, saafremt man ellers skal kunne vælge de retteste og hensigtsmæssigste Midler til dets Opnaaelse. Ogsaa var dette, hvad Lærdeskolernes Indretning og Underviisning angaaer, skeet saa godt, som det kunde ønskes, ved den hidtil gjældende Skoleforordning af 7de Nov. 1809, i hvis 1ste § det strax kort, tydeligt og omfattende nok fastsættes, som de lærde Skolers Hovedbestemmelse, at de skulle „forskaffe de Unge, som søge dem, en saadan Uddannelse af deres Anlæg og Evner og et saadant Forraad af Forkundskaber, at de, tilbørligen forberedte, kunne ved Universitetet fortsætte og fuldende deres akademiske Studier“;*) hvorefter da aldeles consequent

---

*) Rigtigheden heraf, samt hvad der desaar sag maa fordres til lærd Dannelse, er godt viist af Köhler i „Aphorismen aus dem Gebiete des Gymnasiallebens“. Leipz. 1837 S. 1—5. Jvf. Albertis Anm. her nedenfor S. 7.

med dette Hovedsiemed i § 3*) forordnes de Underviisningsgjenstande, som vist enstemmig af alle Kyndige maae ansees for de til det angivne Siemeds Opnaaelse, til med Held at kunne dyrke hvad Studium den begyndende Akademiker maatte vælge sig, tjenlige og (man kunde vel sige ene) fornødne; til hvilke dernæst føies nogle andre, ikke just til hiint Hovedsiemed egentlig fornødne, men dog i Almindelighed nyttige Lærefag, hvori der kun „naar og hvor det kan skee“ skal gives Underviisning, men dog uden at Fremgangen deri skal være Gjenstand for nogen Optagelsesprøve ved Universitetet. Døist velbetænkt blev derved den vidtløftige Cyclus af Læregjenstande indskrænket, hvormed man saa Mar isforveien havde udvidet Underviisningen i de tre, lykkeligviis kun til en Prøve, reformerede lærde Skoler, og saaledes en Erfaring viseligen benyttet, som man nu desværre synes at have aldeles glemt. Thi vel er dette Siemed, som den nye Reformplan opstiller, tildeels det samme, som Fdn. af 1809 bestemmer, men dog af saa viid en Omfang og saa ubestemt fremsat, at derved tabes en sikker og skarp Grændse for, hvad der bør eller ikke bør optages som Underviisningsgjenstand, og hvorvidt der i enhver saadan bør gaaes. Næsten alt Bideværdigt kan derefter optages i Skolen, thi hvad er der ikke som jo paa een eller anden Maade er „stiftet til at uddanne Forstandsevnerne og stærke Dømmekraften“? og endnu mindre kan det blive Særkjende for Skolevidenskaberne at vække og befæste Erkjendelse af og Agtelse for Sandhed, Ret og Dyd, hvilket directe kun er Gjenstand for Philosophie, Lovkyndighed og Religions- og Sædelære, af hvilke kun den

---

*) thi i § 2 forudstikkes allene det dengang Nødvendige om de to Slags Skoler, som den Tid havde, for at det kunde forstaaes, naar der siden taltes om særegne Bestemmelser for Middelskolerne, men som nu forlangst ere ophævede.

sidste kan blive Skolevidenskab, og de andre Fag, som maac optages i Skolen, i det høieste kun middelbart og ved Digressioner kunne anvendes til moralske Dieme, hvor til det iøvrigt jo bliver al Opdragelses Sag at virke. Thi om der end kun kræves de Videnskabsfag, som „maac ansees for bedst skikkede til“ alt det nu Nævnte, saa bliver Fordringen derved endnu kun ubestemt og vilkaarlig, eftersom Meningerne om hvad der er „bedst skicket“ kunne være meget deelte, og enhver gjerne anseer sine Yndlingsfag for de vigtigste og de bedst skikkede til Aandens Uddannelse; hvorimod der ikke lettelig kan være nogen synderlig Dissens om hvad der er passende eller fornødent som Forberedelse til alle de almindeligste Universitetsstudier*), hvilket f. Ex. Sprogstudierne, men ikke Naturvidensskaberne, ere, i hvilke sidste hverken Theologer eller Jurister eller Philologer, d. e. den største Deel af de Studerende, behøve nogen speciel Forkundskab, og i enkelte Tilfælde enhver, der blot besidder den sædvanlige Aandsdannelse, naar det interesserer ham, let kan skaffe sig fornøden Underretning, (i alt Fald af de Real- eller Conversationslexika, som nu ere saa almindelige), eller, hvis han vil gjøre dem til sit Hovedstudium ved Universitetet, let kan gjøre det ligesaa vel som med andre Videnskaber, hvori han heller ikke har faaet nogen Skoleunderviisning. Derimod er her ganske forbigaaet et af de væsentligste Dieme for den lærde Underviisning, nemlig Smagens Dannelse eller Bækkelse og Udvikling, Følelsen for det Skønne, (den æsthetiske Sands), som jo i alle

---

*) efter Röhler anf. Skr. S. 5. Dannelsen til Humanitet, som han S. 5 definerer ved „das Hinaustreten aus den Interessen der Gegenwart, des Egoismus, der Persönlichkeit, und eine stetige Richtung auf Alles, was den Menschen an sich und in seinen Beziehungen zur Welt, was ihn geistig, sittlich und religiös verebeln kann.“

Studier er fornøden og især er Hovedhensigten af den klassiske Litteratur og selv Moderemaalets Studium i Skolen, og uden hvilken Følelse ingen sand Aandsdannelse kan existere. Og saaledes kunde vel den lærde Skoleunderviisnings Hovedoiemed fuldstændigere og rigtigere sættes, om ikke bestemt nok i det gamle sapere & fari, saa dog i: at vække og udvikle den Erkjendelse og Følelse af det Sande, Gode og Skønne, som er nødvendig som Forberedelse til et selvstændigt akademisk Studium af hvad Fag enhver maatte vælge sig; hvorimod den uden for disse liggende Realunderviisning mere har den directe Nytte eller Anvendelse af den erhvervede Kundskab i det practiske og materielle Liv til Diemed; hvilken Forskjel gjør det vanskeligt at forene de tvende Skoler af et saa forskjelligt Diemed, saafremt de fra Forstningen af skulle virke aldeles consequent til samme, uden at nogen af dem skal opofre Noget for den anden; hvad f. Ex. bliver Tilfældet, naar i den lærde Skole Humanistiken skal lide noget Skaar til Fordeel for de til dens Diemed ikke sigtende Realdiscipliner, af hvilke selv nogle ikke kunne behandles eensdan for begge Slags Lærlinge.

Dernæst gjøres i den nye Underviisningsplan ingen Forskjel paa Skoledisciplinernes større eller mindre Nødvendighed til Hovedoiemedets Opnaaelse. Alle ansees de som lige vigtige til den fordrede almindelige Dannelse og Aandsmodenhed, og alle gjøres de uden Forskjel til Gjenstand for Afgangsramen til Universitetet, alene med Undtagelse af de blotte Færdigheder (i Kalligrafie, Tegning, Gymnastik), der naturligtvis her ei kunne komme i Betragtning; i hvilken Henseende derimod den hidtil gjældende Skoleplan har et stort Fortrin, i det Massen af de deri befalede Gjenstande ikke er større, end at der i dem kan opnaas den til Examen fornødne Kundskabsgrad, og Intet fordres, uden hvad der sigter til Aandskræfternes høiere Udvikling, eller som nødvendig Grundlæg for al Videnskabelighed og

passende Forberedelse til at kunne benytte den akademiske Underviisning i Almindelighed maa være Ungdommen bekendt. — Heller ikke er i den nye Plan, saaledes som i den gamle, Valget af Færegjenstandene knyttet til eller bygget paa det, der i den 1ste § er angivet som Skolens Bestemmelse eller Underviisningens Diemed, men anføres først, efterat i de mellemkommende §§ nogle mindre væsentlige Punkter om Klassernes Antal (der jo omvendt burde grunde sig paa Færegjenstandenes Omfang) og om nye Disciples Optagelse ere bestemte, — i den 4de § og synes saaledes, uden at være grundet i eller udledet af noget fast Princip, snarere bygget paa et subjectivt Skøn af hvad der kunde være nyttigt at vide eller efter Enkeltes Indlingsideer og overveieende Autoritet udkræves til almindelig Dannelse, hvis Begreb og er temmelig ubestemt. Det sees f. Ex. ikke, hvorfor Naturhistorien der dog i den Alder kun kan blive en paa blot sandselig Anskuelse grundet Sukkomsfæsegjenstand, og ikke er nødvendig som almindelig Forberedelse til de akademiske Studier, ja hvori enhver, som har den almindelige Skoledannelse, godt paa egen Haand kan skaffe sig Kundskab og gjøre Fremgang, skal i Skolen optages som en saa vigtig Disciplin, at den endog til stor Afbræk for andre nødvendiger Fag skal fortsættes lige til Begyndelsen af det sidste Skoleaar, for da i sin hele Fylde at gøres til Gjenstand for Afgangseramen*). eller hvorfor den

---

*) Hørte den op med 3die, høit 4de Klasse, da kunde det et Par Timer om Ugen være tilstrækkelige til at vække den Lyst dertil og det Begreb derom, som maa forudsættes til det høiere Studium af samme, men som dog ikke mere kan blive Skolens Sag end Studiet af de andre Videnskabsfag Theologie, Lovkyndighed o. s. v. Eigeledes kunde ogsaa Geographien til nyttig Tidsbesparelse afsluttes i 4de eller 5te Klasse, hvorefter siden. (Jvf. hvad Girardin, i Friedemann's Pa-

kan regnes blandt de Fag, som „maa anses for bedst skiftede til at uddanne Forstandsevernerne, stærke Dømmekraften og befordre Erkjendelse af Sandhed, Ret og Dyd“, medens Philosophien, der dog fremfor Alt gaaer ud paa alle disse Næmmede, selv ikke i den øverste Klasse faaer noget Sted (hvad jeg isøvrigt ikke vil misbillige*); eller med hvad Grund hiin kan antages at „betinge det akademiske Studium“ af andre Videnskabsfag, end Tægens, og saaledes antages som nødvendig for alle andre Studerende. Og hvad dernæst Naturkæren, Astronomien, Stereometrien, Trigonometrien angaaer, da kan deres Indførelse heller ikke grunde sig paa deres Nødvendighed som Forberedelse til de fleste akademiske Studier, men synes alene at være optagne, fordi det første akademiske Aar, i hvilke disse Videnskaber eengang ere anordnede som Læregjenstande**), er

---

rånesen 4, 1, S. 80, bemærker om Sukommelsens større Virksomhed i de tidligere Aar, end i de senere, og Alberti og Andre om Nyttens af den succesfulde Følge af Gjenstandene i Underviisningen).

*) Et foreløbigt Begreb om Philosophie og Anvendelse deraf faaer desuden Disciplen deels i de gamle Philosopher, som læses i Skolen, deels i Religionsunderviisningen; og deels er, som Girardin bemærker, (s. a. St. S. 73) selv „Sprogstudiet en Underviisning i Philosophien paa ethvert Aandens Dannelsesstrin, den simpleste og sandeste Logik, og maa steds være Basis for al Underviisning.“ Endelig virker ogsaa Mathematiken paa sin Maade til filosofisk Tænkning og Aandsøverners Udvikling.

**) Hvorvidt det var nødvendigt, hermed at borttage alle Studerende endeel af deres første akademiske Aar, ville vi her ei inblade os paa at undersøge. I Botanik og Chemie er der i den senere Tid anordnet en Præliminærexamen for tilkommende Læger. Og Udfaldet viser ikke sjelden, at tilstrækkelig, endog fortrinlig, Kundskab deri kan naaes ved Universitetet uden foregaaende Skoleunderviisning i disse Fag. Af vore største Naturkyndige have jo sjelden Noget faaet denne Underviisning i Skolen. Linnee havde ikke faaet den.

overfløttet til Skolen, hvor det endda bliver et stort Spørgsmaal, hvorfor der skal tillægges især Naturlæren sex Gange saa lang Tid, som derpaa anvendes ved Universitetet, hvor den blot doceres i et halvt Aar, i Skolen derimod skal drives to hele Aar igjennem i den desuden med samtlige Gramengjensstande stærkt bebyrdede 6te, og derpaa endnu eet Aar igjennem i 7de Klasse, hvilket sidste i alt Fald kunde være nok, da det endda er dobbelt saa lang Tid, som derpaa anvendes ved Universitetet*). Hvad der vedtages for de andre for Skoleunderviisningens Diemed vigtigere Videnskaber, er viensynligt. Eigensaa lidt følger det af Skolens Bestemmelse at forberede til de akademiske Studier i Almindelighed, at Dimittenden skal kunne skrive correct Tydsk, være bevandret i den græske og romerske Literaturhistorie, have gjort saa stor Fremgang i de benævnte geometriske Discipliner, til hvilket Alt der vil medgaae saa megen Tid, som vi nedenfor skulle vise langt nyttigere og

---

*) Den største Opmærksomhed fortjene i denne som i flere Henseender Alberti's Ord (Ueber die sinkende Wirksamkeit der deutschen Gymnasien, i Zahns neue Jahrbücher für Philol. u. Pädagog. X Suppl 1ste H. S. 112), naar han, efterat have overregnet det Antal Læretimer, der i 8 Aar gives Skoleungdommen, siger: „Diese Stundenzahlen reichen zur Bewältigung des angegebenen Lehrstoffs vollkommen hin, aber natürlich nur dann, wenn eine Bedingung streng gehalten wird, ohne deren Erfüllung der Gymnasialunterricht überhaupt nie gedeihen und das verderbliche Uebergreifen in den Kreis der Universitätsstudien nicht vermieden werden kann. Diese Bedingung besteht aber darin, daß der Lehrstoff durchaus nur in dem Umfange behandelt werde, welcher durch die Bestimmung der Gymnasien als Lehranstalten zur Vorbereitung auf den höheren Unterricht der Universitäten, und als Träger der allgemeinen wissenschaftlichen Schulbildung vorgeschrieben ist.“

von zu geringen Nutzen für die darauf verwandte Mühe“ (en Mening der ikke engang i Philanthropiniøsmens Liber funde laaer rigtig Rødder, og som nu vel Ingen, der kjenner tilgavns de Gamles Sprog og Skrifter, vil vedkjende sig) „verdient anderes den Vorzug und wird es als Bildungsmittel von anderen ersetzt oder überzogen, so gebe man es ganz auf, und lasse sich nicht durch das Herkommen bestimmen, auch nur einen, alsdann ganz verlorenen, Theil der bisher darauf verwandten Zeit noch ferner dafür aufzuopfern.“ Der kan vel intet Spørgsmaal være om, hvilken af Delene den Kyndige vil vælge.

Men om endelig nu end alt det nu Anførte og det Tidstab, som disse Udvidelser og Forøgelsers af Læregjensstandene ville medføre for hvad der til Hovedøiemedets Opnaaelse er nødvendigt, ikke skulde findes at være af Betydning nok mod den Nytte, som disse udenfor Skolens egentlige Bestemmelse liggende Discipliner formenes at kunne i mange Livets Tilfælde bringe de Studerende, saa gives der dog endnu en meget vigtig Grund til ikke med saadanne uforholdne Tillæg at forege Disciplinens allerede nu ikke lidet besværlige Privatarbejde, som efter den nye Plan især de to Aar igjennem i 6te Klasse vil for mange af dem blive aldeles uoverkommeligt, og det er — den menneskelige og især den ungdommelige Krafts Indskrænkning, hvilken Kraft ikke blot i fysisk Henseende kan lide ved den Overspænding, den foregede Stillefiddens og megen Læsning ved Lys*), som de hidtil værende Fordringer allerede

---

*) Om Skabeligheden heraf og den tiltagende Kortsynethed hos Ungdommen fortjene samme Alberti's Ord S. 120 ogsaa at tages til Eftertanke. Og ligesaa siger B. Thiersch i hans meget upartiske Bæretning om vore Lærebekolers Forsatning, (Jahns Jahrb. 49, 1), at man for den studerende Ungdoms Skyld maatte ønske, at der ogsaa i Danmark maatte optræde en Lorinser, Forfatteren til det bekjendte Skrift „Zum Schutz der Gesundheit auf Schulen“, som i Preussen var af saa god Virkning.

have gjort nødvendig og som endnu mere vil forøges, jo færre Timer hvert Fag, uagtet Forøgelsen deraf, kan faae paa Skolen*), og hvorved ikke blot Lysten maa svækkes; men selv Fremgangen i grundig Kundskab vil hindres, naar Disciplens Flid skal dele sig imellem saamange forskjelligartede Discipliner, at han ikke kan gjøre dem alle fyldest, og ved at skulle paa cengang lære Lidt af Alt, Intet kan tilegne sig tilgavn, end sige ret med Lyst og Iver kaste sig paa noget enkelt Fag**). En Time anvendt paa een Gjenstand er langt gavnligere, end Delingen deraf mellem flere, hvad desuden forfører til en Ustædighed, som bliver til Skade paa den hele Studerebane. Nusquam est, qvi ubique est, siger Seneca, hvor han fravaader megen forskjellig Læsning. Og betænker man nu, med hvilken Mængde Privatarbejde Disciplen vil blive overvældet, især de to

*) Da ved Reformen af Odense Skole 1802 baade Lærgjensstandenes og Timernes Antal blev ligesaa betydelig forøget, blev Rectoren, sal. Prof. Heiberg og jeg, dengang Conrector, enige om at gjen-nemgaae hvert Pensum saa fuldstændigt med Disciplene paa Skolen, at det egne Arbejde dermed hjemme ikke skulde koste dem alt for megen Tid. Men derved tabtes igjen den Fordeel, som den egne Anstrængelse medfører for de Unge. De ere desuden i de gamle Sprog alt for tilbøielige til at lette sig Arbeidet ved Brug af Versioner.

***) Det er den skadelige Følge af den ængstelige Sammentænkning af de specielle Charakterer i vore Examina til een Hovedcharakter og den deprimerende Indflydelse, som en slet Karakter i et enkelt Fag skal have imod den ringe Virkning, som tillægges Udmærkelsen i et andet. Just fordi Candidaten skal være lige ferm i Alt, bliver han sjelden fuldkommen i Noget; skjøndt det dog maa påkjønnes, at der i den nye Plan, hvor intet enkelt Slet eller Dul, rejicerer, er fulgt noget billigere Grundsætninger, end i den hidtil brugelige Beregningsmaade. Dog berom nærmere paa sit Sted.

Nar igjennem i 6te Klasse, hvor han skal anvende sin Flid paa alle 13 Lærefag, og efter 6 dertil daglig anvendte Timer paa Skolen, foruden de 2 ugentlig som Gymnastiken fordrer, for Nogle ogsaa 1 eller 2 til Musten, vil have 5 eller 6 daglige Pensa at berede sig paa til næste Dag, jevnlig skriftlige Arbejder at forfatte i de Fag, hvor disse ere befalede til Ufgangseramen, og ved Siden deraf to Gange om Aaret har en Generalrepetition af Alt at foretage til de befalede Gramina, den ene endog til Ufgang fra Skolen, hvor alt, hvad der hele Skolen igjennem er lært, maa være paa rede Haand, og til hvilken Repetition der ikke er indrømmet nogen særlig Tid, den altsaa, der ikke bestøder usædvanligt hurtige Evner, ofte flere Uger igjennem maa tage endeel af Natten til Hjælp, ikke at tale om Berøvelsen af de Fritimer, der dog burde forundes Ynglingen i den Alder til Recreation eller egen fri Disposition: hvo kan da undres over, om der hverken i Skolen eller hjemme kan af Disciplen blive iagttaget den gamle gyldne Regel non multa, sed multum, eller at selv den slittige og ufortrødne Discipel under den brogede Mængde, der paalægges ham, vil behandle Alt med skjodesløs Tilfærdighed og ikke med Hjertenslyst kan overgive sig til noget eneste Fag; ja hvo kan betvivle, at jo flere Læregjenstande der paabydes, destomindre maa Fremgangen i dem alle og Ducligheden i det hele blive*); eller at der jo bevistes

---

*) Møbrette advarer og Alberti a. St. p. 123 fg. imod en saadan Adspaltelse og Fordeling af Lærestoffet i flere Klasser, at hver Læregjenstand kun kan faae et Par, vel endog undertiden kun een Time ugentlig, og anbefaler derimod den successive og intermitterende Methode, hvorved de Gjenstande, som ikke have grundet Fordring paa den hele Skoletid igjennem og mange ugentlige Timer, fuldendes inden en anden begynder, hvad vel og tildeels er iagttaget i vor provisoriske Plan,

den studerende Ungdom og Videnskaberne en større Tjeneste ved den 1806 foretagne Indskrænkning, end ved den nogle Aar tilforn i Proveskolerne befalede og nu igien fornyede Udvidelse? Langt hellere maatte man derfor, idetmindste indtil nogle af dem vare fra Haanden, formindske end foreøge Disciplinernes Antal og gie med det mindre Fornødne, til der var opnaaet større Fremgang i det, Skolens Hovedbestemmelse fordrer (Err. anf. S. 5—7), eftergive Noget i eet Fag, for at der kunde præstere sig saa meget Mere i et andet, fornemmelig i det, der er Hovedbetingelsen for alt lærd Studium og høiere Naandsdannelse, det reent humanistiske eller de gamle Sprog og Klassikernes Studium, men som netop er det eneste, der ved den provisoriske Plan er bleven indskrænket, baade ved den saalænge udsatte Begyndelse dermed og siden ved den Beskærelse af Timerne dertil, som de mange andre Fag ville gjøre fornøden, thi det hjælper kun lidt, at Gramensfordringerne i Latin og Græsk ogsaa ere forstørrede, naar der ikke levnes behørig Tid til at kunne opfylde dem tilgavn, hvad hidtil ikke engang i Almindelighed er lykkedes i nogen høi Grad, uagtet man dog havde et heelt Aar og mange Ugetimer mere dertil. Kan der altsaa ikke gøres nogen Indskrænkning i det nu bestemte, da vil der ved Skoleundervisningens Udvidelse snarere være tabt end vundet for den studerende Ungdom.

Dog inden jeg gaaer videre, anseer jeg det for nødvendigt, at imødegaae et Par Indvendinger, der i Uled-

---

men kun med Tegning og Skrivning og i det allerførste Aar med 5 Discipliner, men ikke tilstrækkeligen kan gennemføres saalænge det strænge Controløksen eragtes fornødent, som fordrer, at Alt, og deriblandt en Mængde Sukommelsesværk skal præsenteres til Afgangsexamen og derfor maa vedligeholdes til sidste Dieblif, selv uagtet flere nye Fag komme til.

ning af det Nuanførte ere i mundtlig Samtale gjort mig af tvende høit agtede Mænd. Den ene, „at den gamle Ferdom bør have sin Ende, da de lærde Skoler kun vare (rettere kaldtes) Latinskolet, fordi alle Videnskaber ere lige vigtige.“ Men for det første er der vel Jugen som forlanger, at de lærde Skoler kun skulle være Latinskolet, en Venævnelse „der kun var taget a potiori, fordi Kyndighed i de gamle Sprog er Grundvolden for al lærd og høiere Dannelselse og især det latinske saa forviklet med al Videnskabelighed, at Kundskab deri ikke er undværlig for nogen Videnskabsmand, og dette derfor her, ligesom endnu stedse i Tydskland, England og de andre cultiverede Lande, har faaet og maa beholde Hovedrollen i den lærde Skole*); ikke blot som Sprog betragtet fordi dets Grammatik ved sin Fuldstændighed i Former og sin hele Regelmæssighed bliver den bedste almindelige Grammatik og det tjenligste Grundlæg for al anden Sprogunderviisning, som derved lettes usigeligt, men især og for den store Indflydelses Skyld, som den klassiske Litteraturs Studium ved dens udelige og for Ungdommen saa passende Mesterværker i de recent humanistiske Videnskaber, Historie, Oldtidskundskab, Veltalenhed, Philosophie, Poesie m. m. har paa Mandens, Smagens og hele Characterens Dannelselse, der ved intet andet Underviisningsfag saaledes kan fremmes; hvorom vi siden paa sit Sted skulle handle udførligere. Ikke heller ere jo de andre til den studerende Ungdoms Dannelselse fornødne Discipliner hidtil bleve tilfødesatte for Latinen og Græsk. Saaledes have jo Modersmaalet (hvorom der i Motiveringen tales som om det hidtil var bleven forsømt og vor Skoleunderviisning endnu var 40 Aar tilbage), samt de to os nødvendigste levende Sprog, Religions- og Sædelære, Historie og Geographie (begge endog i stor Omfang), Arith-

*) Grunden til Navnet bliver altsaa endnu den samme.

metik og Geometrie, i alle Skoler siden Aaret 1806 sædvanlig havt Mere end Halvparten af Underviisningstiden, ja ligesaa megen Tid, som de i den nyere Indretning ville kunne faae, og selv Naturhistorien er, hvor det lod sig gjøre, bleven doceret i de lavere Klasser. Hvad der nu er tilføiet, er kun de Discipliner, som det hidtil har været paalagt de Studerende at beflitte sig paa i det første akademiske Aar (alene med Undtagelse af Philosophien, i hvis Sted derimod nu er for Alle og i stort Omfang kommen Naturhistorien, hvorfor dog de, som læste Hebraisk, hidtil vare befrieede, og de Andre endda kunde slippe med een Branche deraf) men, som vi have viist, Naturvidenskabernes*) med saadan Overvægt, at det (især i 6te Klasse) maa medføre megen Tidsforkortning for de egentlig aandsdannende Færefag, navnlig Klassikernes og de gamle Sprogstudium, som der allerede endog, efter et andet Princip, uden al Nødvendighed er fradraget de to første Begynderaars. Hvorvidt denne Indskrænkning af den meest aandsdannende Disciplin og Realunderviisningens Seier over samme vil være nyttig, skulle vi i en følgende § undersøge. Her ville vi blot endnu med Hensyn til ovennævnte Indvending bemærke, at Videnskabernes Vigtighed er relativ, større eller mindre ja undertiden slet ingen med Hensyn til Underviisningens Viemod og de Studerendes til-

---

*) I de preussiske Skoler, hvor Naturvidenskabernes ogsaa tracteres, skeer dette dog kun succesfult, saa at de enten kun udgjøre een Disciplin, eller Underviisningen i Physikken først tager sin Begyndelse naar Naturhistorien er fuldenbt, og endda anvendes paa det Hele tilsammen i det Høieste et Par Timer ugentlig; en Fremgangsmaade, som den os saa egne specielle Examenscontroll vel sagtens har forbudt at indføre, medmindre Realismens Talsmænds Barme for deres Fag har været større, eller har faaet større Indflydelse, end Skolemændenes for Philologien.

lige Polyhistorie og Optagelsen af flere Realgjenstande i Skoleunderviisningen, hvorimod der blev bemærket, at man- gen meget dannet Mand dog ofte beklager Savnet af en eller anden saadan Kundskab, som kunde være ham inter- vésant eller nyttig, men som ei var meddeelt ham i Sko- len. Thi skal heri ligge nogen Grund til at forøge Skole- disciplinens Antal og Udstrækning, da har Fordringen al- deles ingen Grændse, og Disciplen lærer da Intet tilgavns, fordi han skal lære Alt; thi hvad er der ikke, som En eller Anden ei siden kunde ønske at vide? Skoleunderviisningen har opfyldt sin Bestemmelse, ikke ved at meddele alskens forskjellig Kundskab, der i enkelte Tilfælde kunde komme til Nytte, men naar den ved de hidtil anordnede Lærefag har udviklet Ungdommens Evner saaledes, og forsynet samme med den Mandsdannelse og de almindelige Forkundskaber, som maae forudsættes for at den Dimitterede kan ved Uni- versitetet begynde paa og med tilstrækkelig Mandsmodenhed og Selvstændighed drive hvilket som helst specielt Studium han efter sin Tilbøielighed eller andre Grunde maatte vælge. Andet fordrer heller ikke egentlig den provisoriske Plans 1ste S, og Erfaring lærer, at den, der kommer til Universitetet vel udrustet med den almindelige Dannelse, som vor hidtilvæ- rende Skoleunderviisning hidtil har kunnet forskaffe, meget vel har kunnet arbejde sig ind i hvilket som helst specielt Stu- dium han alvorlig vilde, uden at være i Skolen indledt i samme*); hvilket ikke omvendt vilde være Tilfældet, om han end var forsynet med nok saa megen Realkundskab i en- kelte Fag, men savnede den almindeligere Mandsdannelse, som de humanistiske Studier og den hidtil sædvanlige Skole- underviisning kan forskaffe. Kun ved den vil han kunne behandle ethvert reelt eller practisk Fag med ret videnska-

*) S. 2den Anm. S. 6 ovenfor.

delig Aand *). Hvad der i disse Fag i det allerhøieste kan forlanges af den lærde Skole er, at der ikke mangler Leilighed for Ungdommen til at faae en Idee om og Smag paa dette Slags Kundskaber, saa at de mere tilbødes, end paabødes som tvungen Gramensgjensstand, da det, der er frivilligt, altid skeer med mere Lyst og derfor ogsaa lykkes bedst; eller at de i alt Fald kun foretoges med de Indskrænkninger, som vi ovenfor have nævnt, og ikke gjordes til Gjenstand for Afgangs-examen. Thi at de paa sit Sted ikke skulde forsømmes kunde jo alligevel nok paasees, saafremt Skolernes Bestyrere ellers skulde cragtes at være deres Embede værdige; eller kan denne Omsorg ikke betros dem, da kunde jo denne Deel af den lavere Klases Gramen sættes under Opsyn af de til Afgangs-examen alligevel tilstedeværende Commissarier. Vigtigheden af en Indskrænkning i Fordringerne forekommer mig indlysende deraf, at jo høiere Disciplen stiger i Klasserne, desto mere vorer Arbeidet for ham; og jo mere Tænkning og eget Studium der udfordres af ham, desto mindre bør man spille ham Tiden dertil ved unødvendig Udenadslæren. Hvad der har interesseret ham vil han nok paa egen Haand siden fortsætte, f. Ex. botanisere, men hvad der er forbleven ham ligegyldigt, lægger han dog tilside og glemmer saasnart Gramen er forbi; hvilket derimod ikke saa ganske kan siges om de aandsdannende Videnskaber; thi om de endog senere lægges tilside, om der end ikke læses en Linie Græsk eller La-

*) Vigtigheden af de classiske Studier i Skolen til practisk Dannelselse saavel i Henseende til de senere Universitetsstudier som til Livets Fornødenheder, viser Thiersch indlysende i sit Werk „Ueber gelehrte Schulen“ 1, S. 149 fgg. Jvf. hvad Funk i Friedemanns Parænesen 3, S. 22 og 24 bemærker om Nytten af Philologie og lærd Sprogkundskab som baade Forstandsbøvelse og Magazin af alle Intellectualiteter.

tin mere, saa vedvarer dog Frugten deraf, den derved vundne Landsdannelse, den skærpede og øvede Dømmekraft og Smag, som var Hensigten af Underviisningen deri og Sysselsættelsen dermed, for al den øvrige Fremtid.

Endelig fortjener det endnu at bemærkes, at den i det provisoriske Plan bestemte Forøgelse af Læregjenstandene saavel som de forstørrede Fordringer i endel af disse, komme i Strid med den saa vel grundede Indskrænkning af den daglige Skoletid, som er foreskrevet i Planens 6te § og vist ikke er den ringeste af denne Skoleplans gode Ender, da det er en simpel og naturlig Følge, at forøget Arbejde kræver forøget Tid; men jo mindre denne bliver paa Skolen, desto større bliver og Nødvendigheden baade af eget Arbejde for Discipelen hjemme, som altsaa ingen Lettelse faaer; og ligesaa for Lærerne af deshurtigere at overføre Underviisningen i Skolen, som altsaa, da dette lettest skeer, naar Læreren er den ene talende, maa blive mere akroamatisk, som et Slags Forelæsning (hvorfor jo Directionen selv er bange, s. Motiveringens S. 721) end dialogisk eller sokratiske, og selvsagt mindre vil vække og vedligeholde Disciplens Opmærksomhed, Eftertanke og Anstrængelse, end hvor han hvert Øieblik kan vente et Spørgsmaal eller opfordres til selv at udfinde Noget; ligesom og Disciplens Arbejde hjemme maa forstørres i samme Grad, som Veiledningen paa Skolen formedelsk Tidens Formindskelse og Læregjenstandenes Udvildelse maa blive hurtigere og Pensa større. Hvor hurtigt maa ikke s. Ex. Latin og Græsk seies af i Skolen, og det Meste overlades til privat Studium, naar man i resp. 6 og 5 Aar skal, endog i færre Timer, fuldføre det, hvortil man hidtil har behovet endog flere gennem 8 eller 7 og 6 Aar? Dog herom Mere i 3die §. Der ville vi endnu kun til Bevist paa Skaden af Skoleunderviisningens Deking nællem saa mange paa cengang foretagne Læregjenstande anføre den Ulempe, at der, især i 6te Klasse, hvor to Aar igjennem alle 13 Discipliner skulle tracteres, vilde, selv naar

alle 36 ugentlige Timer anvendtes, uden at deres Antal — hvad dog efter § 6 i Planen „bør være Skolens Bestræbelse“ — indskrænkedes, efter en lige Deling ikkun kunne tillægges de befalede 13 Fag hvert 3, og nogle endog kun 2 Timer ugentlig, eller, hvis man end vilde indskrænke de andre elleve Fag til kun 2 Timer ugentlig, dog for de tvende her vigtigste Lærefag Latin og Græsk, samt Alt hvad derunder indbefattes, ikke blive Mere end i alt 14 Timer tilovers, saaledes som det og nu efter Prof. Borgens Program for 1846 er bestemt for Metropolitanaskolen, hvilket maasker vel nu, medens det nuværende Kulb Disciple har nydt de to Aars tidligere Underviisning nedefra, kan være et nogenlunde tilstrækkeligt Timeantal, men siensynlig ikke kan for Eftertiden blive det for dem, der efter en 2 Aar kortere Underviisning, skulle præstere det Samme, i det det mere Fordrede tilligemed den fornødne cursoriske Læsning og skriftlige Øvelser, samt de andre Læregjenstande vistnok ville kunne optage det hele sidste eller 8de Skoleaar.

Men for at man nu ikke skal sige, at det er den gamle Skolemand, der af Forkjærlighed for sit Hovedsag, Philologien, eenfaldigen gjør samme til Skolens Hovedmaal og af Utyndighed i eller Mangel paa Interesse for Naturvidenskaberne og Realkundskaberne ikke vil indrømme dem den Plads i Skoleunderviisningen, som Tidsaanden, dette jevnlig paaberaabte Phantom, saa tydeligen fordrer, vil jeg blandt de mange indsigtsfulde Lærkeres Skrifter, der ere paa min Side, og hvoraf nedenfor skal anføres flere, her blot henvise til de tvende skarpsindige Afhandlinger af ovenanførte G. W. Dittmann, der, da han efter Friedemanns Beretning hverken er Theolog eller Philolog, men Jurist og Historiker, ikke kan ansees for ledet af hines Fordomme: „Ueber die Bestimmung des Gelehrten und seine Bildung durch Schule und Universität, Berl. 1833“, og „Utte auf die Bildung unserer Zeit und auf Wissenschaft und Kunst der Bildung, Epz. 1835“, og deraf allene fragmentarisk an-

fore følgende: Den i nyere Tider saa almindelige Anskuelse, som vil have den meest afgjørende Indflydelse paa Tidernes og Folkenes Intelligents og Dyd, den at sætte Nytten og Brugbarheden for Forretninger og hvad der i Livet forekommer, til udelukkende eller dog fornemmeligt Maal for Skoleunderviisningen overhovedet og al, navnlig den Lærdes, Dannelse, — en Anskuelse der tidligere kun var en forseilet Tanke, men som man i vor Tid stræber at indføre i Livet, hvoraf man venter saa stor Gevinst for Livet, og derfor holder dens Gjennemførelse for en saa nødvendig Reform i Skolevæsenet, — er kun det uværdige Livs Princip, Spidsen af Tidens Fordærvelse og af Faren for et indbrydende Barbari. — Det er af dyb Betydning og høist uværdigt, at man med Ordet Liv forbinder et Begreb, som udelukker Ideernes Verden, som om Aandens Bestjæftigelse med Ideer ikke var Liv, og, naar man taler om Nyttigheden, kun tænker paa det ydre Liv, som om Gevinsten for det indre Liv ikke var nogen Nytte for Menneskene; ved hvilken Indskrænkning af den menneskelige Stræben Verden og vor Tid vil stilles ved Genialitet ligesom ved Dyd. — Efter det rene Begreb af lærde Underviisningsanstalter er deres hele Opgave fuldstændig omstrevet med Aandsdannelsens og i særdeleshed den videnskabelige Dannelses Kreds, hvorved de imidlertid, uden egentlig at danne dertil, have den største Indflydelse paa Forretningslivet. — Sammenligne vi Forhvervelsen af Kundskaber og Forholdelsen af Aandens Kraft, Smidighed og Forfinelse som Diemed for Underviisningen, saa vil det sidste Diemed, Aandsdannelsens, fremsille sig som Hoveddiemedet. Den saunde Nytte, som Skolen kan bringe for Livet, ligger fortrinligvis i Aandens Uddannelse og Forholdelsen af dens Kraft; thi kun den indeholder Forberedelsen og Duelliggjørelsen til alt Forekommende, hvad al Kundskab ikke kan, hvilken derimod den dannede Forstand let indhenter. Heraf viser det sig nu, at det er en saare lav Standpunkt, en ganske vild-

farende Opfatning af Striden om Humanismus og Realismus, naar man troer, at hele Spørgsmaalet ligger deri, om enten Bekjendtskabet med det latinske og græske Sprog skal være det væsentligste Middel for Underviisningen i lærde Skoler, eller Erhvervelsen af Sagskundskaber, som man ganske urigtigt kalder alt øvrige, vel endog indbefattende Mathematikken derunder *). For Uddannelsen til Forretninger er jo intet tjenligere, end at enhver vindes for Livet i Videnskaben, selv det middelmaadige Hoved efter sin Evne. Den Geistlige, den Retskyndige, Lægen, vil med saa meget mere Nytte besørge sin Forretning, jo mere hans Aand er uddannet ved Videnskaben og vakt til Intelligentiens højere Liv. — Ved nærmere Betragtning viser det sig fremdeles, at af det, man i Almindelighed pleier at anbefale fra Nyttens eller Brugbarhedens Synspunkt som Underviisningsgenstande, ikke just saa saare Meget frembyder Vissheden eller blot Sandsynligheden af fremtidig Anvendelse for den Enkelte; Beregningen deraf og Brugbarheden altsaa ikke med Ret kan foretrakkes for Bestræbelsen efter Aandsdannelse **). Denne Bilsfarelse synes at udgaac derfra, at man forverler Nytten af en Videnskab med Nytten af Videnskabens almindelige Studium. Det er da, fordi man ikke forud kjender enhver Lærlings tilkommende Bestemmelse og senere Forholde, nødvendigt, at der maa læres utallige Ting ***), som vist blive uden Brug

*) Som Middel til Aandsdannelsen er det at de gamle Sprogs og Plaksternes Studium maa anbefales. Ia Sprogkundskab kan ikke engang eksistere uden Sagskundskab; uden Kundskab om de Gjenstande og Tænder, som Sproget skal tilkjendegive, kan der ikke gives rigtigt Udtryk af samme. B.

**) Kun færdigvidt Realdisciplinerne befordre denne kunne de altsaa gjøres til almindelige Skolegenstande. B.

**) som det kan være artigt nok at vide, men for hvilke man dog ikke bør opofre Noget af hvad der er fornødent til Aandens Uddannelse. B.

for ham, og uden Gevinst for Aandsdannelsen forsaavidt som Udstrækningen deraf ikke tillader at indtrænge i Dybden, eller som en Gjenstand vilde være mindre stiftet til at danne Aanden. Saaledes bliver altsaa, idet man vil beregne Underviisningen efter Brugbarhed, Massen af det Ubrugbare, som Ungdommen maa lære, eller den det humanistiske System saa meget forekastede Læren for Forglemmelsen ifkun forøget. Og paa den anden Side bliver ved hiint System den høiere Aandsdannelse ifkun besværliggjort eller hindret, hvilken dog tillige er den bedste Forberedelse for Forretningsarbeidet og det hele Liv. Meningen af det gamle Ordsprog: „Ikke for Skolen men for Livet“, er ikke, at Skolen skal forsyne med Kundskaber, som kunne bruges i Forretninger og andre Anliggender, men at Gevinsten fra Skolen af, at Uddannelsen af Aanden og den hele Personlighed, som Skolen skal skaffe, bliver en Gevinst for Livet. (Jvf. Niethammer: der Streit des Philanthrop. u. Humanism. S. 103—297).

Men da det dog, uagtet alt det ovenanførte, ikke er usandsynligt, at Tidsaanden, som sætter saa høi Priis paa Kundskaber om det Materielle, de saakaldte Realier, endda vil seire, saaledes som den tildeels har gjort i den provisoriske Plan, til stor Skade for det, som vi have viist, ja som Planen selv angiver at være Værdeskolens Diemed, maa jeg endnu inden jeg slutter denne § om Skolens Diemed anvende nogle Eider paa at vise, hvad jeg allerede ovenfor i Anmærkn. S. 4 har antydet, at det egentlig er Blandingen af den lærde (humanistiske, ideelle) og den reale (materielle, naturvidenskabelige) Underviisnings Princip, der forarsager hele Banstkeligheden, som derfor vil vedvare saalænge man ikke holder disse to Slags Skoler aldeles ude for hinanden og giver hver sit, eller idetmindste, hvor der træffer Collision mellem begge Principer, adskiller Disciplene i Parallellklasser, hver til sit Diemed. Anledning dertil give de to nyeste mig for Dine komne Beviser

paa den saakaldte Lidsaands Fordringer til vore fleevig-
 holstenſke Skoler, der ſjoudt i mange Henseender forſkiel-
 lige fra Kongeriget, dog i Hovedſagen have ſamme Ten-
 dents, at forberede til Univerſitetsſtudierne. I denne Hen-
 ſeende finder nu forſt Prof. Droysen i Kiel i hans ifjor
 udgivne lille Skrift „Ueber unſer Gelehrtenſchulweſen“ at
 „der ikke let kan gives en mere indſkrænket Anſkuelse af de
 lærde Skoler end at de ſkulle være Anſtalter for deres Ud-
 dannelsen, ſom i Tiden ville opofre ſig til Statstjenſten
 eller den lærde Stand og derfor fortrinlig anviste til Sta-
 tens Varetøgt og Underſtøttelse“, ſamt at „ſelv om denne
 Anſkuelse var rigtig, maatte der dog paa en langt mere
 omfattende Maade ſørges for Underviisningen i Realierne.
 Vi ville nu ikke tale om den *contradictio in adiecto*,
 at det er en alt for indſkrænket Anſkuelse, at Lærdeſko-
 len ſkal virke til Lærdes Dannelsen, ſom om man vilde
 bebyrde et Militair-Inſtitut, at det kun virkede til Mili-
 taires Dannelsen, da det fremgaar af det Følgende, at
 Hr. D. næſt Elementarſkolen, ſom kun ſkal omfatte
 Vorn af den ſkolepligtige Alder og meddele dem hvad et
 Menneske i Almuelevets laveste Klaffer bør lære, og den
 høiere Borger- og ſelv Bønderſkole, hvorfra paa
 preuſiſk Viis de med Modenhedsbeviis Dimitterede i flere
 offentlige Berettigelſer ſkulle ſtaa lige med dem, der have
 faaet Gymnaſtaldannelsen, vel vil have en tredje Grad af
 Skoler, men i ſamme ikke vil vide af nogen Slags De-
 ling efter Disciplinens forſkjellige Hovedbeſtemmelſer, ikke af
 nogen Adſkillenſe af Real- og Lærdeſkoler, heller ikke, uden
 med nogle Undtagelſer, af ſærſkilte Realklaſſer i de ſidſte;
 men at alle ſkulle have ſamme Underviisning*) Kjøbman-
 den altsaa, der ſkal gaar til et Handelscontoir, den ſamme

*) Denne philanthropiniſtiſke Grundſætning gjendrivs udſærligt af Niet-
 hammer S. 321 - 337.

Forberedelse, som den, der vil begynde et akademisk eller lærd Studium, og omvendt; begge lære Chemie, sphaerisk Trigonometri, Mechanik med lidt Massinlære o. d. hvori dog de færreste af dem behøver nogen Kundskab, og Mængden hysfælsættes med at lære alt Sligt kun for de enkeltes Skyld, som dette kan være til Nytte); thi om Brugen af Kundskaberne, mener han, kan der slet ikke være Tale, men om Mændens Mættelse, Døvelse og Elasticitet, som erhverves ved hinu mangeartede Underviisning, om den bestandige Mands-gymnastik, den aandelige Udvikling og Frigjørelse, som tillige duelliggjør til Ynglingens tilkommende specielle Kald; og den Skat af Indtryk, Forestillinger, Grindringer, af Vidnen og levende Anskuelse, som o. s. v. o. s. v." kort sagt et aliquid ex omnibus, et Megerevideri, som vistnok kan tage sig godt ud i en Ankyndigelse, eller give Lærlingen Evne og Driftighed til at snakke med om alt hvad der kan komme paa Tale*), men paa den anden Side vil adspredde ham imellem saamange heterogene Gjenstande, at han ikke kan trænge dybt ind i nogen af dem, allermindst i de aandelige eller humanistiske; hvilket ogsaa Ds. egen paafølgende

---

*) Eben darin liegt der Hauptsich des Verderbens unserer ganzen Cultur überhaupt, daß wir den Wahn haben herrschend werden lassen, die wahre Cultur beruhe ausschließend in dem Wissen. — Dadurch sind wir dahin gekommen, daß unser ganzes Bestreben nach Bildung in die Tendenz nach Vielwisserei ausgeartet ist; daß wir von jedem, der für gebildet gelten will, fordern, daß er eine Art von lebendiger Encyclopädie des Wissens, zum wenigsten in compendio, vorstelle. — Seitdem ist die Polyhistorie Ton geworden u. s. w." Niehammer S. 144. Ivsf. det Resultat, han S. 210—215 kommer til om Forholdet mellem de materielle Gjenstande (Real- eller Naturgjenstandene) og de aandelige eller ideelle, fra hvilke sidste han viser at al Underviisning bør udgaae.

omtrentlige Lektionsplan beviser, da Timeantallet i det Hele deri ingenlunde er saa stort som en tilstrækkelig Underviisning i alle disse Fag vilde behøve, og det heller ikke med det langt større Omfang, han vil have Realierne givet, har stort at betyde, da det Hele bestaaer i en Time Chemi, som han i de to øverste af de foreslaaede ser Klasser tilføjer de 2 i Naturvidenskaberne, der hidtil allerede forlængst gives i de fleste slesvigske og holsteenske Skoler. Eller vil han maaskee henregne det øvrige, han fordrer, under Mathematiken, der i de 3 øverste Klasser faaer 4 Timer, da vilde denne Tid for det meste kunne behøves blot til Arithmetik og plan Geometri allene. Det gaaer altsaa ud over Historien og Geographien, (som man gjerne viselig tier om i denne Sammenligning mellem Sprog og Sagkundskaber, skjøndt de jo dog maae henregnes til de sidste), og især over de gamle Sprog, der vel faaer de fleste Timer, men dog Latinen kun fra 5 til 7 og Græskten i de fire øverste Klasser fra 3 til 5 Timer, hvilket altsaa kun kan føre til den Halvhed, som Littmann (s. S. 8 ovenf.) advarer imod, ja sjelden heller i noget preussisk Gymnasium Timeantallet dertil er saa lidet. Af de nyere Sprog sætter Forf. Fransk kun i de 4 Mellemklasser med 2 Timer i hver; og til Disciplenes frie Valg i de to øverste Klasser 1 til 2 Timer Engelsk, samt allene i øverste Klasse Italiensk og — Dansk, som der faaer Lov til efter enhver Behag i det høieste at dele 2 Timer med Italiensken, altsaa betragtes som et ganske fremmed mindre nødvendigt Sprog, uagtet det er Modersmaalet for Halvdelen af det ene Hertugdømmes Folk, hvorimod Tydsk, de øvriges Modersmaal, faaer ubetinget 4 Timer i de to nederste, og 3 Timer i hver af de andre Klasser lige til sidste Dieblif. Et tydeligere Tidens Tegn kan man vel ikke tænke sig; thi nærmere kunde vel Forf. ikke gaae det danske Sprog uden reent ud at overtræde de Kongelige Anordninger om den Underviisning, der i samme skal gives i Hertugdømmernes Skoler, og om den

Duellighed deri, som skal fordres af alle dem, der ønske
 Ansættelse i Slesvigs danstalende Egne, hvilken Anordning
 ved en saa ubetydelig, for mange vel ofte slet ingen, Un-
 derviisning i dette Sprog, jo for det meste reent vil elu-
 deres eller omgaars. Iøvrigt nægter jeg ikke, at der i
 det Droysenske Skrift findes endeel gode og hensigtsmæs-
 sige Forslag, men nye ere de ikke, og havde han værdiget
 det danske Lærdeskolevæsen noget Hensyn, vilde han have
 kunnet finde de fleste forlængst realiserede hos os; hvoriblandt
 det især er en stor Fordeel, at Skolerne i Kongeriget alle
 staae directe under een Overbestyrelse, og Rector ene er
 den locale Bestyrer af Skolens hele Underviisningsvæsen,
 istedetfor de flere forskjellige Autoriteter, hvorunder de i
 Hertugdømmerne fortore. Fremdeles have her de lærde
 Skoler deres egne Resourcer og Fønds og ere ikke saaledes,
 som det maaskee tildeels der er Tilfældet, Byernes
 Giendom, saa at Kommunen hos os ikke kan gjøre Fordringer
 til dem for andres Underviisning, end deres, som ere bestemte
 til Studeringer, eller forlange anden Realunderviisning end
 den, som dette Niemed kræver, men det kun er til-
 ladt dem, som ikke skulle studere, at nyde saa Meget af
 den for de Studerende bestemte Underviisning, som Foræl-
 drene maatte ønske, hvilket her i Skolen sædvanlig og stræk-
 ker sig til den hele Underviisningscyclus, da de fleste ind-
 see, at den muligste Aandsdannelse i alle Stillinger kunde
 være deres Vorn nyttig.

Imidlertid er Antallet af disse ei til Studeringer be-
 stemte, og selv af dem, hvis Bestemmelse endnu er uvis,
 altid det mindre, og dette er vistnok især Grunden til den
 ringe Frequentz af de danske Lærdeskoler imod preussiske
 og andre tydske Gymnasier, som jeg maa ansee for et
 Gode, da de, baade fordi Disciplenes Antal i Klasserne er
 mindre og Skolens Niemed kun eet, desto bedre kunne virke
 til samme; men hvorover Dr. B. Thiersch, i de oven-
 omtalte Beretninger (S. 94) forundrer sig og ønsker Op-

lybning om Grunden; ja Tahn endog sammesteds S. 109 fg. mener, at „de i Tydskland saakaldte Stads-gymnasier løbe Fare for deres Eksistens, fordi de som blotte Forberedelsesanstalter for Universiteterne yde Borgernes Interesse en for eensidig Nytte *) og derfor tabe deres Deeltagelse, hvorfor og mange af dem i den nærmest forbigangne Tid ere ophævede eller astraadte til Staten, og de endnu bestaaende ofte have en ret kummerlig Eksistens“. Men denne Bekymring er der hos os i Kongeriget ingen Anledning til: vore Lærdeskoler ere nu engang ikke Byskoler, hvad deres Plan ikkun vilde forrykkes ved at blive; de have deres egne tilstrækkelige Fonde, deres Eksistens beroer ikke paa Borgernes Interesse for dem, eller Lærernes Lønning paa Skolens Frequent, saa at der ingen Fristelse er for dem til at holde paa uduelige Disciple, eller til at oversylde Klasserne; ikke at tale om, at Skolens Discipeltal ikke altid kan være en paalidelig Maalestof for dens Værd, da dette ofte kan have sin Grund i dens Veligheden eller tilfældige og temporære Omstændigheder, som til en Tid kan gjøre dens Søgning større eller mindre **). Det er nok, naar deres Interesse, for hvilke Skolen er stiftet, godt og behorigt varetages, hvilket netop sker bedst, naar den ikke er for oversyldt eller dens Klasser for talrige ***); thi neppe vil hos os, hvor man lader sig det være magt-

*) Man kunde spørge: hvad er det da egentlig, som de her skulde lære mere end i Gymnasierne, hvor jo sædbanlig ogsaa Naturvidenskaberne læres? Snarere kunde vel Klagen blive, at de her lære Mere end de behøve.

**) I Danmark er 100 Disciple endog fastsat som Maximum, hvilket kun i Metropolitan-skolen er i den seneste Tid forøget til 150.

***) Om den anden Oversyldning, nemlig med Læregjenstande, som hindrer i at bringe det ret vidt i nogen, have vi talt ovenfor paa sine Steder.

paaliggende at sørge saa godt som muligt for hver enkelt Discipels Fremgang, der ikke i den Alder saa ganske kan overlades til enhver's Flid, ret mange være ganske enige med Thiersch, naar han (S. 107) mener, at man vel ikke kan kalde 36 Disciple i en Klasse nogen Overfyldelse. Ikke at tale om, at man hos os har saameget mindre Grund til at stræbe efter et stort Antal af Disciple i Lærdeskolerne, som der saa hyppigen føres den Klage, at der studerer for mange, som da ikke kunne finde Ansættelse, hvoraf da kun Meningen kan blive, at den ene skal opgive sin Interesse for at den anden kan faae samme fyldestgjort; desuden i alt Fald kan svares, at det heller ikke er ene Hensigten af Lærdeskoler og Universiteter, at Staten kan have en tilstrækkelig Forraad af embedsdygtige Candidater, men at der kan for alle, som ønske det, gives Leilighed til at opnaae den høiere almindelige Uddannelse, som er fornøden Forberedelse for at kunne ved Universitetet tilegne sig de specielle Fagfundsaber, de maatte attraae. Thi ikke alle studere for at faae Embede, hvad desuden heller ikke er dem lovet, fordi der forundes dem Leilighed til at duelliggjøre sig dertil.

Det andet ovenomtalte Stykke om de flæbvig-holstænske Skolers Reform er et Brev „aus dem Schleswigschen“ i No. 16 d. U. af Bladet „Beobachter am Sundt“ som indeholder de sædvanlige Ideer om de reale, d. e. Naturvidenskabernes Bigtighed, men uden nogen anden Begrunding af denne Mening, end den tilflyncladende billige, at „Philologien vel er en ret god Propædæntik for alle senere Studier, ved hvilke Forstandsskærphed og Kritik saavel som dialektisk Kunst skal anvendes, ogsaa nok kan være et fortrinligt Middel imod vor Tids tildeels plumpe Vandalisimus (?) og Materialismus, og derfor altid vil som Dannelsesmiddel beholde et høit Trin: men at den ikke maa være saa egenfindig, slikt at ville paastaae Guæherredømmet,“ hvad man jo heller ikke paastaær, fordi man ikke

ansæer Naturvidenskaberne for stiftede til videre end i Skolen kun at spille en underordnet Rolle, ligesom de heller ei endnu (hvad Niehammer S. 213 fg. og forlængst allerede Gedike*) have bemærket) her kunne dyrkes fra den høiere Staudpunkt, at de kunne blive en aandsbannende Disciplin. Desuden kan der jo ikke være Tale om Gneherredomme, da Historien (der jo næst Philologien, skøndt fra en anden Synspunkt betragtet, er den vigtigste Disciplin i Skolen, men i de tydske Skoler sædvanlig paaagtes for lidet), da Geographien (hvori der hos os maafee rigtignok forlanges vel Meget, især den nu saa yndede physiske Geographie, der jo allerede er Naturhistorie), da Mathematiken, (der jo nu og extenderes ind i Naturlæren), da flere levende Sprog og endelig Mødermaalet og Udarbejdelseerne deri — kræve en betydelig Deel af Tiden baade i Skolen og af Disciplene hjemme, hvilket alt den gode Brevskriver reent glemmer. Han tillægger de gamle Skolemænds Forskjærlighed for Philologien og deres Gensidighed al Skylden, som om hiin ikke netop medførte den høiere og vidtstrakte Aandsdannelse, som man nu venter af de materielle Kundskaber, til hvis Anpriisning man ikke sjelden læser Nutidens Dampmaskiner og Jernbaner anførte; han mener, at selv den fornuftige Philolog maa have vundet den Indsigt, at det er falsk at indskrænke Realvæsenet til reen praktisk Utilitets Dannelse, men at den menneskelige Aand har en Side, som ligesom kun kan dannes ved Naturens Studium, nemlig Sandsen for concreet Opfatning og for det naturlige Enkelte og Sande," hvilket vel ikke er andet, end det bekjendte, med Beskuelse at vække Opmærksomhed paa Naturgjenstandene, om hvilke Kundskaben vel kan være baade behagelig og nyttig, men deels ikke udkræver saa megen og lang

*) Gesammelte Schulschriften 2ter Th. S. 173.

Underviisning, som Forf. vil, deels ei, i detmindste ei i Skoleaarene, kan føre til den Aandsdannelse, som de ideelle og humanistiske Studier have til Folge; han glæder sig over, at Forsømmelsen af hiin concrete Opfatning hæver sig ved de philologisk dannedes eenfaldig ideologiske Retning og en vis aandig Overfinhed og Videnshovmod, hvilket er en Beskyldning, der ligesaa godt, om ikke mere, lader sig gjøre mod de Naturkyndige eller Philanthropinister, som ringeagte de Humanister, der ikke vide det, de ansee for det vigtigste; han indrømmer som fornuftigt, ja takker endog og Philologerne for, at de saa ivrig fastholde den Sats, at Opdragelse skal være Dannelse og ikke Indsamling af hele Masser nyttige Kundskaber, at Dannelse er Form, for at forarbejde senere Indhold, men mener dog, enhver Fornuftig ikke desto mindre vil forlange, at denne Dannelse skal være en virkelig almindelig (d. e. strække sig til alle mulige Videnskaber og i lige Grad til dem alle eller noget af alt), og ikke skolemesterere Aanden saaledes, at den senere hverken har Sands for Livet selv eller for det, Nytiden har tilkjæmpet sig, den i vor hele Væren saa dybt indgribende Naturvidenskab; paa hvilket jeg, for ei at blive for vidtløstig, blot vil svare, at Fortiden jo har havt, ja indtil dette Dieblif har store Naturkyndige, der i Skolen ingen Underviisning have havt i dette Fag, uden altsaa dog at savne Sands derfor; at den, der besidder en med Philologie, Historie og elementær Mathematik uddannet Aand, let kan indhente denne, ligesaa vel som enhver anden speciell Kundskab, hvortil han maatte fele Lyst, især da det jo ikke forlanges, at han skal i Skolen savne Begyndelsesgrundene deri, fordi man ei vil, at det skal være en Hovedgjensstand og med Brevskriveren, at Naturvidensskaben, for hvis Vigtighed i Skolen han intet Beviis fører, men kun beraaber sig paa Tidsaanden og paa Droysens Skrift, være lige berettiget med det, han selv ikke kan nægte at være et fortrinligt Dannelsesmid-

del. Men det mærkeligste er, at Forf. naar han finder et Beviis for sin Mening „baade i den offentlige Stemme, som utvetydig viser sig i Stædernes Bestræbelser for at faae Realskoler, og i Regjeringens lignende Anstuelse, som rober sig i Omdannelsen af Sorø-Akademie til en høiere Realskole“, at han, siger jeg, ikke lægger Mærke til, at i intet af begge Tilfælde er der Tale om Hensigtsmæssigheden af begge Principers Forening i een og samme Skole eller om lige Berettigelse af begge Slags Underviisningsgjenstande. Borgerne i Stæderne ønske kun, at deres Børn, som ei skulle studere, maae blive dannede Mennesker uden at beskæftiges (efter deres Formening, plages) med Læregjenstande, som kun ere fornødne for den lærde eller høiere Embedsstand, hvortil deres Børn ikke ere bestemte, og forlange derfor Realunderviisning, uden som oftest tydelig at vide, hvori dens Væsen og Virkning egentlig bestaaer, men fordi Børnene i en saadan Skole lære noget Mere og Høiere end i en simpel Borger-skole og dog suarere kunne blive færdige end i Lærdeskolen, samt ei behøve nogen Gramen for at kunne indtræde i deres tilkommende Livsstilling. Denne offentlige Stemme kan altsaa intet bevise for Rigtigheden af i Lærdeskolen at følge et dobbelt Princip. Og Sorø nye Høiskole er intet Amphibium, ingen halv lærd og halv real Skole, men efter dens Plan bestemt kun det sidste. Vi komme altsaa tilbage til det, som jeg ovenfor antog for det rigtigste, og som Regjeringen ogsaa ved Forandringen, i Sorø har antaget derfor, ingen Blanding at foretage, men lade enhver af begge Slags Skoler uforstyrret virke til sit Hovedoieemed. Derved undgaaes den Halvhed, der, som ovenfor S. 8 er bemærket, ifkun er til Skade for begge Partier, og især for dem, som skulle erholde den lærde Dannelse. Thi til intet af begge Hovedoieemedene kan der virkes tilstrækkelig og consequent, naar Tiden skal deles lige imellem begge Slags Gjenstande, hvorved det i Grunden kun bliver een

Skole, hvad enten man nu vil tillægge Lærdeskolerne for Meget af de saakaldte Realvidenskaber (d. e. Kundskaben om materielle Gjenstande*), eller Realskolerne for Meget af de humanistiske Studier, (som gaar ud paa ideelle Gjenstande), eller dog i begge Mere af den anden Skoles Læregjenstande, end hvad der ikke i nogen Maade hindrer Opnaaelsen af Skolens Hovedoie med. Om og hvor Meget af den enes Hovedgjenstande skal optages som medvirkende Bifag i den anden, bliver da deres Sag at bedømme, til hvem Skolens Organisation og Underviisningens Bestyrelse er betroet; og saaledes kan da uden Skade for Hovedoie medets Opnaaelse, baade i Realskolen optages lidt Latin, som nyttig Tænkøvelse og godt Fundament for al grammatisk Underviisning, samt Bekjendtskab med mange Ord og Ting, som ofte forekomme i Tale og Bøger, ja selv til Nytte for de Disciple, som senere maatte forandre Bestemmelse og ville gaae over til den lærde Skole; og omvendt i denne gives de nederste Klasser, saalænge det kan skee uden Tab for de væsentlige nødvendige Læregjenstande, nogen Underviisning i Naturhistorien, samt hvad der kan være meget nyttigt, i den sidste Klasse, naar Tid dertil ved andre Læregjenstandes Fremgang er vunden, og god Modenhed dertil, især ved et godt mathematisk Fundament derfor er opnaaet, foretages et ectaarigt Cursus i Naturlæren, hvad vist og vil være af større Nytte, og ikke foraarsage de Vanskeligheder, som efter den nye Plan en to Aars tidligere Begyndelse dermed i et Par adspredte Timer om Ugen, hvori endog, naar den foregaaende Klasse skal være toaarig, baade proveciores og de Nyindkomne til stor Molest for dem begge skulle forenes.

*) Jeg bruger med Forsæt dette Udtryk, fordi de andre Lærefag, saasom Historie, Geographi, Mathematik og levende Sprog, ikke udelukkende kunne henregnes blandt Realier, men Underviisningen i dem ligesaa vel har en ideel Tendens.

§ 2.

Om Læregjenstandene. 1) Modersmaalet.

Alf Skolens Bestemmelse og Underviisningens Diemed følger naturligen Valget af de Læregjenstande, som til dette Diemeds Opnaaelse, da nu eengang ikke Alt, hvad der kunde være nyttigt at vide, kan læres, maae ansees for de nødvendigste og meest hensigtsrette. Er det altsaa klart og saavel ved den hidtil gjældende Skoleforordning som nu fremdeles i den provisoriske Plan fastsat, at Hoveddiemedet for vore Lærdeskoler efter deres egentlige Bestemmelse maa være, hvad og deres Navn af Lærdeskoler tilkjendegiver, at forberede til frit og selvstændigt Studium ved Universitetet, og forbyder fremdeles Hensynet saavel til den Tid, enhver af Skolens Læregjenstande vil fordre, for at dette Underviisningens Maal i Almindelighed kan naaes, som og til Ungdommens Kræfter og selv dens physiske Vel*), at udstrække Fordringerne til den Kundskab, for hvilken der til en Afgangsexamen skal gjøres Rede, ud over hvad Skolens Diemed ubetinget fordrer: da vil consequent dermed de nødvendige Discipliners Antal og Udstrækning ikke kunne blive større end det, som i Forordningen af 7 Nov. 1809 § 3 er anordnet til at være Gjenstande for examen artium, nogle endog med de Begrænsninger og tidligere Ophor, som og den nye Reformplan ved Afgangsexamens Deling i dens 14de § viseligen bestemmer. Ja i nogle Fag kunde Underviisningen endog med Nytte ophøre endnu tidligere, for efter den saa vigtige successive Methode at kunne give Plads for andre til Diemedet mere fornødne og aandsdannende Lærefag, hvilket især i den stærkt bebyrdede 6te Klasse kunde være af stor Vigtighed, og vistnok ogsaa med Held kunde anvendes, naar man blot vilde give slip paa

*) s. Korinthers bekjendte Skrift, hvorom ovenfor S. 9.

nogle saadanne Lærefag til den endelige Udgangseramen, for hvis Skyld de nu længere end fornødent skulle fortsættes. Og hvis endelig nogle reale Discipliner, som ikke vare directe fornødne til Forberedelse for Universitetsstudierne i Almindelighed, men mere tilsigtede en eller anden Anvendelse i det udvortes Liv end egentlig Aandsdannelse, skulde, for at føie Tidens Aand, der anseer slige Kundskaber fornødne for ethvert dannet Menneske, optages i Skolen, da maatte det kun være forsaavidt de ikke bleve til Hinder for Opnaaelsen af Skolens Hovedoieemed, saa at f. Ex. som sagt, Naturhistorien absolveredes i de tre nederste Klasser, hvor der kan lægges en aldeles tilstrækkelig Grund og vækkes Sands nok for denne Videnskab til siden paa egen Haand at kunne fortsætte den, hvilket er bedre end al Gramens-
 tvang; og Naturlæren med de geometriske Discipliner eller hvad man fordom kaldte anvendt Mathematik, gjemtes til det sidste Skoleaar, da baade ved endeel andre Fags Tilendebriugelse fornøden Tid dertil vilde være vunden, og de til dens Studium udforderlige Forkundskaber i Mathematiken være tilveiebragte.

Feiler jeg nu ikke i det her Bemærkede, da maa følgende afgjort ansees for de ifølge Lærdeskolernes Bestemmelse for samme meest passende og nødvendige Underviisningsfag, om hvis Tendents, Behandling og behørig Fordeeling i Klasserne jeg tillige skal forklare mig noget nøiere.

1) **Moderersmaalet**, i hvis baade skriftlige og mundtlige Brug der vel ikke behøves noget Beviis for, at det hører til Lærdeskolens Bestemmelse, i hvordan man end fatter den, at ove sine Disciple, saasom det jo, især i vore Tider, bliver en Fordring til ethvert dannet Menneske, og saa meget mere altsaa til den videnskabelig Dannede, at kunne baade i Skrift og Tale bruge sit Moderemaal med Lethed, Rigtighed, Klarhed og Smag, hvad og omtrent saaledes er fordret i 2den Paragraf af den provisoriske Plan 4de §, hvori man kun savner nogen Bestemmelse om Dvel-

ser i det mundtlige Foredrag, i hvilket dog forlængst er af Mag. M. Hammerich *) viist baade hvor vigtigt det er at Ungdommen øves, og paa hvad Maade det kan skee. Men maaskee er der i Planen kun tænkt paa, hvad der skulde fordres til Examen, hvilken vistnok med det mundtlige Foredrag vilde have sine Vanskeligheder, og, da Proven saaledes kun bliver skriftlig, er samme heller ikke foreskrevet ihenseende til Kundskaben i den danske Literaturhistorie, som det dog ellers, isald Examen skal betrygge for at Intet forsømmes, vilde være vigtigere for den dannede Yngling at kjende noget til, end til den græske og romerske, hvori der skal examineres. Paa den anden Side er derimod i Planen givet Underviisningen i Modersmaalet en Tendants, hvortil den i mine Tanker kun er lidet tilstrækkelig, den nemlig, „igjennem dette Sprog at bibringe Disciplene de almindelige grammatikalste Begreber“, saa at den danske Sproglære altsaa skal være et Slags almindelig Grammatik, hvorpaa al grammatisk Underviisning i de andre Sprog bør bygges, men hvortil efter alle Kyndiges Dom intet Modersmaal kan være tilstrækkeligt, fordi dets Grammatik allerede vides praktisk af Sprogets daglige Brug, og mindst det danske ved sin Mangel paa Former og fast Regelmæssighed og Noisagtighed er stiftet til. Det har og Directionen rigtigen ind-

---

*) „Om det mundtlige Foredrag, hvorfor og hvorledes det bør udvikles i vort Underviisningsvæsen.“ Kbh. 1841. Dertil kan føies ikke blot hvad det mundtlige Foredrag, men hvad hele Underviisningen i Modersmaalet angaaer, de herlige Bemærkninger som gives i de ovennævnte Afhandlinger af Alberti (Zahns Jahrb. X Suppl. 3. S. 381—383) og af Littmann i Friedemanns Parânesen 3 S. 199 fgg. „Die nothwendigste, die jedem Menschen am nächsten liegende, die erste aller Künste, unzertrennliche Begleiterin aller Geistesbildung, aller Erkenntniß, ist die Kunst der Rede u. s. w.“

feet og derfor (s. Motiv S. 727) befundet nødvendigt, at tage et fremmed, og navnlig det tydske Sprog, til Hjælp, fordi det „af alle nyere Sprog er nærmest beslægtet med det danske“; men netop af denne Grund har den handlet imod Principet, fordi jo ligere eller nærmere beslægtede to Sprog ere med hinanden, jo mindre oplyse de hinandens grammatikalske Vækkaffenhed eller særegne Udtryksmaade af Begrebet eller Tanken; thi da falder Udtrykket i det Sprog, der skal læres, af sig selv, og Disciplen mærker ikke Egensheden i Sproget, som det netop er Forskjelligheden i Udtryksmaaden, der skal gjøre ham opmærksom paa*). Han veed det, man vilde lære ham, allerede iforveien, fordi han altid har hørt det siges saaledes, og han indseer ikke Grunden dertil bedre, fordi man viser ham, at det heder ligesaadan paa Tydsk, hvilken Liighed vel hjælper ham til hurtigere og lettere at forstaae et saadant Sted i Tydsken, men grammatisk Indsigt giver det ikke mere, end om man sagde ham det samme nok engang, eller anførte ham en anden lignende Udtryksmaade, paa Dansk. Kun Sammenligningen af ueensartede Udtryksmaader og Jagtagelsen af Forskjellighederne i et andet Sprog, som vise Værtingen, at Noget ogsaa kan siges anderledes, end han er vant til at høre, er det som skal bringe ham til at tænke over sit Modersmaals Natur og indsee de Regler derfor, som han ikke søler nogen Nødvendighed af at lære, da han uden dem veed det rigtige og uden at give sig Grund derfor af Bane og Instinct anvender

*) Dette udvikles ypperligt af Saint-Marc-Girardin, s. Friedemann Paränese für studierende Junglinge 4de Bd. 1, S. 72 fgg. og ligesaa af Thiersch, über gelehrte Schulen 1 S. 121 fgg., som endog aldeles forkaster Underviisningen i Modersmaalet i Lærskoler, hvorom han bl. A. S. 128 siger; „und es ist unbegreiflich, wie lange und in welchem Umfang sich das Unwesen auf ihnen (den gelehrten Schulen) erhalten hat.“

det. Men dertil er et Sprog, som hører til samme Sprogstamme som Moderemaal, baade i Former og Bygning alt for eensartet med dette*), ja selv det Franske, hvorom dette ikke gjælder, da det hører til den romanske Sprogstamme, har dog ogsaa for meget af den nyere Tids Præg, f. Ex. Mangel af Casusformer, Constructionsliighed m. m., til at frembyde den her fornødne Forforskjellighed, som derimod i den meest passende Grad findes i de gamle Sprog og navnlig det latinske, der ved sine bestemte Former for hver Casus, Modus og Personsbegreb, til hvilken ethvert andet Sprogs Grammatik knytter sig, samt overhovedet ved sin store grammatiske Fuldkommenhed, Regelmæssighed og Nøiagtighed er og bliver den bedste Bærer af Underviisningen i Moderemaal, saavel som alle de nyere Sprogs Grammatik, hvilken den, der gaar ud fra den latinske, derfor langt lettere og sikkrere vil fatte, end den deri ukyndige. Jeg kan i den Henseende ikke afholde mig fra at anføre følgende Raisonnement af Littmann (Friedemanns Parænesen 2, S. 112 fg.**) „Vor Allem

---

*) ikke at tale om, at Fremgangen i det fremmede nyere Sprog kun forsinkes og besværliggjøres ved at lade Underviisningen i samme gaae den langsomme og tunge grammatikalske Wei, som i de gamle Sprog er fornøden, og at bringe Moderemaal et Offer, som dette ikke engang kan have synderlig Nytte af.

**) Ikke mindre færtig den oftere anførte Alberti's Ord at paaagtes, der, som de fleste nyere tyske Pædagoger holder paa den latinske Grammatik som Begyndelse, ja som eneste Grammatik der fuldstændig tør doceres, og (i Jahns n. Jahrb. 10 Suppl. 3 S. 381) bemærker: „Daß man jezt auf den Gymnasien einen weitläufigen grammatischen Unterricht in der deutschen Sprache ertheilt, d. h. daß man Das noch einmal lehrt, was die Schüler schon beim Unterrichte im Lateinischen und in den andern Sprachen lernen, halte ich für einen nutzlosen und zeitraubenden Fehl:

aber bietet der Unterricht in andern Sprachen die beste Gelegenheit zur Ausbildung der Muttersprache so wie der Redekunst dar, weil theils die Regel der fremden Spra-

griff. Der Unterricht in der Muttersprache macht, damit er seinem Zwecke entspreche und dabei immer anziehend bleibe, einen andern Lehrgang nöthig; er darf Grammatik nur berichtend berühren. Der Zweck desselben ist kein anderer, als den Lehrling zu einem möglichst freien, richtigen und geschmackvollen Gebrauche der Muttersprache in Wort und Schrift zu führen; die Mittel zur Erreichung dieses Zwecks bestehen in vielseitigen Lese-Sprech- und Schreibübungen, welche durch einigen theoretischen Unterricht unterstützt werden“. Og tidligere 1 S. 125. „So darf Grammatik nur einmal gelehrt werden“ (hvortil danke Grammatik jo ikke vilde forlaae) „und zwar nicht in Form der allgemeinen abstrakten, philosophischen Sprachlehre, deren Einübung schwierig sein und den Schülern nichts nützen würde, sondern die Grammatik der lateinischen Sprache, auch der syntaktische Theil derselben, muß so eingeübt und zu einer solchen lebendigen Anschauung gebracht werden, daß sie die Trägerin aller grammatischen Kenntnisse in den übrigen Sprachen, welche die Schule in den Lehrplan aufnimmt, zu werden vermag. In früherer Zeit, als deutsche Grammatik auf den Gymnasien noch nicht gelehrt wurde — ich halte auch jetzt noch immer diesen Unterricht für überflüssig — erwarben sich die Schüler durch den Unterricht in der lateinischen Sprache eine genügende Kenntniß der grammatischen Verhältnisse der Muttersprache“ (disse Forholde læres usagt af sig selv ved Oversættningen fra Latin); und wenn die Frage beantwortet werden sollte, ob damals oder jetzt, no Lehrer und Schüler mit deutscher (=: Modersmaalets) Grammatik gelangweilt werden, bessere Stilistiker gezogen worden sind, wäre sehr zu bezweifeln, ob die Entscheidung zum Vortheil des Jetzt ausfallen würde“. Stilens bedste Mønstere blive dog endnu steds de gamle Klassikere. Modersmaalets Sprog-egne nheder læres tilstrækkelig ved Læsning og den daglige Brug i

che gar nicht ohne Erinnerung an die Regel der eigenen Sprache betrachtet werden kann, theils das Eigenthümliche der einen Sprache, ihr Geist, der tiefere Sinn der Worte, selbst der Charakter der Formen nicht besser als an der Eigenthümlichkeit einer andern Sprache begriffen wird, auch die schärfere Aufmerksamkeit, vorzüglich von dem jüngeren Geiste, nur bei dem Studium einer fremden Sprache erwartet werden kann, nicht bei dem Studium der Muttersprache, wo er das Bedürfnis zu lernen nicht so fühlt. (Saavidt overeenstemmende med vor nye Underviisningsplan. Men nu hvad nærværende Stridspunkt i Særdeleshed angaaer:) Den entschiednen Vorzug aber verdienen in dieser Rücksicht die alten Sprachen, zunächst wegen ihrer unvergleichlichen Vortreflichkeit, dann auch wegen ihrer größeren Abweichung von den neuern Sprachen, wodurch ihre Vergleichung um so belehrender wird, endlich weil ihre Werke, bei der Richtigkeit und Bestimmtheit des Ausdruckes und der Verfeinerung der Darstellung, zugleich die höchsten Muster für die Ausbildung der Kunst der Rede und die beste Gelegenheit zur Gewöhnung an die dort in jedem Worte durchblickende Genauigkeit und Sorgfalt in Ausdruck und Darstellung darbieten. u. s. w." Kun et Exempel: Har Begynderen gienem den latinske Grammatiks Elementer (der ingenlunde ere en 9 eller 10 Mars Dreng for vanffellige at fatte) faaet et tydeligt Begreb om, hvad Declination er og knyttet sin Forestilling om Casus til Latinens faste Former for disse, da behøver man i de levende Sprog og selv i Modersmaalet kun at nævne ham det ene Navn (Genitiv, Dativ o. s. v.

---

al Underviisning. Jof. næste Anm. og om Latinens Vigtighed iom Sproglære endvidere St. Marc-Girardin de l'Instruction intermediaire i Friedemanns Parânesen 4, 1 p. 76.

en Terminologie, som i alle Sprog burde være den samme), for at han strax kan orientere sig, og see hvert Nomens Forhold til hele Sætningen; hvorimod dette Casusforhold i Danskten ikke er kjendeligt af Formen, men kun maa tænkes af Sammenhængen, efterat denne allerede er forstaaet, Oplysningen om Casus altsaa kun er et overflødig Tillæg, som Disciplen ei føler at behøve. Dog herom siden Mere. Her vilde jeg kun gjøre opmærksom paa den overdrevne Forestilling, man nuomstunder gjør sig om Nytten af Underviisningen i Modersmaalets Grammatik*), som om det var en idelig Byggen af denne, der kunde danne gode Stilister og Skribenter, hvad kun bevirkes ved sligtigt Studium af gode Monstere (selv i andre Sprog), der i Forhold til Disciplenes Evner bør gøres til jevnlig Gjenstand for Underviisningen, selv i nederste Klasse. En god Stils Fuldkommenhed bestaaer ikke i dens grammatiske Rigtighed, ved hvilken den endda kan være ringe nok, og omvendt meget stor, uagtet nogle Smaapletter *quos incuria sudit*, men af ingen Værd, naar den ikke udspringer af Indsigt i Materien, hvorom der skrives, hvilket er Hovedsagen, *thi verba provisam rem non invita sequentur*, naar

*) „Das Erlernen der Muttersprache, das Begreifen ihrer tiefern Bedeutung und das Erfassen ihrer feineren Gesetze und Eigenthümlichkeiten kann nur mit der Ausbildung des Gedankens zugleich gehen, oder ihr folgen, keineswegs aber ihr vorausgehen. In aller Beziehung ist für Rede und Muttersprache das Beste erst von späteren Jahren, nicht von der Schule zu erwarten“, u. s. w. Littmann anf. St. S. 110 fg. Eigesaa Thiersch a. St. „Was von der deutschen Sprache, (for os altsaa det danske) in früheren Jahren zu sagen ist gehört dem Unterricht in der Orthographie, und in die Correctur der Uebersetzungen in das Deutsche; die feinen Eigenheiten des deutschen Gebrauches, der Geist der Sprache, ist erst spätern Alter an großen Mustern, dergleichen Klopstocks Oden sind, erklärbar und begreifbar“.

man, saaledes som i Modersmaalet, kjender disse Ord. Modersmaalets Grammatik er jo ikke stort mere, end en Systematisering af det, Lærlingen allerede fra Børnsbeen af veed, eller en Forklaring af Sprogets almindeligste Phænomener, som han fatter i samme Dieblik han hører denne, især naar han har lært eller tillige lærer den latinske Grammatik, og som ingen Noie koster ham, altsaa ei bidrager synderligt til hans Aandskræfters Udvikling, men kun tjener til Berigtigelse af de enkelte Feil, han ihensende til Correcthed i Ordenes Form og Retskrivning kan begaae*). At

*) Jvf. det overtydende Sted herom i een af vore første danske Stilisters, Etatsr. M o l b e c h s „Bemærkninger over det danske Skriftsprogts historiske Udvikling“ i Nytt histor. Tidsskrifts 1ste Bd. 2det Hefte S. 62—63. Ligesaa siger T i t m a n n a. St. „Wie der Lehrer den Irrthum des Denkens bei dem Unterrichte nicht unverbessert lassen soll“, so auch den Verstoß gegen die Grammatik, den unreinen und unangemessenen Ausdruck. Es ist damit nicht anders als mit der Grammatik einer fremden Sprache. Wohl bedarf diese besondern Unterrichts, aber die besondern Stunden werden immer nur der kleinere Theil des grammatischen Unterrichts seyn, der sich durch den ganzen Sprachunterricht ziehen muß“, og fremdeles S. 113: „Die Unterweisung in der Grammatik der Muttersprache in besondern Stunden wird auf eine kurze systematische Uebersicht der Wortformen und der Eigenthümlichkeit des Baues der Sprache (som ikke kan kjendes uden ved Sammenligning med et forskjelligt Sprog) zu beschränken, am wenigsten durch die ganze Schulzeit oder auch nur einen großen Theil hindurch zu ziehen seyn“. „Ausgedehnter und lange fortgesetzter Unterricht in der Grammatik der Muttersprache als allgemeiner Unterrichtsgegenstand ist nicht nur unnöthig sondern auch für Aufmerksamkeit und Lernbegierde des Schülers gefährlich, da die Nöthigung zur Aufmerksamkeit auf schon Bekanntes den von der Nothwendigkeit nicht überzeugten Schüler leicht ermüdet“.

anvende to eller endog tre hele Aar paa en bestandig Gjensagelse af f. Ex. Boiesens lille Grammatik, som kan læres tilfulde i første, høit kunde gjentages engang i anden Klasse, er dog virkelig at ødsle med Tiden (især hvor man har faa lidt af den som i vor nye Skoleindretning) og, som Alberti siger, kjede Disciplen; for ikke at tale om, at ikke Alt, hvad der kan være at agte paa i Skrift eller Tale, henhører under Grammatik i Ordets sædvanlige Betydning, f. Ex. Ordvalg, Synonymik, Kethed og Smag i Fremstillingen, Anbringelsen af Billeder og Figurer m. m. Selv Orthographic, hvori Incorrektheden meest viser sig, udgjør som oftest ikke noget Afsnit af Grammatiken, hvad maaskee heller ikke behøves, da Feilene derimod mere ere Følger af Skjodesløshed end af Uvidenhed, og den sædvanlig bedst læres praktisk ved Læsning, under hvilken Ordets Form efterhaanden indprænter sig i Grindringen, eller som et Billede i Phantasien, ogsaa ved Sammenligningen af eenslydende men forskjelligt skrevne Ord*). Men Hovedsagen er dog til Slutning Smagens Dannelse, der ikke kan tilveiebringes ved Regler, men fornemmelig kun ved jevnligt Studium af fortrinlige Mønstre, ikke blot i Modersmaalet, men selv i andre Sprog og den klassiske Literatur, hvoraf jevnlige Oversættelser, Udtoge og Oversigter vilde være en herlig Øvelse i Materiens Behandling og Tankernes Disposition, i Valg af Udtryk, i Fremstilling og Talens Kunst, og langt bedre end alle Selvtækningsøvelser over ubekjendte Gjenstande, idet hiin paa eengang beriger Forstanden med Tanker og lærer at udtrykke disse paa den sprogrigtigste

*) Saadanne kunde med Nytte gøres til Stof for vore kalligraphiske For Skrifter, der saaledes tillige kunde blive Veiledning i Orthographic, istedetfor at de sædvanligen ere af et for Tanken ganske unyttigt Indhold, og undertiden endog forplante orthographiske Feil.

Maade og i den smagfuldeste Form, eller med eet Ord: danner Stilen. Jvf. Girardin S. 73 og Littmann a. St., som tillige bemærker, at en Underviisningstime, hvori fortrinlige Verker i Modersmaalet bleve gennemgaaede med Hensyn til Sproget og Talekunst, ogsaa kunde være af stor Nytte, naar dette kun skeede af en aandrig Lærer, saaledes som man og maa ønske med Læsningen af de Samles Talere og Digtere, blot at det ikke bliver til bare tør Grammatik. Alberti sætter i sin Lektionstabell Rhetorik og Poetik i Mellemklasserne, hvilket jeg dog kun vilde anbefale i Slutningsaarene som en kort Oversigt af Smagslovene *) thi unægtelig fortjene Littmann's Ord sammesteds S. 112 at paaagtes: „Wieder ist die Redekunst weniger ein Werk der Regeln, als der Feinheit des Taktes in Auffindung des Angemessenen in Allgemeinen und für die besondere Anwendung. An wenigsten läßt sich das höchste der Redekunst, ihr Geist, in Regeln bannen und aus Regeln hervorrufen. Es ist aller Kunst gemeinschaftlich, daß die Regel wenig vermag, und daß nur das Genie den Werken den Geist einhauchen kann, der sie zu Kunstwerken macht. Die Rhetorik wird so wenig schöne Werke der Redekunst hervorbringen, als die Grammatik eine schöne Sprache, einen schönen Stil. Darum ist auch hier das Höchste gar nicht durch Lehre mitzutheilen, und überhaupt gilt hier ganz besonders, daß nicht alles schulmäßig und methodisch gelernt werden kann und soll. Der Gebrauch der Redekunst, so wie der Sprache, ist so wenig durch Lehre und Kenntniß zu erschöpfen, daß die wesentlichste Aufgabe des Unterrichtes nur sein kann, den Sinn und das Gefühl für die Feinheit der Rede zu wecken und zu üben.“ Og det skeer især ved Læsning af Mønstre, naar derved gjøres opmærksom paa deres æsthetiske Fuldkommenheder.

*) En Time ugentlig kunde maaskee og tidligere med Nytte anvendes paa at gennemgaae Rahbeks lille Skrift „om den danske Stil“, især hvis samme kunde faae en ny og passende Bearbejdelse, for at vække klar Bevidsthed om den gode Stils Egenskaber.

Denne Littmann's Advarsel, at ikke alt bør læres skole- mæssigt, d. e. hos os i Lectier (Pensa) og Examination af disse, kan og især gjælde ihenseende til Begynderunderviisningen i Modersmaalet, der for alting ikke bør bestaae i blot theoretisk Grammatik, hvormed man ikke engang, uden alt for meget at trætte Disciplene, overskrider deres Sphære eller alt for idelig gjentage det samme, kunde udfylde Tiden. Ogsaa her vil hver god Lærer vel anvende idetmindste det Halve af Timen til Læsning af smaae gode Mønstre (f. Ex. i Molbech's Læsebog), og forskjellige dermed forbundne Øvelser, ikke saameget i grammatisk Analyse af det læste Stykke, skjøndt ogsaa derpaa hvergang kan anvendes nogle Minuter, som i mundtlig udenad at foredrage Indholdet af det læste Stykke, undertiden og skriftlig at angive dets Indhold, og hvad andet Læreren kan finde tjenligt til samtalefs- viis at danne deres Smag og Udtryksmaade med, saasom at lade dem sige det samme med andre Ord, lede dem til rigtigt Ordvalg ved at indsee Forskjellen af synonyme Ud- tryk, forandre active Sætninger til passivise og omvendt, forene løse Sætninger til en Periode o. a. desl. Vi dræbe al Aand ved bare Grammatik og give saaledes Philan- thropinister og Realister Vaaben i Hænderne mod os. Hver- ken hos Grækerne eller hos Romerne var Grammatiker- nes Periode Literaturens gyldne Tid, men som deres An- tal tiltog, astog Aand og Genialitet. Est modus in rebus; det ene bør gøres, det andet ikke forsømmes.

Løvrigt maa her ikke forbigaaes, at Underviisningen i Modersmaalet ikke saaledes som de øvrige, er nogen for sig ene bestaaende Disciplin, men næsten enhver Lærer i Skolen bliver praktisk Lærer i Modersmaalet og ethvert Fag biløbigen Veiledning deri, fordi al Underviisning gives igjen- nem samme og alle Lærebøger ere skrevne deri, Disciplen altsaa overalt kun hører det Rette og øves i at udtrykke sig rigtigt, og det i de forskjelligste Retninger, f. Ex. ved Fortælling af Begivenheder i Historien, Forklaring over Gjen-

staaende af Religionslæren, den mundtlige Oversættelsen fra fremmede baade nye og gamle Sprog o. s. v. Naar altsaa, hvad man dog maa vente, vedkommende Lærere i alle Fag stedse ville agte paa og holde over at Disciplene i deres mundtlige Tale bruge rigtigt og godt Udtryk, da kunde en del særegne Øvelser i Modersmaalet spares. Enhver Underviisning blev da en Øvelse deri, enten det saa egentlig var tilsigtet eller ikke, og da behøves altsaa ikke saa mange Timer til særegen Underviisning i Modersmaalet, som naar det betragtes som en isoleret Disciplin. I alt Fald bilde man sig ikke, ind, at naar Een skriver godt og smukt Dansk, det da skulde være Folge af, at han i Skolen har været længe og meget beskæftiget med speciell dansk Grammatik; ligesaa lidt som man maa troe, at han derfor lettere skulde lære Latin, hvad meget mere forholder sig omvendt. I de engelske Skoler læres ingen engelsk Grammatik, og hvor haves der dog større Talere i Modersmaalet, end der? At jeg imidlertid ikke forkaster denne Disciplin som unødvendig i Lærerskolen, vil man let skjønne deraf, at jeg selv har udgivet tvende endog temmelig udførlige Lærebøger deri; dog mere til Gjennemlæsning med Disciple i Mellemklasserne, som forlængst vare bekendte med den latinske Grammatik, for at bringe dem til at bemærke deres Modersmaals Særegenheder og Analogier, samt berigtige enkelte sædvanlig forekommende Feil i sammes Brug, end for at lære dem, hvad de forud vidste. I 1ste Klasse, om hvis grammatiske Underviisning jo her egentlig var Taleren, har jeg, førend Vojesens lille Bog udkom, aldrig ladet lære systematisk nogen dansk Grammatik, men Læreren har under Læsningen af Mallings eller en anden Læsebog efterhaanden ved Analyse vakt Opmærksomhed paa det Grammatiske i Sproget, og ladet Disciplene applicere de Grundbegreber, som de havde faaet ved den grammatiske Elementarunderviisning i Latinen, som jeg aldrig har mærket eller, førend jeg sees det i Motiveringen af den nye Plan, har hørt at

være for vanskelig for en tiårs Dreng af blot nogenlunde antagelige Evner; ja hvis bestemte Casusformer langt fra engang ere saa vanskelige for Begynderen at fatte og huske, som Tydskens mange anomale Casus, der mere maae kjendes af den tilsoiede Artikel og Adjectiv end af Substantivernes egne Casusformer.

Og naar det nu endelig i den nye Underviisningsplan paalægges Censorerne af den danske Stilprøve i Examen ved Bedømmelsen at see paa Candidatens Evne til Selvtænkning, da kan samme vist nok ofte især vise sig i denne Prøve, ligesom ogsaa Underviisningen i Modersmaalet ved et godt Valg af Læsestykker, ved at indlade sig paa disses Indhold, samt ved at opgive til skriftlige Udarbejdelser saadanne Emner, som fordre god Gfærtanke, bidrage Sit til, at Tænkning vækkes og Naudsøevnerne modnes; men ene ved danske Stiløvelser kan dette ikke opnaaes; Selvtænkning er deels Naturens Gave og deels befordres den kun ved en Samvirkning af den hele Underviisning; men Lærens egentlige Kald, som Docent i Modersmaalet, bliver det dog kun, hvad ogsaa kun den nye Underviisningsplan i § 4 paalægger ham, at bringe Disciplen til at udtrykke hvad han veed, tænker og kan udfinde, saa rigtigt, klart og smukt, som det er ham muligt. (Jof. mit Svar paa Kritikken over Adj. Wolles Afhandling i Tillægget til den Verklingske Tidende 1847 No. 50.) Det er isøvrigt her ikke min Sag at gaae ind paa noget omstændeligt Forslag om de Emner, der hele Skolen igjennem kunde gjøres til Opgaver for disse danske Stiløvelser, ihenseende til hvilke jeg vist nok i de høiere Klasser maa især erklære mig for de saakaldte frie Opgaver, men paa de Vilkaar, at Gjenstandene ere Disciplene saa tilstrækkelig bekendte, at de ei kunne blive forlegne for Ideer. Jeg vil derfor blot gjøre opmærksom paa Nyttens af at opgive saadanne Emner, hvorefter de kort forud have læst mønsterværdige indholdsrige Stykker, om hvilke Lærerne i Modersmaalet da gjorde vel i

Vi have allerede flere Gange antydet, hvor vigtig en
 Sag, i Lovvedtagelsen i Landstingenes hede Undersøgelse
 om den gamle Litteratur er. Der vil jeg
 nu nævne de vigtigste omhandlede dens Vigtighed og hvad om-
 stændigheder der er i Reformplanen herom. Jeg an-
 fører da som de vigtigste Læseplaner og **Græske**
 eller de gamle Sprog og saa Mængden af de
 klassiske Litteratur (af de gamle Litteratur) af hvilke

Fortællelse: 2 og 3) de gamle Sprog.

S. 3.

vil være billig, gives flere Gange at vælge mellem.
 men gaar dette naturligt til an: der maaskee, naar man
 ser den rette Sprog og det indhold. Til
 det selv den bedste Litteratur kan producere; thi
 ingen Mængde kan fornødent Læseplan, uden hvilke
 engang et godt Mængde at følge og, hvad der er Lov-
 vedt og kun den vil. Tilslutning havde da saa
 samme Fortællelse for sig og for sin egen i hans
 Fortællelse, o. a. i Græske og Græske Litteratur, eller
 vilde opgive, f. Ex. Græske om de gamle, man
 lade fortælle en god Fortællelse af det gamle, man
 Undersøge. Andre Gange kunde man umiddelbart
 med dem, med flere Læseplaner paa Grundholdet og
 vilde det bringe Tilslutning til at læse alle, hvad der læses
 de flere Gange, at blive en blot Læseplan. Og saa
 i Tiden, eller i to sammenhængende Tider, for alle, naar
 naturligt maatte Læseplanerne for Lovvedtagelsen
 (Læse), om de kunde læses i Læseplanen o. a. d.
 være af Værdi at mangt et godt Mængde bragt til at
 være paa sin Mængde, hvorover det alle kunde
 1, 2, 3, om Fortællelse paa Læseplanen, om Læseplanens
 være Fortællelse f. Ex. af Xenophons Læseplan 2 ogsaa
 og saa at conferere med andre Læseplaner, i hvilke Sag de kunne

især det latinske Sprog Studium (uagtet den græske Litteraturs uægtelige Fortrinlighed) maa være det Sag, som bærer, eller er Centrummet for, den hele lærde Underviisning, og derfor fra først til sidst bør drives i Lærdeskolerne, fordi det er saa nøie sammenfjædet med næsten ethvert videnskabeligt eller akademisk Studium, at ingen Videnskabsmand kan undvære Kundskaben deri, og ingen anden Disciplin kan saaledes tilveiebringe den Landsudvikling, hvoraf en fri selvstændig Dyrløse af samme er betinget. *) Medrette siger saaledes og en Recensent af tre meget forskellige Smaaskrifter om Gymnastalunderviisningens Princip, Dr. Bartsch, i Jahns n. Jahrbücher f. Philol. u. Pädag. 48 Bd. 3 S. p. 202. Wie aber jede Schule, wenn sie ein lebendiger Organismus sein will, Ein Princip, Einen Charakter haben muß, **) so wird auch das Gymnasium und ebenso die Realschule aus dem Kreise der sämtlichen Lehrobjecte Einen Unterrichtsgegenstand als das Centrum, als den einen Mittelpunkt festzuhalten haben, auf welchen als maasgebend die übrigen Disciplinen sich beziehen und von dem aus sie ihre Stellung und Bedeutung im Ganzen des Unterrichtsorganismus zugewiesen erhalten. Ob für die Realschule dieses Centrum die deutsche Sprache oder die

---

*) Fremgangen deri har derfor altid været og maa nødvendig blive det Hovedpunkt, hvorefter Disciplenes Dyrkning i Klaserne især maa bestemmes, hvad ingen andre Discipliner i den Grad kan blive, skjøndt de derfor ei ganske maae tabes af Sigte. Paa samme Grund er man derfor jo og overalt enig i at tildele hiin det største og overveiende Antal Timer. Udelukker man det latinske Sprog fra Begyndelsesklasserne, da vilde det jo blive et ikke let afgjortligt Spørgsmaal, hvad her skulde være Hovedpunkten, og denne altså siden maatte forandres.

**) Jvf. hvad her ovenfor (S. 4) er bemærket om Skadeligheden af at blande lærde og real Skole med hinanden.

Naturvidenskaberne nebst der Mathematik bilden sollen, las-
 ten wir dahingestellt; für das Gymnasium (Lærdesko-
 len) können es seinem dermaligen Ziele gemäß nur die
 alten Sprachen und ihre Literatur bilden, und
 diesem Studium haben sich die andern Lehrobjecte, so wich-
 tig dieselben an sich auch für die Gelehrtenschule sein mö-
 gen, unterzuordnen“. At udvikle, hvor vigtigt og væsent-
 lig nødvendigt dette Princip er for den lærde Skoleunderviis-
 nings hensigtsmæssige Organisation, vilde fore til større Vidt-
 løstighed, end jeg her tør tillade mig, men som jeg og saa
 meget mere kan undgaae, da jeg kan henvise til nogle af
 de mangfoldige Skrifter eller Afhandlinger, hvori denne Sag
 er udviklet saa klart og fyldestgjørende, at der for en kyn-
 dig Læser, som uden Fordom og uden at lade sig blænde
 af hvad man nuomstunder kalder Tidens Fordringer, eller
 af Hr. Grundtvigs heel morsomme Tvæen mod den gamle Lite-
 rature Studium i hans „Lyfensknæ til Danmark“, vil skjenke
 dem den behørig Opmærksomhed, ikke kan blive mindste Tvivl
 tilbage; og af hvilke jeg derfor, ifald man ikke skulde ville
 besvære sig med Læsningen af saadanne ældre latinske som
 Græstis fortrefselige *dedicatio ad Stiglitium*, som staaer
 foran hans Udgave af Ciceros Verker, og flere af hans
 Taler og Afhandlinger, saasom hans *oratio de vera hu-
 manitatis disciplina*, eller Mureti et Par hundrede Aar
 ældre *oratio de utilitate ac præstantia literarum huma-
 niorum adversus quosdam earum vituperatores*, v. d. hvilke
 den nuværende reformønskende Generation maaskee vil an-
 see for forældede og kun een-sidedig philologiske, — blot vil
 nævne nogle af de vigtigste nyere, som man bekvemmeligen
 finder samlede i Friedemann's interessante „Parænesen
 für studierende Jünglinge“ i 6 smaa Bind, (Braunschweig 1827
 — 41), en Titel som i Grunden er for indskrænket, da de
 ligesaa meget, em ikke mere, angaae Skolevæsenets og den
 lærde Underviisnings Organisation og Methode, og derfor
 tillige kunne anbefales alle dem, som have dermed at gjø-

re*). Saadanne Afhandlingere ere, hvad den her omtalte Gjenstand angaaer: i 1ste Bind fremfor alt Thiersch über classische Bildung, (uddraget af hans fortrinlige Verk. Ueber gelehrte Schulen, 1ste Bd. 2 Afd. 2, der isvrigt hellere maa læses fuldstændig i Verket selv). Dernæst i 2det Bd. Jacobs üb. die classischen Alterthumsstudien als Hauptbildungsmittel zur Humanität, og endnu mere Tegnér's Tale om Betydningen af den græske Litteratur's Studium for vor Tid. I 3die Bd. Funk über den Nutzen richtig gerichtener Philologie in den Schulen. Roth üb. die fortvauerende Abhängigkeit unsrer Bildung von der classischen Gelehrsamkeit. Littmann über Bildung des Gelehrten durch Schule u. Universitet (allerede ovenfor et Par Gange citeret). Kreuzer das Studium der Alten als Vorbereitung zur Philosophie. Weber üb. den Werth der alten Sprachen für die Gymnasialbildung (med Friedemans Num. og Citater). Første Deel af Hegels Afh. üb. den fortvauernden Werth der altclass. Studien. Og endelig Rehberg üb. das Studium der alten Sprachen als allgemeines Bildungsmittel für die höheren Stände (streven paa en Tid, da et overbevisende Forsvar for Humanitetsstudierne især var fornødent, men selv endnu meget værd at paaagte). Fremdeles i 4de Bind de tvende ypperlige, fra Guelph überførte Stykker, det ene et Fragment af den be-

---

*) Dzsaa siger Fr. selv i Fortalen: Uebrigens wünschte ich angelegentlich, daß allerlei Behörden der Gelehrtenschulen dieser Sammlung einige Berücksichtigung zuwenden, um die Bedürfnisse der Gegenwart für diese Anstalten kennen zu lernen und die Ansprüche, die sie geltend gemacht sehen, mit Bereitwilligkeit anzuhören und zu befriedigen“. Jeg vilde, da Forbringerne ere saa mangehaande, tilføie: und gehörig beurtheilen zu können.

romte Statsmand Robert Peels Tale til de Studerende i Glasgow, hvori han bl. N. henviser til saadanne Mænds Exempel, som North, Pitt, Fox, Burke, Grenville, Windham, Canning o. m. fl. for hvilke Fortroligheden fra Ungdommen af med Oldtidens Heroer har været det kraftigste Befordringsmiddel til at kunne hæve sig til Grens høieste Spids (ligesom forud for flere af vore lærde Adelsmænd); men især det andet, som fornemmelig paa vor seneste Tid, da man stræber at skaffe Real- d. e. Naturvidenskaberne en saa betydelig og overveiende Plads i vor lærde Underviisning, er af yderste Bigtighed, og derfor maa anbefales til nøie Overveielse, M. Russel's Bemærkninger over Fordelene af de klassiske Studier, som Middlet til den ungdommelige Mands Dannelse og specielt sammenlignede med de Studier, som det er foreslaaet at sætte i Stedet (Originalen: Observations on the advantages of classical learning &c. by the Rev. M. Russel, LL. D. Edinb. & London 1836.) Skarpsindigt og grundigt er fremdeles hvad Friedemann sammesteds har oversat af St. Marc-Girardin de l'instruction intermédiaire & de son état dans le midi de l'Allemagne, 3die Afsnit, om de klassiske Studier og Realierne. Ligeledes Brudstykker af Hollænderen van Heusde's Breve om den høiere Underviisnings Natur og Tendents, hvori der især S. 110—117 findes herlige Ideer om Bigtigheden af de gammelklassiske Studier for den akademiske Dannelse allerede fra Skolens nederste Trin af. Ogsaa nogle træffende Ord om den klassiske Litteraturs Værd især for den Geistlige findes i de derpaa følgende Brudstykker af Tegners ligesaa hjertelige som genialske Synedalsforedrag. Og endelig lader Deinhardts skarpsindige Afhandling über Zweck u. Mittel des Unterrichts auf Gymnasien ogsaa de gamle Klassikere vederfares deres fulde Ret og beviser saavel at videnskabelig Mand og Form i Fremstillingen kun

ved Studiet af det Gamle kan udvikles paa den rette og fuldkomne Maade, som og i hvad Forhold det Antike i Særdeleshed staaer til Christendommen og hvorledes det bliver det bedste Middel til en klar og forstandig Anskuelse af samme. Svortil endnu tilsidst komme Stykker over den gammelklassiske Litteraturs Navn, Væsen og Værd af Fr. Jacobs, Herder, Heyne, Göthe o. fl. Egeledes endnu andre særskilte Skrifter, saasom Platneri *pro lingvæ latinæ utilitate defensio*, udg. af Vogel, Lips. 1832, hvori flere Recurser, bl. A. Kloß i tydske imod Vaseters, som meget fortjener at paaagtes; Creuzers Forord til Schuchs Encyclopædie der Alterthumsstudien, Heidelb. 1835; Köhlers Aphorismen aus dem Gebiete des Gymnasiallebens, Leipz. 1837; Niehammers foranførte Verk: der Streit des Philanthr. und des Humanismus, Jena 1808, og endelig Hovedverket i den hele nyere Pædagogik, Niemeyers Grundsätze der Erziehung u. des Unterrichts, 2den Deel, o. fl. Af alle disse i Underviisningsvæsenet saa kyndige Lærde er det saa langt fra at nogen tilraader nogen- somhelst Indskrænkning af Underviisningen i de gamle Sprog, at de meget mere anprise det størst mulige Studium af dem og deres Litteratur som det ypperste Middel til den Aandsdannelse, der jo og er Hensigten af vor nye Reform, og med indlysende Grunde godtgjøre Vigtigheden af dette Studium for de høiere Stænder og Nødvendigheden af at det gjøres til Grundvold for de akademiske Studier i det Hele. Det samme beviser og Erfaringen, og ingensteds kjendeligere end i England: hvilke store Mænd, Reislærde, Parlamentstalere, Prædikanter o. s. v. ere der ikke udgaade fra Skolerne paa en Tid, da der i dem hartad ikke lærtes andet end Latin og Græsk og det endda uden at Fremgangsmaaden i denne Underviisning var saa prisfelig (s. Niemeyers Reise)? eller hvor er vel Realiteten eller Kundskab i det Materielle større, uden at der dog i de lærde Skoler givtes no-

gen Realundervisning? *) Thi vilde man hente en Indvending fra den Gensidighed og Ufuldstændighed **), som kunde synes at maatte følge af Undervisningens Indskrænkning til saagodtsom eet Fag eller Philologie allene, da taaber den sig aldeles, naar man betænker, hvor mange Videnskabsgrene dette ene Fag omfatter, som ikke bestaaer i et Par døde Sprogs Grammatik allene, skjendt ogsaa denne allerede er et vigtigt Bidrag til den første Udvikling af Aandskræfterne, men indfører Lærlingen i Kundskaben om de virkelig aandsdannende Realter, i Historie, Oldtidsvidenskaben, Philosophie, Statskyndighed, Rettalenhed, Poesie, Kunsten, Mythologien, o. desl. reen menneskelige Videnskaber, fremstillede ikke i tørre Theorier, Systemer, Compendier, men paa en aandrig, klar og smagsfuld, concret og for Ungdommen passende og interessant Maade, i de ypperste klassiske Mønstre selv, paa hvilke al Theorie er bygget, ved hvis daglige Læsning og Fortolkning han, da de endydermere frembyde et saa rigt og herligt Stoff til en passende Gradgang, uformærkt, som Sprogbanstikighederne forsvinde, forstaaer deres Indhold ***), bli-

*) „Glücklicherweise kann dem philologischen Unterricht in diesem kläbigen Lande durch keine neuen Schulpläne, durch keine Perufung auf den Geist der Zeit, auf das allgemeine Fortschreiten u. dgl. Abbruch geschehen,“ siger Friedemann (Paränese 2, S. 55 Anm.).

**) See Studieplanen for Universitetet i Bonn hos Friedemann 4, S. 194: „Das classische Alterthum hat einen ganzen Kreislauf der Bildung in naturgemäßer Entwicklung der höchsten Anlagen vollendet, u. s. w. Og fremfor alt Thiersch a. Skr. S. 180 fgg. eller hos Friedemann 1, S. 48 fgg.

**) hvad en god Lærer ikke lader ude af al Agt, efter Philologen Ernestis Raad: hoc consilio legendi sunt veteres auctores, ut non rerum minus quam verborum ratio habeatur (dedic.

ver fortrolig med deres Aand og uddanner sin Smag for det Sande, Gode og Skønne; hvorimod han hos os alt for lidet kommer, og, naar Undervisningen deri end mere skal indskrænkes, endnu mindre vil komme, til at nyde den rette Frugt af dette de Gamles Studium, hvorom Thiers *) medrette siger, at „naar den ei nydes i den Alder, da stæer

p. 200): Kjendt ikke paa Forklaringer derover bør anvendes for megen Tid, men kun sørges for, at Discipelen ikke læser uden al G.tertanke.

- *) Hist. du Consulat et de l'Empire, a Bruxelles T. I. p. 404, hvor det hedder om Napoleons Plan til Externe: il voulut y retablir l'ancienne règle classique, qui assignait aux langues anciennes la première place, ne donnait que la seconde aux sciences mathématiques & physiques, laissant aux écoles spéciales (hvoormed vi maastee kunne sætte vor forrentende 7de Klasse i Parallel) le soin d'achever l'enseignement des dernières. Il avoit raison en cela comme dans le reste. L'étude de langues mortes n'est pas seulement une étude des mots (hvad Philanthropinisterne kaldte Wortkræm, og maastee kunde have nogen Grund dertil saalænge man allene brød sig om det Grammatikalste i Sproget) mais une étude des choses, c'est l'étude de l'antiquité avec ses lois, ses mœurs, ses arts, son histoire si morale, si fortement instructive. Il n'y a qu'un âge pour apprendre ces choses; c'est l'enfance &c. (Men det maa læres af Riden selv, af Klassikerne, ikke af Compendier eller af Oversættelser, der kun ere maadelige Surrogater og ikke kunne føre ind i Oldtidens Aand). Et dans un temps où les idées religieuses se sont affaiblies, si la connaissance de l'antiquité s'évanouissait aussi, nous ne formerions plus qu'une société sans lien moral avec le passé (jvf. Thiersch üb. gel. Sch. 1 S. 180 fgg. 213 fgg. eller Udtøget deraf i Friedemanns Parån. 1 S. 73 fgg. og sammesteds S. 74 det Stykke af Bøcks Tale de antiqu. lingvar. studiis, hvori det af denne Thiers Beretning sees, at han gjør

det aldrig. Men neppe vil almindeligviis Juglingen i Skolen, og end mindre da siden, naae dertil, naar han ei saa betids og, medens Sukommelsen stod ham bedst bi i at lære Former *), har saaledes overvundet Sprogets første Vanskeligheder, at han i de øverste Klasser kan læse Autorerne med nogenlunde Lethed men endnu skal hænge saa meget i alle de Grammaticalia, der nu sædvanligen fordres, at han ei kan komme til at interessere sig nok for Indholdet og Stilens Fuldkommenheder, eller hvad der egentlig skulde forsyne ham med Indsigt og danne hans Smag. Det samme beviser jo og Erfaringen hos os selv, hvor de Ustuderede i Almindelighed og under lige Omstændigheder staae kjendelig tilbage for dem, der have faaet humanistisk og videnskabelig Dannelse; hvad og Staten har gjort til Princip ved Embedsbesættelser. Vist nok vedkjender nu ogsaa den nye Underviisningsplan for vore Lærdeskoler sig dette Princip af de gamle Sprogs Nødvendighed som Skolediscipliner, men den arbejder dog tildeels imod sin egen Hensigt, i det den fra de to nederste Klasser borttager den hele Elementarunderviisning deri, og i de høiere med for mange heterogene Lærefag indskrænker den til Sprogens og Klassikernes rette Studium fornødne Tid**); og endelig angiver den os ikke Hovedøiemedet for denne Underviisning, hvorpaa dog alt kommer an. Tale vi altsaa nu først om dette sidste, da fremgaaer hverken af Planen eller Motiveringens,

Napoleon Uret), uniquement instruite et occupée du présent. une société ignorante, abaissée exclusivement propre aux arts mécaniques. Le premier consul voulut donc, que les études classiques reprissent leur rang, les sciences (Real-Fundskaberne) ne venaient qu' après &c.

*) S. det ovenf. S. 5-6 anførte Sted af Marc-Girardin.

***) Af samme Mening er og Prof. Henriksen i Programmet fra Odense Kathedralskole 1846, S. 43.

at man har betragtet Latin og Græsk som andet end to Sprog, der kun skulde læres for deres egen Skyld, saa at Kundskab og Færdighed i at forstaae dem, vel og i at skrive det latinske, blev Diemedet, og dertil altsaa forordnet et vist Antal Auctores samt visse Stilovelses, som Middels, hvorved denne Kundskab og Færdighed skulde forskaffes Disciplene; istedetfor at omvendt Klassikernes Studium, om hvis Fuldkommenhed og Indflydelse paa al Aandsdannelse der intet Spørgsmaal kan være hos nogen der rigtig kjenner dem, maa være Hovedsagen, hvorfor Kundskaben i disse Sprog bør erhverves*). Thi var dette ikke Grunden, da jaævned man jo et Diemed eller en tilstrækkelig Grund, hvorfor da hine Sprog, som ere saa vanskelige, bør læ-

---

*) Se herom den ypperlige Philolog og, i hver ofte end Nutiden i enkelte Smaatin, vil mestre hans Latinitet, dog ret i de Gamles, især Ciceros, Aand skrivende Latinist Ernesti, som i hans berømt dedicatoriske af hans Udgave af Ciceros Verker til Stiglig (5te Side), overensstemmende med den udmærkede Skolemand og Philolog Gesner, spotter over det Diemed, blot at kunne tale og skrive Latin. Nam profecto, siger han, si nihil aliud a Græcorum & Latinorum auctorum lectione commodi posset expectari, aut ea, quam commemorare solent, summa esset utilitas, quæ ab ea redundaret: fateor me — hodie omnes auctores Latinos abjecturam esse &c. Klassikernes Læsning og Interpretation, men ikke den grammatisk ene, er det som bevirker den Dannelse til Humanitet, som maa være Lærdeskolens Diemed. Sapere & fari er det, man af dem skal lære Til det første fordrer Opmærksomhed paa Indholdet, til hvis Forstaaelse og behøves allehaande historiske Oplysninger; og til det sidste paa Stilens Fuldkommenheder og selv digteriske Forskønelser, hvorved virkes til Smagens Dannelse. At der i begge Dele bør holdes Maade og det Grammatiske ikke derover forsømmes, behøver jeg vel ikke at erindre om.

res, eller i alt Fald, hvorfor en saa uforholdsmæssig Deel af Ungdommens Tid og Kræfter skal opofres til et Studium, hvis Diemed man ikke veed, eller som dog er af saa liden Nytte for Livet og stedse mindre og mindre behøver at kjendes, da efterhaanden færre og færre Skrifter udgives deri og de nyere Sprog blive det sædvanligste Kristelige Meddelelsesmiddel; hvilken sidste Anskuelse og virkelig har gjort sig gjældende i Motiveringen (Ny Collegial=Lidende pag. 726), men neppe vilde være fremkommen, hvis man havde enten erindret sig, at Færdigheden i at skrive Latin ikke er Diemedet, hvorfor dette Sprog bør læres og Ungdommen øves deri, eller tænkt paa de Grunde, som Junk*) anfører for Umuligheden af at kunne undvære de gamle Sprog eller Kundskaben i dem, saasom, at vor Religion, vore Love og politiske Forfatninger tilligemed alle vore øvrige Videnskaber ere udsprungne af gammel græsk og romersk Stamme og saa noie sammenvorede med disse Nationers Literatur, at det ikke vil være os muligt at gjøre os uafhængige af den; (jeg tilføier, at saa mange af de vigtigste Bærker ere skrevne og til denne Dag endnu skrives i det latinske Sprog, af hvilke alle det ikke vilde være muligt at skaffe Oversættelser tilvete); at til fælleds Fordeel for menneskelig Erkjendelse er et almindeligt Sprog fornødent, som i Videnskaben kan forbinde alle oplyste Nationer til et eneste Folk**); at saadant maatte være et allerede fast bestemt, usoranderligt, og folgelig et dødt Sprog, (da ethvert levende jo bestandig er underkastet Forandrings

*) Ovenanferte Afhandl. hos Friedemann 3die Bb. S. 36 fag.

***) Jeg læste det fornøfligen i en Journal betreides de svenske Bærde, at de saa ofte skrive deres vigtige naturvidenskabelige Bærker i deres Mobermaal, som saa saa udenfor deres Land kunde have godt af. Og hvor langt vilde vel ogsaa vi komme med vort Sprog?

ger); at et saadant Sprog have vi nu cengang i det gammelromerske (og deri et rigt, uovergaaeligt Monster i Cicero), for hvilket det vilde blive ligesaa umuligt som unødvendigt at sætte noget andet isteden; (eller at bringe alle Nationer saaledes som nu til Enighed herom, da enhver naturligtvis vilde foretrække sit Sprog); og selv om man fik et andet, vilde Efterverdenen dermed være i samme Tilfælde, som vi nu med Latinen; og endelig med hvilken Magt vilde ikke da et eneste Folk ved det Fortrin, som dets Sprog da fik (f. Gr. om man valgte det franske) virke paa alle andre Nationers Aand? vilde ikke alle Forandringer gode og slette, som foregik i dets Sæder og Charakter, Philosophi og Smag, strax forplante sig over det hele øvrige Europa? Neppe behøver jeg altsaa at anføre Mere, for at vise, hvilken Skade vi vilde tilføie vor studerende Ungdom ved ikke at gjøre den saa vel bekjendt som muligt med de gamle og især det latinske Sprog, især da de i sig selv ere saa fuldkomne. Men ligesom hertil ikke tages noget Hensyn i bemeldte Motivering, saaledes er alt, hvad sammesteds omtales, allene den Nytte, de gamle Sprogs Studium som formalt Dannelsesmiddel kan have til Udvikling af Disciplenes Evner og som logisk Forøvelse til enhver videnskabelig Erkjendelse, hvortil vel i Besynderlighed det latinske Sprogs Grammatik formedelsk sin Præcision og Regelmæssighed findes fortrinlig skikket, men som dog alligevel udsættes til det 3die Aar, naar Disciplene allerede have gjenneem de nyere Sprog faaet den grammatiske Forøvelse, som de fornødentlig burde have af den regelmæssige og fuldstændige latinske Grammatik. Om Hovedsagen, hvorfor de gamle Sprog skulle læres, om den classiske Litteratur, hvortil Kundskaben i dem er Nøglen, tales ikke et Ord, men hele Benyttelsen dreier sig allene om den Indflydelse og Plads, der efter den tidligere Tids Anstuelser, (for hvis Gylldighed der imidlertid mangler tilstrækkelig overbevisende Grund) bør

indvømmes de nære Sprog, af den Arrbøining, der efter
 de nu forandrede Forhold er bleven disse vindicere (Metho-
 d. 726). Sæved er det nu først paafaldende, at den ære-
 rydighed, der i Plaanen givtes de nære Sprog i Esten,
 alligevel ligger i mindste Maade høire, hvortil endog
 mindre, end den, der allerede for 40 Aar siden blev til-
 lagt dem; imet andet af disse er siden tilføjet, og den
 da befalede Frillige Præve i det Franke endog nu, ligesom
 som siden 1832 (og vistnok med rette) bortfaldet. Og
 naar der nu dernæst til Grund for den fortagne Udsæ-
 telse eller Indførning af Latinen anfæres, at disse Sprog
 har i sin Almindelighed tabt sigesaa meget som de mindre
 Sprog have vundet forbi — der i Videnskaberne siges
 har daanct sig nye Ørene af Videnskaben eller nye Vi-
 denskabssprog, i hvilke de bøde Sprog et længere Formaae at
 hede det fornødne Stof af Lantens og Urdforraad til en
 let, levede og bevargelig Behandling, da vil jeg, uden at
 tillade mig nogen Udsættelse om, hvoreledes et Sprog kan
 gøde Stof til Lanteforraad, allene bemærke, at, om det end
 var Sænsigten af Udværelsen i Latine, at der sigesindem
 dette Sprog havde givtes Offerrættigheder om nære Udsæ-
 gselser og Fremfærd i hinc Videnskabsfag eller Ørene, (hvilke
 ser man dog underviden forlangere i censf. Alm. S. 57),
 da ligesom for Udværelsen af denne Sag vel
 senere hodes de Frivillinger selv, der et kunne frive Spro-
 get med Zæthed, end i det gamle Sprog selv, af hvis Rig-
 dom de nære Sprog netop i hinc Sag have maattet laane
 saa mangfoldige Udtryk, blandt andre i Naturvidenskaberne,
 hvilke der vel ikke mener, endog disse egne Genævnelser og
 næsten hele Terminologi eller Nomenclatur. Sænder siges de
 ne Videnskaberne Udværelsen ingen Sænder i at frive til Syste-
 ma naturee paa Latine, hvortil Udværelsen vel heller ikke kunne
 indværes endel Udværelsen; og i Phylisken har disse Sprog
 so ligger Stof en Maade, Sænder, Fr. Sænder, Musikfænder
 Sænder eller Kraft forlegen, sigesaa liden som i Phylislo-

phien, hvor det jo især er Tanker der skulle udtrykkes, en Wolfius, Leibniz, Puffendorff og mange andre selv nyere. Eller om de Studerende end ikke skrive i Sproget, kunne de dog ikke til deres Studier undvære Kundskab deri. Da skulde da et eller andet nydannet Kunstord eller Begrebsnåncering ei bekvemt kunne gives paa Latin, hvad dog vilde være sjældent, da saadant Ord som oftest dannes af Græskten eller Latinen, da kunde jo den, der vilde skrive i dette Sprog, anbringe det i en Parenthes, som man ofte gjør med Ord af fremmede Sprog; og endelig turde det latinske Sprogs Brug i philosophiske Skrifter være det bedste Forebyggelsesmiddel af den Dunkelhed og Forkunstling af Stilen i de nyere Sprog, bag hvilke det Skæve, Uklare eller Intetsigende i Tanken saa let kan skjule sig, hvad der ved en i Ciceronisk Skole dannet Latinitet ikke saa let var muligt. Perspicuitet er nemlig en god Latinitets første Særkjende.

Men ihverdau dette nu end er, saa er det ikke det, hvor paa det her kommer an, naar vi spørge, hvorfor eller hvorvidt de gamle Sprog skulle læres i Skolen; Hensigten af denne Underviisning er nu ikke længer at danne Skribenter i det latinske og endnu mindre i det græske Sprog eller egentlige Philologer, hvorfor og Stilovelserne i det første medrette maae tabe og i den nye Underviisningsplan ogsaa, hvad man maa prise, have tabt den usorholdsmæssige og afgjørende Vigtighed, som i vor examen artium og derefter i den almindelige Mening hidtil er givet Duelligheden deri, i det samme nu ikke mere selv kan blive Diemedet, men Ovelserne i Latinskrivning kun blive Middet til et andet Diemeds Opnaaelse, der her saavel som og i Græskten*) er

*) Köhlers Aphorismen S. 33: „Bei den Griechen ist überhaupt der geistige Genuss unerkümmerter, da nicht geboten ist, ihren Styl zur Nachahmung uns anzulernen, während jeder römische Autor

og maa være Klassikernes Studium, al Humanitets og Aandsdannelses vigtigste Skole, hvor der mere end i nogen anden Literatur ikke blot meddeles den reen menneskelige saavel for alt videnskabeligt Studium i Almindelighed fornødne som for Ungdomsalderen interessanteste Sagfundskab, men dette endog i den mønsterværdigste Form, der eengang for alle er bleven al god og reen Smags Lov*). Hertil er det altsaa at Skolen bør arbejde som til sit høieste Maal, og derfor, hvis dette tilstrækkelig skal kunne naaes, ikke faae Elementarunderviisningen tilende, der ved en rig-

---

unsere Latinitæt mitbilben helfen soll," hvorfor og ikke sjelden maa anvendes saa megen Lid og Opmærksomhed paa Sproget, at der bliver lidet deraf tilovers for Skribentens Indhold eller stilistiske Fuldkommenhed.

- *) „Wenn ich also von dem Nutzen der Philologie für junge Leute rede, so setze ich eine Methode voraus, wobei das Gedächtniß mit wirklichen Ideen bereichert, der Verstand in Denken geübt, der Geschmack beachtet und geschärft, die Einsicht in die Muttersprache nebst der Fertigkeit im Gebrauch derselben befördert, und die Erlernung mehrerer Wissenschaften noch nebenher gewonnen und erleichtert wird. Wenn Sprachen so getrieben werden — und das sollen sie — so ist, wo ich nicht sehr irre, das Studium derselben, nebst der Mathematik (maatte vel tilføies Historien) die beste Vorübung zur Bildung der Geistes für diejenigen, welche sich künftig mit Arbeiten des Kopfes beschäftigen und das Beste der menschlichen Gesellschaft in den höhern Ständen befördern sollen.“ Funf anf. Skr. S. 22, hvorpaa han viser, at „Sprogene a) indeholde den samlede Forraad af alle iblandt Menneskeslægten forhaanden værende Ideer S. 24, og b) ogsaa Formerne, som den menneskelige Aand giver og kan give sine Begreber, altsaa ikke blot berige den med Ideer, men endog gjøre dem fuldkomnere, som den allerede har af Modersmaalet S. 29, hvilket naturligtviis meest maa ske ved Sprog, der ere fra fjernede fra vort, som de gamle.

tig Fremgangsmaade ingenlunde har den Vanskelighed, som det i den nye Underviisningsplan tvertimod al Erfaring antages, med mindre den af en uduelig Lærer skulde være behandlet paa en aldeles hensigtsfrædig Maade og f. Gr. gjort til en tankeløs Udenadslæren (thi kun saadan Underviisning kan være Narfagen, hvorfor mangen En med Gru tænker paa sit første Arbejde med at lære Latin, eller som i forrige Aarhundrede bragte Philanthropinisterne*) til, om ikke veent at afskaffe de gamle Sprogs Studium, hvilket de snart indsaae at være ugjortligt med Hensyn til denne Kundskaabs Uundværlighed i de almindeligste specielle Studier, saa dog at formindske Besværligheden derved saa meget som muligt, ja endog gøre det til en Leeg. Saavidt gaaer nu vel vor Tid, da man forlængst har kaldet vor Skoleunderviisning tilbage til større Alvor, ikke, men alligevel er det dog en skadelig Bevægelse eller rettere Fornægtelse af Philanthropinismen, naar man nu vil udsætte Begyndelsen af Un-

---

*) Naar jeg her eller andetsteds ytrer mig misbilligende om den philantropiniske Underviisnings-theorie, da beder jeg man ikke vil antage det for at skee ubetinget eller i enhver Henseende, da jeg tvertimod tillægger den de to store og ubødelige Fortjenester, den ene, at den stræbte at tilintetgjøre den tankeløse Udenadslæren af intellektuelle Begreber, som den Tid ofte var alt for herskende i Underviisningen; og den anden, at den søgte at vække den milde Aand i Ungdommens Behandling, hvorved denne i vor Tid dog noget mere kun fryde sig og ikke saa meget maa føle, at Nødderne af *παιδεία* ere bittere; fjøndt den vist nok, som det gjerne gaaer, naar man vil afskaffe en Misbrug, saldt til de modfatte Uderligheder, i første Henseende at rette al Tænkningen kun paa materielle Gjenstande og det formeentlig ene nyttige, og i den anden at gjøre alt Aandsarbejde til Leeg. Humanismen rigtig forstaaet vilde i begge Henseender træffe den rette Middevei; maatte det kun altid være Tilfældet!

derveistningen i Latinen i de to første Aar, hvortil der ikke allene ingen tilstrækkelig Grund gives, da der i Begynderclasserne baade af de andre fornødne Læregjenstande levnes Tid nok til idetmindste en 4 a 6 Timer ugentlige Underviisning deri, og Gjenstandens Banskkelighed, naar den methodist rigtig behandles*), aldeles ikke overgaacr Drenge i den Alder (10 Aar) sædvanlige Evner, hvilket Udsaldet i mere end et halvt Seculum har idetmindste overbevist mig om. Thi hvad for det første Banskkelighederne angaaer, da ere de vist nok større for Begynderen, end enten det danske Sprogs Grammatik, som uden Underviisning vides ad Naturens Vej uden Regler *ex usu* eller praktisk, eller det tydske Sprog, hvoraf Lærlingen formedst dets jevnlige Analogie med hans danske Moderemaal strax forstaaer mere end det halve af de Stykker, han læser, ja ofte, naar han forud har været vant til at høre Tydsk, det hele (en Hindring for Aandsøvelsen, som ikke lettelig findes Sted ved Latinens Begyndelse); men den større Umage, Begyndelsen med Latin koster ham, er netop, hvad Prof. Suhr saavel som andre af vore fortrinlige pædagogiske Skribenter i den nyere Tid med største Høie har urgeret, det Allervigtigste ved den første Begyndelse af al lærd Underviisning**). Netop det Fremmedartede, som de gamle

*) hvortil fortrinlig god Anviisning gives i Ehlers (sagtens nu forglemte) *Beiträge zur Kritik des Schulunterrichts*, Leipzig. 1796 —98, 1tes Stuek No. III, og udfiklet i 3 St. No. 1. Til omtrent samme Fremgangsmaade havde min Erfaring ogsaa ledet mig ved Udarbejdelsen af min latinske Lærebog, hvorefter Sagen og her i Skolen har gaaet meget let

***) Suhr om Reformerne i de lærde Skoler Kbh. 1845 S. 26 fgg. Dette udfikles og bevises paa det klareste af Thiersch, 1 S. 137 fgg. (hos Friedemann 1 S. 4 fgg.), og ligesaa af Funk sammest. 3. S. 18 fgg. samt Girardin sammest. 4 S. 74 fgg.

Sprog have, er det, der vækker Anden, ligesom den frem-
 mede Verden, hvori Lærlingen indsættes, det, der interesserer
 ham; netop Nødvendighed af Anstrængelse og Eftertanke til
 Vanskelighedernes Overvindelse, denne Forstandsbestæftigelse,
 som er for ringe med de fleste andre Læregjenstande, der,
 den danske Grammatik undtagen, kun meest sætte Sukom-
 melsen i Virksomhed, saavel som Sagens Ryhed, hvorefter
 Begynderen sædvanlig endog længes*), er det Ansporende
 for ham ved Latineus Begyndelse. Ligesom nemlig Lege-
 met ikke uden ved Anstrængelse og Øvelse (Gymnastik)
 faaer mere Styrke og Færdighed end det af Naturen havde
 (Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tu-
 lit fecitque puer &c. Hor. A. P. 412; lader man ham blot
 spadserere i al Mag, giver det ingen Legemsstyrke eller Fær-
 dighed), saaledes gaaer det og med Sjælen og dens Gym-
 nastik. Barnet søger, som Funt viser, sig selv af egen
 Drift Vanskeligheder, baade aandelige og legemlige, at over-
 vinde, og Rousseau, den meest afsagte Fiende af al Vil-
 kaarlig Tvang, sætter i Øvelsen af Vanskelighedens Over-
 vindelse næsten en god Opdragelses hele Væsen. Trapp,
 som i de Dage vilde have Altting lært paa en let og spø-
 gende Maade, foreslog etsteds i Revisionsverket, istedetfor
 den besværlige Latin og Græsk at lade Ungdommen læse
 Grandison, men blev allerede 1788 i Berlin. Monathschr.
 grundigen gjendrevet af Rehberg i ovennævnte Skrift, hvoraf
 en dansk Oversættelse (1794) var mit første literære Ar-

---

hvor han ender med de Ord: „Ich füge hinzu, daß gerade in die-
 sen Verschiedenheiten beider Sprachen der Grund liegt, warum das
 Lateinische in Frankreich wie in Deutschland für jenes Sprach-
 studium sich eignet, und mit die Erziehung beginnen muß.“

*) Det var for vor første Klasse ingen Glæde, da det blev befaleet, at
 de skulde ophøre med Latin, som nogle af dem endog vedbleve en
 Tidlang at læse privatim.

beide, og neppe skal Erfaringen kunne lære, at nok saa megen Romanlæsning, som skaffer en let Underholdning, skjøndt den vel kan give nogen Politur og frembyde Mønstere nok paa en god Stil, nogeninde har været et tilstrækkeligt Grundlag for lærd eller høiere Aandsdannelse. Rei: per ardua nitimur ad astra, og de gjøre sandelig Ungdommen kun en slet Tjeneste, som i Færningen ville staae den for alt hvad der fordrer Gfirtanke og en Møie, som ikke overgaaer dens almindelige Kræfter, hvad ei kan siges om Latinens Elementer, hvori desuden ogsaa, hvad deres paradigmatiske Deel angaaer, Hukommelsen, der i den Alder er den fortrinligste Gvne, kommer Lærlingen saa væsentlig til Hjælp, (Jvf. Prof. Suhr om Reformerne S. 27). Hvo vilde vel og have Lyst til grammatisk at analysere det, man allerede, da man læste det, havde fuldkommen forstået og interesseret sig for dets Indhold, ligesom og dette Arbeide sædvanligen kun til temmelig Reedsommelighed følger bag efter Fortolkningen istedetfor efter Sagens Natur at burde gaae forud; hvorimod man i Latin og Græsk behøver den grammatiske Analyse for at forståe Terten. Saaledes bemærker og Girardin nysanf. St. træffende: „Feilen ved de nyere Sprog er, at de ikke vise Baustelighed og, saa at sige, Modstand nok, og at vi førend vi lære dem allerede besidde en stor Deel af dem. Jeg forståer derved ikke Ordene, thi disse ere ikke af Betydenhed ved Sprogstudiet, de ere ved dette kun Hukommelsessag“ (sluttes og for en stor Deel i Tydsk af Dansken, i Fransk af Latinen, naar den er lært forud); „jeg taler om Sprogets Bygning, dets Skikkelse, kort dets Grammatik: Feilen ved de nyere Sprog ligger i det, vi allerede forud vide af dem, af Instinct formedelst deres indbyrdes Liighed;“ (deres Genius er, selv uagtet deres indbyrdes Forskjellighed, den samme, s. Gr. Tempusdannelsen ved Hjælpeverba, Casus ved Præpositioner, o. s. v. som forhen er omtalt) „da vi nu vide dette af Instinct og Baue, gjøre vi os intet Regnskab derfor;

vi studere det ikke. Thi til at studere det, man veed, og til at sætte Videnskaben istedetfor Instincten, behøves der en usædvanlig Aandskraft, (som man mindst kan vente i den Alder). Derimod viser Forf. at, som den menneskelige Aands sande Dannelse kun bevirkes ved Sprogstudiet, saaledes har intet nyere fremmed Sprog den Befømhed til at være Gjenstand for et saadant Studium, som det Latinske, der altid og allevegne er dertil bleven anvendt og paa en beundringsværdig Maade egner sig dertil, fordi det staaer med alle det nyere Europas Sprog i den rette Forhold af Ullgthed og Lighed.

Da nu altsaa, som vi ovenfor (S. 38) have vilst og som af dieste Girardins Ord end mere er klart, ja selv i Underviisningsplanen yttres, intet Moderemaal og allermindst det danske er stiftet til at give noget tilstrækkeligt Begreb om Grammatik, hvortil behøves Sammenligning med et andet Sprog, men det tydske, som man dertil nu har valgt, er alt for nærbeslægtet med det danske til at kunne give den fornødne og fuldstændige Oplysning, og i begge Sprogene derimod det grammatisk rigtige meest træffes af Instinct eller vides mechanisk og praktisk, uden at man selv er sig det klart bevidst eller har tænkt derover, hvilket vel kan være godt nok til dagligt Brug og passende til den Hensigt, hvorfor man lærer levende Sprog*); men ikke videnstabeligt eller grammatisk, hvad jo her tilsigtes: saa staaer jo af de nyere Spr. g, som Skolen har optaget, kun det

---

*) ikke at tale om at den tydske Declination, som mere ligger i den tilføiede Artikel og Objectiv, end i Ordets egen Form, er saa forvildende, at nogle Grammatikere have givet os 8, andre mere compendieuse kun 2 Declinationer, men ingen dog bragt det saa vidt, at man derved lærte Declinationen bedre eller lettere end ad den praktiske Vej, gennem Læsen og Talen, hvorved Dret vantes til det Rette

franske tilbage, hvilket ligeledes i Planen sættes førend det latinske, men mig ligesaa lidt begribeligt med hvad gyldig Grund; thi deels er jo og dette, skjøndt etymologisk udsprungen af romansk Stamme, dog i sin Bygning saa eensartet med de andre europæiske Sprog, og mangler f. Ex. ligesaagodt som Danskten det allerførste og væsentlige Element, Declination ved egne Casusformer; og deels er dette Sprog jo egentlig kun fordreiet Latin, der siden ved Cultur har faaet sin nuværende Uddannelse og Fjinhed, som man altsaa med ligesaa liden Grund kunde gjøre til Basis for Underviisningen i Latin, som Nygræs for Underviisningen i det gammelgræske Sprog, som Klassikerne bruge, eller for at studere Kilden vilde gaae til de deraf udrindende Strømme, hvoraf der vel vilde udfomme ligesaa deligt Latin, som i Doctorpromotionen i Molieres *le malade imaginaire* *). Med et Ord: den latinske Grammatik er, hvad og i Reformplanen erkjendes, ved sin Regelmæssighed og Fuldstændighed den bedste Grundvold for al grammatisk Kundskab, og idetmindste langt bedre stikket til deraf at indsee de nyere Sprogs selv Moderemaalets, end disse til at lære det latinske Sprogs Grammatik. Hvad der ved dennes Udsættelse tabes for Kundskaben i deres Grammatik er tildeels allerede berørt S. 38—39 ovenfor; hvortil jeg blot endnu vil sige Erfaringens Bekræftelse herpaa, som ikke alene forsyner os med mangfoldige Exempler paa Forfattere, som skreve og endnu skrive deres Moderemaal ypperligt, uden at have nogensinde faaet nogen særegen grammatisk Underviisning deri, men endog viser Skolemanden, at enhver Discipel, hvis Underviisning er gaaet ud fra den latinske, med ganske anden Lydelighed og Ecthed fatter Moderemaalets og de andre levende Sprogs Gram-

*) *Savantissimi doctores, Medicinæ professores, qui hic assemblati estis, et vos alii messiores &c.*

matik, end de af hans Ievulige (naturligviis af lige Evner og Flid), som, fordi de ei vare bestemte til Studeringer, ei have skullet befatte sig med hiin; man altsaa ved den Hensigt at ville gjøre Disciplene Arbeidet lettere, netop gjør dem det vanskeligere eller hindrer deres Fremgang saavel i de levende Sprog og selv i Modersmaalets Grammatik, som siden især i det latinske, hvori den forudgaaende danske og tydske Grammatik ikke skal hjælpe dem stort, hverken til at declinere og conjugere, eller til at fatte Syntaren, end siige til Ordkundskab og Etymologien m. m. ikke heller deres Aandsøvelser ved nogen af de andre Læregjenstande, som man vilde sætte i Stedet, kunne blive saa vakte og udviklede som ved denne; for ikke engang at tale om den Besværlighed, det vil have for Disciplene i det ene Aar i 3die Klasse at indhente og fuldende alt det, de hidtil fik fordeelt paa de tre første Aar, i et endog ikke ringe Antal Ugetimer. Thi vil man siige, at Gjenstanden var for vanskelig for Disciple af 10 og 11 Aars Alder, da modsiiger man tre hundrede Aars Erfaring ikke blot hos os, men i næsten alle Lande, navnlig i Tyskland og England, hvor Begyndelsen indtil dette Dieblif overalt gjøres med Latin, (fordum endog efter en meget uheldig Methode, og i Barnets 8de Aar, ja sommetider endnu tidligere), ligesom jeg efter mere end halvhundredaarigt Skoleembede aldrig har bemærket nogen for stor Vanskelighed deri for nogen eller nogenstunde har hørt klage derover, naar jeg undtager de Overdrivelses, som den realistiske Iver eet eller to Decennier før udbrod i og som vel kunde have nogen Udflydning i den Gensidighed eller forkeerte Methode, hvormed denne Sag dengang ofte dreves. Ja selv en anseet Mand, mod hvem jeg, da han forsvarede den nu bestemte toaarige Udsættelse af Latinen, indvendte, at det vilde være umuligt i eet Aar at fuldføre den Elementarundervisning, hvortil selv de dueligste Lærere hidtil have brugt tre, svarde mig, at det var den letteste Sag af Verden, det vilde

han forbinde sig til at lære en Discipel i 1 Uger. Uden tvivl meende han derved kun de første Begreber om Talesdelene, Numeri og Genera samt den regelmæssige Declination og Conjugation, hvilke Begyndelsesgrunde det heller ikke er umuligt i saa kort et Tidsrum at bringe en Discipel af god Flid og Sukommelse nogenledes i Hovedet; men er det saa, da beviser det jo netop hvad jeg mener, at denne Læregienstand ikke er for vanskelig for Begynderen og altsaa ikke af den Aarsag behøver nogen Opsættelse, eller at Arbeidet dermed kan være utidigt for Begynderen i hans tiende Aar, hvilket det fordem ikke eengang var i det niende. Idetmindste maa der siden iles og Disciplenes Arbeide dermed betydelig foroges; men Tilfærdighed i Fundamentalierne pleier sjelden at efterlade sig Grundighed og Sikkerhed i Kundskaben, ligesom det ogsaa let vil have den fordærlige Følge, at Lærlingen, som derved for hurtig kommer fra Væsnningen af de for Begynderen meest passende Chrestomathier *) til sammenhængende Autorlæsning, let søger sig Nødhjælp i Brugen af Oversættelser. Hvad Fordeel der altsaa for Fremgangen enten i Latinen eller i de nyere Sprog

*) Jvf. Kehlens Apherisimen, S. 43. Den Gang, jeg her antage for den rette og i mine Elementarbøger fulgt, er den, at det første Cursus indeholdt smaa Sætninger, som fulgte jevnside med Paradigmerne og in concreto øvede i deres Anvendelse. Det andet bestod af korte Anekdoter, vittige Indfald, profaiffe Fabler og smaa Fortællinger, som baade kunde interessere Disciplen lidt og ved Blanding af Grammaticalierne nødte ham til at agte paa hver Form's Betydning og Anvendelse. Hvorpaa endelig det 3die Cursus, Jacobs's ypperlige Udvalg af Justinus og Nepos i historisk Orden, indlebede i en sammenhængende Autorlæsning og afveklede med Phædri Fabler; hvorefter da i 4de Klasse med Letthed kunde strides til Cæsar, Terent's, Ovid og saa fremdeles videre og videre i de passende Autoree.

kunde udspringe af at lade dem skifte Roller, og dem, der bedst og hurtigst læres ved sammenhængende Læsning, forsinkes ved den grammatikalste Vej, paa hvilken de endog kunde have saa stor Hjælp af Kundskab i den latinske Grammatik; og omvendt den, som kan lægge den fuldstændigste og bedste Grundvold for alle de andre Sprogs Grammatik, og eengang begrebet kan kaste langt mere Lys paa samme, end de andres paa den latinske, samt overhovedet er den meest aandsvækkende af alle Begynderclassens Discipliner, — at lade, siger jeg, denne først indtræde bag efter, er mig aldeles umuligt at indsee. Idetmindste er det ikke bleven mig klart af de Grunde, hvorpaa i Motiveringen af den nye Underviisningsplan S. 727 bygges den strænge Dom over Fortiden eller det stærke Udtryk, at Intet kan være mere uhenigtsmæssigt, end i den tidligere (d: dog ikke tidligere end ti Aars) Alder at ville benytte et ikke blot aldeles fremmed, men ogsaa i sin hele Bygning og Form fra de nyere i høj Grad afvigende Sprog, som den første Grundvold for Sprogunderviisning (hvormed da naturligtvis jo ei kan forstaaes den, som feer ugrammatisk, ved Parlering eller blot cursorisk Læsning,) som første Middel til Gftertanke over Sprog og sproglige Forhold og Former. Thi, som vi ovenfor S. 38 og 65 have viist, er netop intet mere hensigtsmæssigt til Grundvold for Sprogunderviisningen, eller Studium af Sprogene, og selv af Modersmaalet, end Sammenligningen med et derfra betydeligen afvigende Sprog, og intet mere uhenigtsmæssigt end Parallelen af et med Modersmaalet nær beslægtet Sprog, hvis Regler for en stor Deel allerede vides, inden de læres eller indsees, ved den blotte Overeensstemmelse med Modersmaalet eller praktisk, uden at fordre den Gftertanke, som netop Forforskjelligheden vækker; thi her er jo kun Tale om Sprogets Theorie, Grammatiken, eller hvad Planen kalder Gftertanke over Sproget o. s. v. ikke om Talefærdighed, eller Færdighed i at læse og

forstaae Sproget, hvad vel og meest er Hensigten, hvorfor man lærer nyere Sprog; hvilken Færdighed kan erhverves uden Eftertanke og ganske mechanic, Grammatiken altsaa først senere eller efterhaanden kommer til som Correctiv for Tale og Skrift; hvad derimod ikke saaledes gaaer an med det latinske Sprog, som fra Grunden af maa læres grammatisk*) og just ved sin grammatiske Fuldkommenhed bliver den bedste almindelige Grammatik og som saadan det bedste Grundlæg for al anden Sproglære; saa at man ved at forkaste dette Middel lukker en Vej, som hidtil har ført til en grammatisk Indsigt, hvis Savn, som sagt, ikke sjelden opdages i den Ustuderedes Stil, som ei har været dannet paa denne Maade. Og søge vi nu efter Grundene, paa hvilke denne Sprogstudiets Begyndelse ved den latinske Grammatik i Planen forkastes som den meest uhensigtsmæssige der kan tænkes, da anføres det, at der „af denne Fremgangsmaade“ skal „følge Eangsomhed, Sløvhed, og en Usikkerhed, der let bliver til Vane“. Naarurligviis spørge vi først, hvori det er, at denne Eangsomhed og Usikkerhed da skal finde Sted, enten i den danske eller den latinske Grammatik? Menes det første, da begriber jeg et, hvorledes Fremgangen i Modersmaalet kan forsinkes eller blive usikrere, fordi der i andre Tider ogsaa læres Begyndelsesgrundene i Latin, da man snarere maa troe, at Lærlingens grammatikalske Grundbegreber maae vinde derved i Klarhed og Sikkerhed, naar han seer dem.

*) See Niemeyers Grundsåge 2 Drel § 101 S. 297 fg. Anm. 1. „Da dies (at lære levende Sprog ved Talen af dem) in Schulen nicht zu erreichen war, so ist freilich da eine dem classischen Sprachunterricht analoge Lehrart (den grammatiske) eingetretten, die sich oft durch viele Jahre und Classen langweilig durchzieht, und für die meisten wenig fruchtbar, wenn sie sich nicht, so viel als irgend die eigene Fertigkeit des Lehrers möglich macht, der unmittelbaren Übung durch Sprechen nähert.“

gjentage sig i to forskjellige Sprog og den ene Lærers Underviisning saaledes understøtter den andens*). Begreberne om Taledelene, Ordnes Arter, Kjon og Tal, om Sætningen og dens Dele, Subject, Prædicat, Object, om Perioder, Hoved- og Mellemsetninger, o. s. v. blive jo de samme i begge Sprogene, og om Declination og Conjugation langt tydeligere ved at læres i Latinen, hvor der for Casus, hvis Beskaffenhed kun vanskeligen indsees i Dansk, og Tempora Hayes bestemte Former. Menes derimod, at i Latinen Fremgangen vil blive langsommere og usikrere fordi her ere flere Former at lære og indøves i, da kommer det jo ikke her an paa Hurtigheden, men paa Sikkerheden og Grundigheden, som jo maa blive langt større, naar der i Begyndelsesclasserne kan gaaes jevnere frem, end naar det altsammen skal indhentes i det ene Aar i 3die Klasse, og der alle de Paradigmer læres og indøves, samt at Ordkundskaben forhverves, m. m. hver til den foregaaende Underviisning i Dansk og Tydsk saagodt som slet ingen Hjælp yder, og dertil endog et tilstrækkeligt Pensum i en Læsebog maa fuldendes. Thi at det kan skee, at mange, som sldigere valgte Studeringernes Bane og havde de fleste andre Gramensfag tilbagelagte, have i saa Aar indhentet den manglende Kundskab i de gamle Sprog og ved anstrængt Flid have bragt det saavidt, at de deri have faaet meget god Character i Examen,

*) Og ikke mindre, hvis det efter den moderne Tids Skulde være een og samme Lærer i begge Sprogene, hvorved jeg isøvrigt ikke kan sjonne at der vil vindes noget, men snarere endog tabes, fordi det giver et lysere Begreb, naar Gjenstanden forklares med forskjellige Ord, og Lærlingen altsaa ei kan tankeløs binde sig til de Ord, Læreren efter Lærebogen har brugt. Har han ei forstaaet dem ret hos den ene af Lærerne, saa vil han det hos den anden. I Realiteten bliver Lingen jo den samme.

bliver endnu intet Beviis for, at det bør ske i en Skole hvor man bør gaae frem i den Orden, som rigtige pædagogiske Grundsætninger foreskrive, og ei kan gjøre Regning paa en ekstraordinær Anstrængelse hos Pluraliteten af Disciple eller paa at Tiden for de gamle Sprog allene. Sikkert vil Følgen blive, at Læreren vil se, Discipelen anstrænges over sine Kræfter og mangen Gen, som ikke har kunnet i det ene Aar naae den Kundskab, som i Examen vil fordres til Dyrkning i den næstfølgende Klasse, da maa uden sin egen Skyld blive et Aar tilbage i 3die Klasse og tabe saa meget af sin Skoletid, som han ellers ikke vilde have tabt, ja endog den Scala af Aldersaar, som Planen bestemmer for enhver Klasse, vil forrykkes; og sløtter man ham op, vil det endnu blive værre for ham fordi han da mangler fornøden Fundamentalkundskab til at holde Skridt med Klassens øvrige Disciple, ikkoudt ogsaa disse ikke kunne gaae saa rask frem, som nu paa samme Stadium efter flere Aars erholdte Undervisning. Eller ville vi spørge Erfaringen, da kan man vel dog ikke kalde det for stor Langsomhed, naar der, som idetmindste her i Skolen, i det første Aar sædvanlig er gienemgaaet og af alle nægenledes dustige Disciple ret godt lært alle Grammatikens Hovedpuncter og deres Anvendelse og disse ere bleve godt indøvede ved en stor Deel af Exemplerne i min latinske Elementarbogs 1ste Cursus, ligesom Lærlingen i det andet Aar har læst næsten det hele 2det Cursus Fabler, Fortællinger og den romerske Historie i Udtog af Grottopius i samme (jvf. ovenf. S. 69 Anm.), — i andre Skoler i andre Lærebøger vel omtrent et ligesaa stort Quantum; ligesom jeg heller aldrig har bemærket nogen særdeles *Usikkerhed* i dette Fag fremfor i de øvrige, som kræve nogen Flid; thi at Lærlingen kan blive sikker i det, som han for en stor Deel veed forud eller som ingen Møle koster ham at lære (f. Ex. Modersmaalets grammatiske Elementer, som han har lært i samme Dieblis han har begrebet dem, eller det be-

slægtede Tydsk, hvoraf et godt Hoved kan lære hele Sider udenad uden mindste Feil eller Standsning), bliver intet Medbeviis eller Grund for at hans Aand kun skal beværetes med lutter let Føde. Neppe vil heller Sikkerheden i Begyndelsesgrundene blive større, om engang saa stor, ved de hurtigere Fremfærd, der siden maae gjøres i 3die Klasse. Men det alleruforklarligste er mig endnu, hvorledes „Elovhed“ skulde blive en Følge af det netop bedst vækkende og derved ingenlunde for vanskelige Lærningsstof, som den latinske Grammatik frembyder; med mindre Skol- den skulde ligge i en alt for mechanisk eller trættende Underviisningsmaade, men som jo kan finde Sted i ethvert Underviisningsfag.

Iøvrigt er Ideen om denne Udsættelse af Latinen indtil der først var gjort nogen Fremgang i Modersmaalet og de nyere levende Sprog, aldeles ikke ny. Den anbefales allerede af Gedike *) og Esler (i anf. Skr.) paa Grund af den større Lethed, dette medfører og fordi disse Sprog lade sig lære paa den naturlige Veie eller ved Talemetoden. Men netop dette er Grunden, hvorfor denne Sprogunderviisnings Orden efter nyere pædagogiske Principer forlængst igjen er antiqueret, og aldrig har kunnet ratihabere sig i den lærde Underviisning. Ikke et eneste tydsk Gymnasium har i den nyere Tid deri fulgt Gedike, i hvorfor Indflydelse end hans mange sunde og praktiske Ideer iøvrigt have havt paa Underviisningsvæsenets Forbedring, ligesom det vel heller ikke engang har været hans Mening, at den af ham foreslaagne Orden skulde være gjældende i Gymnasierne**), da han i sin Afhandling gaaer ud fra

*) Gedanken üb. die Folge u. Ordnung der Gegenstände des jugendl. Unterrichts i Gesammelte Schulschriften 2 S. 160 fg.

**) Selv Niemeyer, som efter Gehart foretrækker en Begyndelse gjennem Dret, ved Forelæsen og Memorering af Dret, Talemaa-

den allerførste Børneundervisning, og det i denne kan være meget nyttigt at begynde paa levende Sprog, uden Grammatik, der overhovedet i disse selv i Skolen ikke burde optage for megen Tid, da Færdighed her er Hovedsagen og Sprogets Egenskaber let under Læsningen bemærkes som Afvigelser fra det latinske, naar Lærlingen eengang for alle har denne som en almindelig Grammatik i Hovedet. S. Anm. af Alberti ovenf. S. 37--38. De gamle Sprog derimod maae nødvendigent læres grammatisk og kunne, hvis Nødvendigt, af denne Undervisning skal naaes, umuligen læres *ex usu*. Udsætter man nu Latinen Begyndelse, og det endydermere saalænge, da tabes baade for de yngre Disciple det bedste Middelt til deres Landskræfters tidlige Udvikling, og for de ældre den Fremgang i Sprogkundskaben, som er nødvendig for med nogenlunde Færdighed at læse og forstaae Klassikerne, især de græske, da dette Sprog saa atter maa begyndes et eller to Aar tidligere, end Latinen*). Unglingen sættes saaledes et langt Trin tilbage paa sin videnskabelige Kulturs Bane, som han ved Akademiet, hvor hans Studier faae andre specielle Retninger, aldrig vil kunne indhente**), undtagen i det Tilfælde at Philologie

---

der, smaa lette Stykker, for Læsning, Oversættelse og Grammatik, og fastsætter denne Mening med Leibnizes Ord: *de grammatica sic sentio: plerumque non discenda, regulæ deinde addendae ad perfectionem*, samt troer, at det til disse Forov. lser vil behøves kortere Tid, især naar allerede et nyt fremmed Sprog (altsaa vel Fransk) er lært, vil dog ikke opsætte Begyndelsen af de gamle Sprog længere end til det 10de eller 11te Aar. Grundslæge 2 S. 329.

*) Med hvad Nytte eller Held det kan ske, som i nogle af vore Høitugdommers Skoler, at begynde begge paa eengang i nederste Klasse, har jeg intet Begreb om.

**) s. Thiers Anm. ovenfor S. 54.

bliver hans Hovedstudium. At lære et Sprog til Brugten i Livet og at studere det til sin Lands eller videnskabelige Dannelselse ere to ganske forskellige Ting. Det første kan skee ved Omgang, ved blot Døvelse, mechanic, uden at indsee Grunden for den rigtige Tale; det sidste udkræver Flid og Overtanke, og er altsaa det, der virker til Landsdannelselse. Til dette tvinges Lærlingen i de gamle Sprog just ved deres Forskjellighed fra Modersmaalet; i hiint har han bedre Hjælp af Øret og Banen, hvorefter han lettelig selv danner sig Reglen, end ved omvendt at skulle gaae ud fra denne. Undervisning i Fransk f. Ex. vil gaae langt lettere fra Haanden, naar Læreren kan forudsætte ikke blot mange Ord, men selv mange grammatiske Hovedpunkter, saasom Declination og Conjugation og den hele grammatiske Terminologie som bekjendt fra Latinen og den latinske Grammatik, hvilket ingenlunde i den Grad gjælder omvendt, og endnu mindre i Latinen fordi man først har lært Tydsk, som ikke engang forsyner med nogen Ordkundskab.

Dernæst er det, som vi ovenfor have bemærket, ikke blot som Grundlag i Sprogvidenskab og tidlig Forstandsovelse, at den latinske Grammatik er at anprise, — om den græske er her ikke engang endnu Tale, — men endnu vigtigere er det, at i begge de gamle Sprog Veien saa tidlig som muligt kan være banet og siden Tid nok gives til Klassifernes Studium, der, som vi have vist, er Hovedoieemedet for Lærdeskolens hele Undervisning, fordi denne Literatur gjennem dens endnu ikke overgaaede, sjelden opnaaede Mønstre saavel ved sit Indhold *) leder til al

---

*) „Man hat bei Erlernung der alten Sprachen den großen reichhaltigen und vielseitigen Inhalt der classischen Werke in einen geringeren Anschlag gebracht, als die gründliche Erlernung dieser Sprachen für sich, die grammatische Behandlung derselben, in der die Gelehrs der Sprache, welche eben so sehr die Denkfähige sind, gründ-

ideell og reen menneskelig Sagkundskab, som ved Formens Fuldkommenhed *) til Smagens Dannelselse, med eet Ord til en levende Erkjendelse af det Sande, Gode og Skjønne eller hvad vi tilkjendegive ved det ene Ord Humanitet, idet de forbinde Tankens Bedigenhed, Sandhed og Dybde med det meest levende, træffende og passende Udtryk, med den Klarhed, Naturlighed, Kraft, Ynde og Sprogets Belklang, som hersker gjennem hele Fremstillingen **), og derved ikke alene ere de høieste Mønstre i den Talens Kunst, som Litzmann ***) erklærer for „den første af alle Kunster, den uadskillige Fedsagerinde af al Aandsdannelse og al Erkjendelse“, men endog, saalænge de lægges til Grund for al høiere Dannelselse, blive det sikreste Værn imod al Udar-

lich entwickelt werden. Er würde jedoch bei allem Werthe, den die grammatische Behandlung der Sprachen hat, die Bildung eine sehr einseitige Richtung nehmen, wenn man darüber den classischen Inhalt der selbst so gebildeten Alten unbeachtet lassen wollte. Bides muß mit einander verbunden werden“. (En Bemærkning, der i vore Læber ofte fortjente at tages til Eftertanke). Gabler: „die Bedeutung der gelehrten Schulbildung“ (s. Friedemanns Parän. 3 S. 3 fgg.)

*) Det gaacr hermed, som Winkelmann siger om de Gamles Kunst: „Unter manchen hiesigen Entdeckungen, welche uns überzeugen, daß wenig neues gemacht wird, was nicht ehemals schon gewesen, sind auch“ u. s. w. og et andet Steds: „Alle ihre Formen sind auf Grundsätze des guten Geschmacks gebauet und gleichen einem schönen jungen Menschen, in dessen Geberden, ohne sein Zuthun und Denken, sich die Grazie bildet.“ Sendschreiben von den herkulan. Entdeckungen, Fernovs Udg. 2 S. 84 og 93.

**) Om denne de Gamles Mesterlighed i Compositionen s. Herder i Anmærkningerne hos Friedemann 4, 2, S. 471.

***) i anf. Str. S. 109 fgg.

telse af Smagen eller Forkunstring i Udtryk og Foredrag. Hvilkke nyere Digtere kunde vel i disse Henseender, idetmindste for Skolealderen, sættes over eller engang ved Siden af Homer (hvoraf nu som oftest kun kan formedelst Fordringen af grammatisk Grundighed naaes nogle Bøger af det ene af hans Helteedigte), Sophokles, Pindar, Virgil, Ovid, og den uforlignelige Horats, hver i sin Art? hvilkke Philosopher (hvoraf næsten ingen Literatur har noget lignende at byde Ungdommen) over Plato, Xenophons Memorabilier, Cicero? hvilkke Historiefrivere over Herodot, Thukydid, Plutarch, Cæsar, Livius, Tacitus? hvilkke Talere over Demosthenes og Cicero? lutter Heroer, efter hvis Monstere den nyere Tids bedste Skribenter have dannet sig eller ere i samme Grad fortrinlige som de komme dem nærmest. Ja hvilkken Literatur kan selv for Skolens lavere Klasser frembyde mere passende ja endog interessant Læringsstof, end de Klassikere, hvormed Underviisningen i de gamle Sprog her sædvanligen begyndes?*) Men hvor lidet af hine kan vel nydes og blive af nogen Frugt for den Studerende enten til Kundskabs Erhvervelse eller til Smagsdannelse, naar ikke blot ved den sildigere Begyndelse med Sprogens Elementer skal hænges saa meget længere i disse, men endog siden ved den Mængde andre Læregjenstande, der i de hoiere Klasser, fornemmelig de to Aar igjennem i 6te, det egentlige Sted til Klassikernes Studium, Tiden dertil skal saaledes indskrænkes, at deraf kun lidet kan tilendebringes, især naar der, som det nuomstunder forlanges, skal gaaes saa dybt ind i alle grammatiske og

*) Sedike o. a. have jo og i deres Chrestomathier i nyere Sprog ofte brugt Anekdoter, Indfald, Fortællinger af den gamle Historie og de gamle Skribenter, som de, der interessere Ungdommen mest.

syntaktiske Subtiliteter, som om det gjaldt om, at danne Skribenter i de gamle Sprog eller Philologer *ex professo*,*) og alt skal gjøres til Gjenstand for Afgangsexamina og til den Ende skal fortsættes og vedligeholdes til sidste Dieblit; hvilket ikke blot gjælder om den Byrde, der ved denne Grammens første Deel vil aflæses, men og om alt det Øvrige, altsaa især om de gamle Sprogs og Klassikernes Studium, som maa vedligeholdes for at deri ikke skal mangle den fornødne Modenhed til Oprykning i den øverste eller 7de Klasse. Det private Studium af Klassikerne, hvorpaa man i Tydskland saa sædvanlig gjør Regning, tør vi vist ikke under disse Omstændigheder stole synderligt paa. Vore Gramina gjøre alting alt for meget til Pligtarbejde og løvne for lidt Tid dertil, at vi kunde vente stort Mere udrettet af egen Drift og Lyst. Man har foreslaaet en jævnlig Control med den private Læsning; men hvorledes skal den holdes uden ved ide-

*) Saa stor Værd jeg derfor end tillægger Prof. Madsigs latinske Grammatik og græske Syntax til Studium for Philologer og Lærere i dette Fag, saa kan jeg dog ikke ansee dem for fligede til at være almindelige Skolebøger for alle Klasser. Dertil ere de for vidtløftige og lærde, saa at de mere selv blive Gjenstand for et eget Studium end et saadant Middel til Sprogstudiet, som Skolen kræver. Selv om Begyndelsen med de gamle Sprog udsættes i tvende Aar, vil derved intet vindes, da hverken Kandestemmerne derved ere modnede i saa høi Grad eller en saa bekvem Grundvold er lagt ved de levende Sprogs Grammatik, at en mere populair Begynderveiledning i Latinen kunde undværes, og der med Fundamentalierne i samme maa iies saa meget mere. Eigesaa lidt forstaaer jeg, hvorledes de nu i Tydskland brugelige voluminøse Grammatiker kunne blive et bekvemt didaktisk Middel i Skolerne, uden forsaavidt at der af og til kan henvises til dem. Grammatiken, mener jeg, maa paa Elementerne nær mere læres af de klassiske Autorer selv end af Lærebøger deri.

lig Examination, der især ved et stort Antal Disciple vil koste sørgt Tid? I Schulpforte har man forlængst havt den Indretning, at indrømme de ældre Disciple visse Studeredage, som de efter en egen fri Disposition kunne anvende til Privatstudier eller til Udarbejdelser over selvvalgte Gjenstande*); men hvad der lader sig gjøre i en saadan isoleret liggende Anstalt, vilde neppe være anvendeligt i vore Lærdeskoler, som ligge i Byer, hvor der ei saaledes kan holdes Controll med Disciplenes Privatstid. Paa Steder som Herlufsholm og Sorø lod det sig maaskee gjøre.

Uf alt hvad jeg nu saaledes har anført om den Indskrænkning, de gamle Sprogs Studium i Skolerne vil faae, kan nu, saavidt jeg skjønner, Resultatet ikke blive andet, end at ikke blot Hoveddelene, den Aands- og Smagdannelse, som allene Klassikernes Studium kan bevirke, for en del vil forseiles og Humanismens Nytte alt mindre og mindre kunne vise sig, men Foranstaltningen selv endog vil blive et Forspil til at dette ypperste Middelt til den høiere Aandsdannelse, som man dog har til Maal, tilsidst reent vil forsvinde**), og vort Fødeland saaledes vil i den Henseende omsider komme til at staa langt nederst Lydskland og andre Lande, hvor Humanismen hidtil holdes i tilborlig Agt og Ære. Thi vel ere Fordringerne til Skolen i Philologien saa langt fra at være i den nye Underviisningsplan bleven formindskede, at de meget mere, som vi strax skulle vise, ere bleven betydelig forstørrede; men en tilstrækkelig og hensigtsmæssig Opfyldelse af disse Fordringer vil saameget mindre blive mulig, som baade Tiden der-

*) Da jeg i Sommeren 1823 opholdt mig nogle Dage paa dette hertige Sted, h:lp jeg se'v et ungt Menneske der med Læsningen af Münters Skrift om det gamle Beire, hvilket Æmne han havde valgt sig til en Afhandling.

**) s. Titmann's Ord ovenf. S. 8—9.

til er bleven saa betydelig formindsket og der ikke er givet mindste Anvisning til nogen Methode, hvorved Niemedet hurtigere og bedre, end hidtil er skeet, kunde opnaaes, og Planen altsaa for saavidt kommer til at virke mod sin egen heldige Udførelse. Betragte vi altsaa nu disse Fordringer noget nærmere, da er vel i § 4 ikke foreskrevet Mere, end at i Latinen skal opnaaes „samme Dygtighed i Sproget, som hidtil har været tilsigtet“, og Græskten skal „læres omtrent i samme Omfang som hidtil“, men om der for Opnaaelsen deraf end ikke allerede mødte den betydelige Hindring af de to Begyndelsesaars Fradrag og siden af det dertil anvendelige Timeantals Formindskelse, saa have dog Fordringerne selv saavel i samme som siden i den 11te § saaet følgende ikke ringe Udvidelser: 1) at der til den skriftlige Prøve af en latinsk Stil og en Version ikke maa bruges noget Lexikon, et Forbud, som ikke blot vil kræve endeel mere Øvelse i Sproget end den ovennævnte, men og i sig selv synes saa meget mindre nødvendigt, som det ikke engang med Villighed kan forlanges, at en Candidat skal kunne vide eller i det Dieblig besinde sig paa ethvert forekommende latinsk Ord eller det rette latinske Udtryk for det danske, hvad selv den kyndigste Sproglærde ikke engang altid kan, hvem det jo dog ikke kan formenes at konsulere i en Hast et Lexikon, og desuden Stilens eller Oversættelsens Værd jo ikke engang beroer paa Kundskaben eller Grundringen af et enkelt Ord, men paa Latiniteten eller de opgivne Stykkers Forstaelse i det Hele. Sin Dommekraft og Smag beviser Candidaten netop bedst ved af de flere i et Lexikon islæng anførte Ord at vælge det meest træffende. Naar desuden skal „mundtlig vorteres Steder af en ikke læst Forsætter“, forudsætter det jo og mere Øvelse i cursorisk Læsning, end der er bleven Tid til*) samt kan ogsaa deri møde en Hin-

*) I tyske Skoler læses ikke sjelden efter Beretninger i Program-

lettere. — Dog disse to ere endnu ikke de eneste Udvælgelser, Skoleundervisningen i de gamle Sprog uagtet den der til anvendende Tids betydelige Formindskelse ved den nyere Plan har faaet. Til hvert især af dem er endog særskilt føiet tre eller fire Discipliner, 3) Mythologie, 4) Oldtidsvidenskab og 5 og 6) Græsk og Romersk Literaturhistorie, hvorved jeg maae tillade mig at bemærke, at Mythologien ei allene ikke vel lader sig separere ved hvert af Sprogene, men deraf ikke engang behøver at medtages Andet, end hvad til Digternes Oplysning paa sine Steder er fornødent, samme altsaa ei behøver at foredrages eller læres i noget System, naar Disciplene kun have en Haandbog, hvortil de i saadanne Tilfælde kunne henvises eller deri selv søge sig fornøden Underretning. Ogsaa kan denne Kundskab faaes i Sammenhæng ved at gjøre Apollodor eller saadan en lille græsk Mythologie, som jeg tildeels efter Jacobs har givet i min græske Elementarbogs 2det Cursus, til Læsning for een af de lavere Klasser, hvor den da paa eengang kunde tjene til at befordre baade en Sprog- og Sagkundskab, der siden vilde komme til Nytte, samt tillige give Discipelen en rigtig Anskuelse af Mytherne med Begreb om deres Oprindelse og Betydning, hvad jeg i Anmærkningerne har søgt at gjøre. Men at gjøre Mythologien til særskilt Gramenggenstand, saaledes som det for nogle Aar siden blev foreslaaet, vilde være uhensigtsmæssigt, og er derfor medrette heller ikke i Undervisningsplanens 11te § befalet. Men det samme synes at burde være Tilfælde med Oldtidsvidenskabene (Antiquiteterne), der ligeledes, som al anden historisk Oplysning, meest passende bibringes in concreto ved Autorernes Fortolkning eller endog øses af disse; men en dybere eller mere vidtstrakt Kundskab deri har kun Betydning for egenlige Philologer, hvilke det jo ikke er Skolens Diemed in specie at danne. En Haandbog deri vilde det vel være nyttigt for Disci-

plene at have, for at kunne henviſes til*); men ſom ſærfkilt Diſciplin vilde Oldtidſvidenſkaben jo kun blive Sukom-
melfebærk, hvoraf man ikke bør belæſe de ældre Diſciple
med Mere, end de allerede have i rig Fylde, ſfær med
Hiſtorien, ligefom det og vilde modtage alt for meget af
den Tid, der nu allerede knapt nok vil tildeles Autorer-
nes Læſning og, hvad der er det meeft dannende, deres
Interpretation, hvorunder da og Læren om Antiquiteterne
jevnligen falder. Men allermindſt henſigtſmæſſig til Sko-
leunderviisningens Hovedſiemed er Fordringen af Kundſka-
ben i den græſke og romerſke Litteraturhiſtorie,
ſom ikke blot er et for alle andre end egentlige Philologer
aldeles unødvendigt Studium eller rettere et blot Sukom-
melfesarbejde, der vil berøve Diſciplen alt for meget af
den Tid, der, naar den haveſ, baade i Skolen og hjemme
bedre kunde anvendes til Studium af en claſſiſk Autor
mere, men hvorom den nu ſteete Anordning kun kan være
en fra Forelæſningerne til 2den Examen overført Læring,
der ikke engang findes befalet i den gjældende Univerſitets-
forordning, (hviſ Henſigt blot var, at Claſſikernes Studium
ikke ſkulde ganſke forſømmes i det første akademiſke Aar),
men blot er paa de ſenere Aar af de philologiſke Profes-
ſorer paa egen Haand tilføiet, til ikke liden Rvide for en
Mængde af de unge Studerende, ſom ere glade, naar de
ved Examens Slutning kunne faae denne dem intet nyt-

---

*) Det Samme tilſigtedes allerede ved Reformen i Begyndelſen af
dette Aarhundrede, da Eſchenburgs ſærbæles paſſende og alle diſe
tre Brancher omfattende Handbuch der claſſiſchen Litteratur blev
overſat til Skolernes Brug, men rigtig nok beſværre ikke blev
meget almindeligt benyttet. Vor Skoleungdom har ſaa meget at
beſtille med att det Forſkjellige, der til Examina fordres, at ſjel-
den Nozen gaaer paa egen Haand videre end til det, Læseren ud-
trykkelig har doceret.

tende, men kun trykkende, Hukommelsesbyrde afvæltet. Den, der ønsker eller siden behøver denne Kundskab, savner ikke trykte Veiledninger, hvoraf han let kan selv hente sig den *). For Skoledisciplen er det nok, naar han blot korteligen faaer den nødvendige Kundskab om de Auctorer og deres Skrifter, som han læser; de øvrige interessere ham lidet eller intet. Tilmed bidrager det jo kun til at give Disciplen et Skin af Værdom, men intet til hans virkelige Aandsdannelse, at man fylder hans Hukommelse med en Mængde Forfatternavne og Bogtitler, hvoraf endeel endog ere gaaet forlorne, naar man ikke tillige kan gjøre ham nogenlunde bekendt med deres Indhold, hvortil der jo, om end Disciplene kunde være forsynede med de dertil fornødne Exemplarer, umulig kan faaes nogen Tid, udenfor den, som vil medgaae til Udenadslæring af alle disse Notitser, da selv en Lærebog som Mag. Tregders, der jo maa antages at være udarbejdet efter den nye Underviisningsplan, ved et Antal af 200 Sider, vilde medtage alt for meget af Disciplenes Tid baade i Skolen og hjemme, uden at bidrage det Allermindste til den Aands- og Smagsdannelse, som skulde være Underviisningens Niemod, medmindre der med de historiske Efterretninger forbandtes Prøver af Forfatterne selv, som kunde opmuntre til egen videre Læsning af disse. Vedre vilde det i alt Fald være, at give Disciplene en Oversigt af de vigtigste Litteraturgrenes, f. Ex. den gamle Philosophies, Tragedies, Veltalenheds Historie, uden

---

*) I Roskilde Skole har jeg i de sidste Aar, siden vi fik et tilstrækkelig rummeligt Bibliotheklocal, ladet dette være aabent for de ældre 1 til 1½ Time om Ugen, hvor jeg da har kunnet meddele dem eller lade dem selv ved egen Beskuelse samle sig Kundskab om endeel af de vigtigste Skrifter ikke blot i Philologie, men og i andre Litteraturgrene, en Leilighed, som især de mere Opvakte og med Lyst have benyttet.

synderligt andet Detail end nogen Kundskab om de vigtigste Forfattere; men dette skeer jo ved Underviisningen i Historien, hvori der jo efter selv den provisoriske Plan S 4, No. 8 skal tages et steds mere omfattende Hensyn til Culturens Udvikling, og er altsaa unødvendigt at skulle læres hos to forskjellige Lærere. Vortkastedes nu den særskilte Underviisning i disse tre Discipliner, hvoraf alligevel det Nødvendige vil blive anbragt ved de Auteurs Fortolkning, der læses, da vilde der dog være vundet saa meget mere Tid idetmindste i 7de Klasse til den tilføiede græske Tragedie og til den nødvendige cursoriske Læsning af flere end de befalede latinske Klassikere, hvilken endda ved de oftere omtalte Tidstab vil være knap nok til blot at naae saamegen Kundskab, som hidtil er almindelig, samt til de fornødne Øvelser i den latinske Stil, som, skjøndt den medrette nu taber den eneafgjørende Indflydelse i Examen, som den hidtil har havt, dog er en saa vigtig Bestanddeel af lærd Dannelse eller Bidrag til den, at Øvelserne deri ikke bør blive staaende ved de elementære, som i de lavere Klasser maa foretages til simpel grammatisk Rigtigheds Fremme, men i en noget høiere Potens og bør finde Sted i Skolens sidste Klasse, naar dertil ved Befrielsen fra een deel andre Læregjenstande er vunden Tid og en noget friere Studeremaade er indtraadt.*) See om Vigtigheden heraf

---

*) At gjøre latinske eller vel endog græske Vers, eller blot kun foretage egentlige græske Stiløvelser, hvilket alt skeer i flere tydske Skoler, er i mine Tanker et aldeles uhenstigtsmæssigt og lidet nyttigt Arbejde, som heller ikke er befalet i den provisoriske Underviisningsplan. Sligt overlader man derfor rigtigt til hver Discipels egen Lyft, i det høieste kan man opmuntre dertil og da virke til hans Smags Dannelse ved med ham at gennemgaae og kritisere Arbejdet, hvad jeg sædvanlig gjør ved danske poetiske Arbejder eller metriske Oversættelser af Digterne, som en eller an-

Niemeyers Grundsæge 2 Deel S 114 S. 350—352; hvor- med dog maa sammenlignes og hellig fortjener at paaagtes, hvad Recensenten af Albertis Skrift i Jahns n. Jahrb. 10 Suppl. 3 Hefte S. 376—377 bemærker om Nødvendigheden af Indskrænkninger i latinske Stiløvelser samt Unyt- ten af at lade dem (som hos os) bestaae i blotte Oversæt- telse af Stykker i Modersmaalet længere end i de lavere Klasser; hvad ogsaa Niemeyer mener, som tillige S. 354 opgiver passende Arter af Gmner til frie latinske Scripta. Thi skrive godt i et Sprog eller i det Land kan man dog aldrig uden man kan tænke nogenlunde deri, hvilket Disci- plin vanskelig kan bringes til ved blot at skulle omklæde hvad der er tænkt og fremsat paa Dansk. Flere af de nævnte tydske Pædagoger anbefale dertil Øvelser i at tale Latin, hvoraf god Virkning ogsaa viser sig hos flere, som tale Sproget med temmelig Fæthed, men hvilket man vel neppe tør vente vil blive almindeligt i vore Skoler, saa- længe ikke blot det latinske Sprog alt mere og mere er un- der Forsølgelse af Tidsaanden, og der ingen directe eller haandgribelig Nytte for Livet kan paavises af Latinskri- ving, samt vore Philologer kun tænke paa at tilveiebringe noiagtig Kundskab i alle Grammatikens Subtiliteter, hvil- ket jo mangler et bestemt Viemed, naar Duellighed i Sti- len ikke mere anses for nødvendig og nyttig; eller naar vi (ut vineta egomet cædam mea) saa sjelden udgive no- get Skrift paa Latin, hvilket især ved Programmer den valgte Materie og Forfatterens Hensigt ofte forbyder*);

---

den Discipel kan forevise mig Til Øvelse i Metriken kan man vel stundom anvende en Times Tid paa at lade opløste latinske Vers bringe i deres oprindelige Orden; hvad jeg imellemstunder har gjort med Epigrammer af Martial, hvilken Forfatter Discip- lene da og ved den Leilighed lærte at kjende lidt til.

*) Dr. B. Thiersch beklager i hans ovenf. S. 9 Anm. omtalte Be-

eller vi mene at mangle passende Stof til latinske Taleøvelser, som jo ikke kan hentes fra Hverdagslivet, til hvilke der imidlertid, saavel som til Smagens Dannelse, kunde gives en god Leilighed, hvis man i Udgifter til Skolebrug kommenterede latinske Autores, fornemmelig Digterne, saasom Virgil og Horats, paa Latin efter Heynes og Forbigers, Mitscherlichs, Dillenburgers og Drellii Maade, men naturligtvis langt kortere og uden for stor Værdom, hvorved Disciplene da fik en Veiledning til at omklæde og fortælle det poetiske Sprog i god latinsk Prosa, hvad kun gaaer maadeligt, naar de skulle gjøre det paa egen Haand, eller ved at angive Stedets, især Digtens Indhold, Tankegang eller hvad der maa oplyses af Historien eller Mythologien o. s. v. paa Latin; ligesom og i de lavere Klasser ved at lade Disciplene lære latinske Fabler eller andre smaa latinske Fortællinger udenad, f. Ex. saadanne som indeholdes i min latinske Begynderlæsebog, hvilket jeg af Erfaring ved ikke koster dem stor Umage, ofte gjør dem Fornøielse og leder dem bedre ind i Sprogets Aand end tørre Regler. Alt saadant blev da en nyttig Taleøvelse, især naar Læreren tillige gjorde sine Spørgsmaale og gav sine mellemkommende Veiledninger i en let forstaaelig Latin. Saaer derimod Disciplen den ham nødvendige Oplysning blot paa Dansk, da maa han, hvis han skal give den paa Latin, oversætte i Hovedet og det bliver da ikke den Øvelse i at tænke paa Latin, som skulde baade frembringes ved Tale og ligge til Grund for samme. Af græske Autores

---

retning om de danske Lærerkollegier, at saa faa af vore Skoleprogrammer skrives paa Latin, slet ingen paa Tydsk, hvilket sidste vel ligesaa lidt kunde falde os ind, som de tydske Skolemænd at skrive deres paa Frans; det maatte da være en særegen Anledning, i hvilken vi ønskede at forklare os ret forstaaeligt for vore tydske Collegier.

vilde jeg derimod ikke tilraade enten at vanskeliggjøre Fortolkningen ved nogen latinſk Commentar eller at lade noget lære udenad: det første ikke, fordi ſaavel et ſaadant Vælemled af et tredie Sprog ikkun vilde forſinke Fremgangen i Græſken ſelv, ſom den latinſke Oversættelſe ſjelden kunde naae Originalernes Skjønhed *); og det ſidſte ikke, fordi Døvelſerne i at ſkrive Græſk, hvortil en ſaadan Udenadlæren ſkulde være et Hjælpe middel, jo vilde medtage for meget af den Tid, ſom langt bedre kunde anvendes paa deſmere Læſning af de græſke Klaffikere, for hvis Skyld vor Ungdom jo egentlig lærer Sproget, hvormed Hensigten jo ikke er at danne egentlige Philologer**) men blot den humaniſtiſke, at befordre Diſciplens Aands- og Smagſdannelse og føre ham ind i Oldtidſlivet ſelv. Jeg kan derfor ikke billige de græſke Stiløvelſer, ſom i Tydſkland ere ſaa almindelige, ja ſommesteds endog udſtrække ſig til at gjøre græſke Verſ. Thi en anden Sag er det, om man engang imellem til Døvelſe i at kjende den græſke Orthographie og Ordformer lod Diſciplene ſkrive lidt Græſk efter Dictat,

---

*) Endſkjøndt jeg ikke kan nægte, at det i min Skoletid var os en herlig Døvelſe i at tale og ſølgelig ogſaa i at ſkrive Latin, at vi ſtedſe maatte overſætte al Græſken ligesaa vel paa Latin ſom paa Danſk, og dertil ogſaa havde god Veiledning i de til Skolebrug udgivne latinſke Verſtoner, en Fremgangsmaade, jeg endnu ofte, naar Tiden tillader det, bruger ved Repetitionen af Herodot, men ſom i den nye Skoleindretning endnu mindre vil blive mulig.

**) For dem er altsaa Prof. Madsvigſ græſke Ordſøiningslære en uhyperlig Bog, hvoraf de ſom Lærere paa ſine Steder kunne mundtlig meddele deres Diſciple det Fornødne. For diſſe ville derimod de finere Egenheder i Sproget, inden de endnu kunne læſe det med nogen Færdighed, komme for tiblig, iſær ſom Penſa i en Lærebog, der kun vilde forhale den vigtigere Døvelſe i at læſe og forſtaa de græſke Klaffikere.

naturaligviis udtalt paa Græsk og med ret Accentuation ligesom om man vilde dictere noget Fransk; thi dicteres Ordene paa saakaldet erasmisk Viis med danske Bogstavlyd og efter Vocalernes Qvantitet allene, da var jo Øvelsen af ingen Nytte, og Disciplene kunde skrive hvad fremmed Sprog i Verden det skulde være, uden at forstaae et eneste Ord deraf. Til Nytte kunde man og lade forudgaae en af Disciplene prøvet mundtlig Oversættelse fra Danstien af samme Stykke. Lang Corrigering behøves ikke, naar Læreren gaaer omkring og kaster Diet snart i den enes snart i den andens Skrift.

§. 1.

Fortsættelse eller yderligere Udvikling af §§ 2 og 3.

Endnu staaer tilbage at forklare os noget nærmere over nogle i de foregaaende §§ berørte Punkter, og deriblandt allerførst om den aldeles nye Foranstaltning, at bruge det tydske Sprog i Forbindelse med Modersmaalet, i stedet for det latinske til Grundvold for al grammatisk Sprogunderviisning. Hvad Tab dette for det første vil være til for det danske Sprog, veed jeg ikke at sige kortere og bedre, end med en Mand's Ord, hvis Stemme i den Henseende maa være af stor Vægt. Saaledes bemærker Statsraad Moltbech i sin Afhandling om „det danske Skriftsprog's Udvikling“ i Nyt histor. Tidsskrift 1ste Bd. 2det Hefte S. 78, efterat have viist, hvorledes Faren for vort Sprogstofs Fortydskelse nu er mindre end fordem, følgende: „Vor Tids Germanismer ere mere stilistiske, eller bestaae i tydske Sprog vendinger, Talemaader, oversatte Ord, som man ligesom tillader sig at benytte. Herimod vil den bedste Modvægt netop være at finde, naar vore Digtere og Stilister vende sig til den modsatte Side (af den skandinaviske) og beslitte sig paa et alvorligt Studium af de romanske Sprog og disses Litteraturer. Det er netop

den fremmede Sprogorganisme, som her bliver os mindre farlig, de rigere Skatte, som kunne blive os mere befrugtende og gavnlige"; og dertil foier: „Vi kunne derfor ikke andet, end ansee den Hovedforandring, Sprogunderviisningen i vore lærde Skoler skal undergaae, ved at sætte den tydske Sproglære endog i dens Syntax, Stillære og Stilens praktiske Dvælse ved Siden af den danske, som Stof for den første grammatiske Underviisning, eller som Grundvold for almindelig Sprogkundskab hos Disciplene, for betænkkelig og farlig for almindelig dansk Sprogkultur og Sprogreenhed. Underligt er det, at ingen af vore Lærere for Modersmaalets Skandinavisering har hævet sin Røst imod dette Slags methodiske Fortydskning af den tilkommende Generations Sprogstands og Sprogvaner“.

Dog i hvor vigtig denne Synspunkt end er, saa er det dog ingenlunde den eneste, hvorfra denne Foranstaltnings Skadelighed eller idetmindste Unytte viser sig; hvilket vi strax skulle see, naar jeg først har viist Feiltagelsen i de Grunde, der i Motiveringens angives for samme og idetmindste ikke støtte sig paa nogen pædagogisk Erfaring. Naar det nemlig (Ny Colleg. Tid. 1845 S. 727) hedder „at Modersmaalet skal benyttes til at lægge den første Grund til grammatisk Dannelse og Latinen ikke længere hertil bruges“, da er det reent forglemt, at hiint jo allerede i de sidste 40 Aar, lige siden den forrige Skolereform, er steet allevegne i vore Lærdeskoler, uden at dog derfor Begyndelsesgrundene i Latinen ere blevne tilfidesatte eller have behøvet at tilfidesættes, da de begge tværtimod ved samtidig at læres faa det bedste Lys paa hinanden, og det latinske Sprogs Grammatik netop ved sine bestemte Former og hele Regelmæssighed giver et langt tydeligere Begreb om Sætningsdelene og deres Forhold til hinanden m. v. end, som vi nedensfor skulle vise, den tydske, hvorfor

og den Dreng, der f. Gr. har lært den latinske Declination og nødvendigen behøver denne Kundskab for at forstaae Sætningen og finde, hvad der i samme er Subject og Object o. s. v. har et langt tydeligere og sikkrere Begreb om dette grammatiske Forhold, end den ikke-studerende, som uden denne Kundskab, selv i Tydsk, strar forstaaer Tanken, altsaa ei videre behøver at bryde sig om den grammatikalste Bei til at finde den. Og naar det nu dernæst sammesteds hedder, at „det tydske Sprog saaledes paa en vis Maade“ (vel snarere: ligefrem og ubetinget) „kommer til at indtage den Plads, som det latinske hidtil har faaet“, da er dette ferdtsførste i grammatisk Henseende et maadeligt Bytte, efterdi den tydske Grammatik er langt mere anomal, ufuldstændig og forvirrende end den latinske, da f. Gr. Declinationen mere tilkiendegives ved de Substantivet tilsvøiede Artikler, som man er fri for i Latinen, og Adjectiver, end ved Formforandring af Substantivet selv, (saasom: der eine Bruder, dem einen Bruder, kun i Gen. Bruders og i Plur. overalt med Omlyd af Stamvocalen, uden Casusendelse undtagen i Dativ); og dernæst, naar der til Grund for denne Forandring anføres, at „det tydske af alle nyere Sprog kommer det danske nærmest, da er dette, som vi ovenf. S. 66 have viist, netop af denne Marsag mindre bekømt i den forlangte Henseende, efterdi det er Forskiellighederne, ikke Lighederne i Sprogens Bygninger, der skal bringe til Indsigt i deres Natur og Love. Dertil kommer fremdeles, at det er en hensigtsstridig af al sund og nyere Methodik forfattet Omvei, at lære et levende, især et med vort Modersmaal saa nær beslægtet Sprog, som det tydske, ad den langsomme grammatikalste Bei*), og for et andet Niemeds

*) S. Niemeyers Bemærkning her ovenfor S. 71. En anden Sag er det, naar Vi bre lære et dem nyt levende Sprog, som allerede

Skyld, hvortil det ikke engang er ret tjenligt, at besværlig-
 gjøre Arbeidet dermed mere end nødvendigt, saasom Disci-
 pelen ved ugrammatikalst cursorisk Læsen i kort Tid kan
 bringe det til at forstaae det Meste af hvad der ikke er
 over hans Alder, og med største Væthed at lære hele Sider
 udenad, hvorved han altsaa snart faaer saadant Øre for
 Sprogets Aand og saadan Forraad af Exempler i Hoved-
 det, at det siden er ham en let Sag at forstaae, beholde
 og anvende Grammatikens Regler, der saa meget lettere
 bibringes ham naar han allerede fra Latinen af har et
 Grundbegreb om dem, som han sig selv næsten ubevidst ap-
 plicerer i ethvert Sprog, han lærer; thi en saa uoverskell
 Grammatik, som den latinske, kan intet levende Sprog frem-
 byde; den bærer alle øvrige Sprogs Grammatik, hvis Egen-
 heder da knytte sig til den, som Undtagelserne til Hoved-
 reglen. Jof. Albertis Ann. ovenf. S. 38. Og kommer
 det da til at skrive det fremmede Sprog, da skeer det med
 en Væthed, som nærmer sig den, med hvilken han skriver sit
 Modersmaal. Han mangler ikke Ordforraad og i Syn-
 taren siger Øret ham da det Rigtige strax langt bedre, end
 hvis han skulde gaac ud fra Reglerne og da sammensym-
 pre sig Stilen efter diæse. Og endelig vil da ikke de to
 Aar være tabte for de gamle Sprog, som vi ovenfor have
 viist ikke kunne undværes, dersom Niemedet af deres Stu-
 dium i Skolen skal opnaaes.

Imidlertid maa jeg bede at lægge meget noie Mærke
 til, at min Mening ingenlunde er, at Tydsk skulde bort-
 kastes af Begynderklassen, men kun, at det ikke der skal
 træde istedetfor Latin, som Grundlæg for al gramma-
 tisk Dannelses, hvortil det af de anførte Grunde ingenlunde

---

have de grammatikalste Grundbegreber inde (især fra Latinen) og
 da kun behøve at mærke sig, hvorledes diæse udtrykkes i det frem-
 mede Sprog, ei først deraf skulle erholde diæse Begreber og altsaa
 ei standses deraf i den fortløbende Læsning.

er saa skiftet som Latin, men blot for sin egen Skyld bør i Begynderklassen faae en 3 eller 4 Timer og læres paa den Maade, som for Underviisningen i levende Sprog er den hensigtsmæssigste, naturligste, letteste, hurtigste og for Disciplen interessanteste, hvilket sidste jeg og mener ved ingen Underviisning bør lades ude af al Betragtning. Og saa læres det formedelst sin Lighed med det danske saa let, at sal. Moldenhawer endog ved Reformen i Forstningen af dette Aarhundrede ansatte dets Begyndelse først i 3die, dæ-
værende næstøverste, Klasse, og endda forlangte skriftlig Gramensprøve aflagt deri; ligesom og den almindelige grammatikalste Kundskab, som Disciplene forud havde fra Latinen og Moderemaal, gjorde dem det til en let Sag, at mærke sig dets grammatiske Egenheder; der altsaa saa meget mindre gives nogen antagelig Grund til at gjøre dem det vanskeligere, end behøves, ved at bruge det til en Grammatikskole, hvortil det, som vi have viist, ikke engang er tjenligt*). Men naar jeg nu alligevel, næsten saalænge jeg har været Rector, har i de tvende Skoler, jeg har besyret, indført det som bestandig Underviisningsgjenstand i Begynderklassen (hvad, saavidt jeg veed, og er sseet andetsteds), da var det deels fordi det, lært paa ovennævnte

---

*) Jeg haaber, det ikke vil være for dristigt her at anføre et Ord til mig af vor høisal. uforglemmelige Kong Frederik VI., som med sin sædvanlige sunde Dom ved at omtale de mange forskellige Grammatiker, den studerende Ungdom maa lære, yttrede, at det forekom ham at være til at blive forrykt over. Jeg kunde efter min Overbeviisning ikke nægte det Grundede i Hs. Majestats Mening og tillod mig allene at bemærke, at i Almindelighed lagdes dog kun den latinske Grammatik som den fuldkomneste til Grund, hvorefter da kun behøvedes at gjøre Disciplene opmærksomme paa de andre Sprogs særegne Afvigelser fra denne; hvilken Mening jeg siden og har seet stadfæstet af Alberti o. a. (s. ovenf. S. 38 Anm.).

Maade uden anden Grammatik, end den Disciplen under Læsningen af sig selv fatter, er saa saare let for ham, og der i 1ste Klasse er saa god Tid til Underviisningen deri, at der ingen Grund var til at opsætte den, hvorved han i Tide kunde faae Færdighed i at forstaae saa mangen allerede for den Alder baade dannende og underholdende tydsk Bog, hvorved Disciplen da tillige forøger sin Kundskab i Sproget; deels fordi Sprogets Grammatik siden vilde blive Disciplen saa meget lettere, naar Sprogstoffet baade af Ord, Former og Constructioner var ved Brugen bleven ham vel bekendt, ligesom den danske Grammatik er let fattelig for Begynderen i 1ste Klasse fordi han allerede forud kjenner Sproget, som skal være Materiale for Grammatikken; og deels endelig fordi det til en rigtig Udtale, som i et levende Sprog er saa fornøden og allerbedst faaes i Barnealderen, hvori Organerne ere meest boielige, var tjenligt, jo før jo hellere at øves deri. Viløbig kunde altid en eller anden fornøden grammatikalst Oplysning gives, som let vil forstaaes, naar den grammatiske Terminologie, som bør være eens i alle Sprog (s. Gr. Subject, Prædicat, Object, Casusnavne) er Disciplen bekendt af Latinens Elementer. Dette var saaledes Grunden, hvorfor jeg, saalænge det har været mig tilladt at indrette Underviisningens Gang efter mit bedste Skjønnende og pædagogiske Erfaring, har givet Tydskten Plads i første Klasse, ikke istedetfor, men ved Siden af Latinen, hvoraf Udsaldet ogsaa altid har været meget heldigt. Og at Tiden dertil ikke har været for knap, samt begge Dele, saavel som Underviisningen i Modersmaalet har kunnet drives med fornøden Kraft, vil sees, naar jeg tilføier, at Timeantallet sædvanlig var for Modersmaalet 4 a 5, for Latinen 7 og for Tydskten 3 a 4, i alt 15 Timer ugentlig, saa at der for alle de øvrige her fornødne Lærefag endda blev det tilstrækkelige Antal af 21 Timer tilbage, hvoraf endda kun 18 eller 19 behøvedes, det hele ugentlige Time-

antal altsaa ikke blev høiere end 33 eller 34, endog mindre end der i Metropolitanaskolen efter den nyere Indretning er tillagt denne Klasse. Eller vil man maaskee indvende, at det maa være for vanskeligt for Begynderen at lære to saa forskjellige fremmede Sprog, som Tydsk og Latin og deres Grammatik paa eengang, da modbevises det ikke blot af den nu anførte Erfaring, men og, naar man agter paa, hvad jeg ligeledes har viist, at de netop ikke begge bør begyndes grammatikalsk, men det tydske strax med saadan fortlobende Læsning, hvis Stof Lærlingen let forstaaer eller bringes til at forstaae uden Grammatik, jaaat her er intet, som ved den grammatiske Forskjellighed kan forvilde ham, men tværtimod de ved Latinens Begyndelse erholdte grammatiske Grundbegreber kunne tjene ham til mangen Veiledning og Rettelse i strax at oversee den tydske Sætning eller Periode. Ogsaa kommer dertil, at, om man end vilde paatvinge Begyndelsen i det tydske Sprog, hvoraf mangen Dreng paa ti Aar allerede endog veed endeel, den for Underviisningen i et levende Sprog mindre naturlige, skjøndt tilsynsladende grundigere, grammatiske Methode, vilde den nogenlunde opvakte Discipel dog, naar Læsebogens Indhold var nogenlunde interessant, ikke oppebie den til at forstaae hvad han skulde læse, men, fordi han uden denne Hjælp allerede omtrent kunde forstaae det, af en naturlig og man kunde næsten sige ønskelig Nysgjerrighed, ile forud baade med Dine og Tanke, Grammatikken altsaa som ufornoden dertil, blive ham ligegyldig, maaskee endog fjedsommelig; hvorimod Latinen indeholder en indvortes Nødvendighed til at være opmærksom paa de Grammaticalia, uden hvilke han ikke kan forstaae en Sætning eller Mening, altsaa spænder hans Gftertanke og ansporer ham til Flid; hvormed og stemmer den Frygt, som en høiagtet yngre Rector isjor yttrede for mig, at denne Udsættelse af Latinen, da Moderømaalet og Tydsken ingen stor Uvage vil koste Lærlingen, ikkun fra Begyndelsen af vil

vænne ham til en Dovenstab eller Uetsfærdighed i Arbeidet, som siden et saa let forlader ham. I Forstningen er gjerne enhver Begynder, som kommer i Skolen, stolt af at lære Latin og ivrig paa Arbeidet; denne Iver maa man nu ligesaa lidt lade kjøles ved at byde ham for lidt Mandssanskrængelse, som paa den anden Side nedslaae den ved for strænge Fordringer; men denne Wiidelse tillade netop Latinens Begyndelsesgrunde, naar Veiledningen deri stæer paa en hensigtsret Maade.

• Anvendtes nu, hvad Tiden angaaer, ugentlig til Dansk . . . 5 Timer	} ligesom i Metropolitanaskolen.
• Tydsk . . . 5 —	
• Religion . . 2 —	Flere ville ikke være gavnligt.
• Geografi . . 3 —	
• Historie . . 2 —	
• Naturhist. . 2 —	
• Regning . . 3 —	
• Kalligrafi . 2 —	eller 3 esterson: det for hver enkelt maatte behøves, da flere allerede forud skrive godt, og Haanden og Diet desuden ved Tegning øves.
• Tegning . . 2 —	
• Gymnastik 2 —	der dog mere er en Recreation.
• Sang . . . 2 —	hvori ikke alle delstager.

d. e. ialt 30 eller 31 Timer. eller til Mandsarbeide kun 22, hvoraf endda kun de 6 førstnævnte Fag eller de 19 Timer behøve nogen Forberedelse af Disciplene: da blev endnu 6 Timer tilovers; maatte nu blot 4 eller 5 af disse anvendes til Latin istedetfor enten at gives reent fri eller anvendes til Fag, hvori de ere overflødige, da blev det endda kun 34 eller 35, (for de ikke syngende endog kun 32 til 33 Timer), altsaa endnu noget under det fastsatte Maximum, eller ikke flere end der ere ansatte i Metropolitanaskolen. Andre Skoler end denne har jeg anseet det

afnødent her at tage Hensyn til, men vil dog, for ei at synes at have ignoreret andre, her kortelig berøre, hvad Overlærer Besfort i Programmet fra Ronne Skole 1846 anseer for det ene rette ved den første Sprogunderviisning og hvad han til den Ende anfører mod et Par Ytringer af mig; thi hvad han skriver imod Eubr og Hammerich vil jeg, da Undersøgelser deraf her vilde føre os for vidt, overlade disse erfarne Skolemænd, ifald de finde det fornødent, selv at besvare. Saaledes vil Hr. E. S. 49, at der til de to omtalte Sprog skal af een og samme Lærer anvendes idet mindste 12 Timer, hvoraf i Begyndelsen af Aaret kun 2 skal bruges til Tydsk, (som efter hans Mening kun skal læres paa den ovenomtalte grammatikalske Vej), til Dansken derimod hele 10, i hvilket sidste Tilfælde der vil høre en ganske ualmindelig Kunst hos Læreren til at gjøre Gjenstanden mere tiltrækkende og nyttig end kjedende for Disciplene; og derimod, da Tydsk er det første fremmede Sprog, der i Skolen skal læres endog grammatikalsk, to Timer ikke blot ville være alt for lidt, men dette endog stride imod Hr. Efs. egen Grundsætning S. 37, „at enhver Underviisnings Begyndelse bør ske med Kraft, altsaa jo ikke maa foretages i saa saa fra hinanden adspredte Timer, at Lærlingen den følgende Time har glemt endeel af hvad man i den foregaaende havde lært ham. Og hvad nu fremdeles Dansken angaaer, da kjender Lærlingen ikke allene de Sprogets Egenheder, han af Grammatikken skal lære, umiddelbart og af Brugen forud, endnu bedre end Drengen i Platos Menon vidste Geometric uden at have lært den, og Læreren har altsaa intet videre at gjøre, end, som der Sokrates, at bringe dette til klarere Bevidsthed og tydelig Erkjendelse af Grundene derfor, samt bibringe ham de simpleste Love for al Grammatik, om Ordklasserne, Sætningerne og deres Dele, og de grammatiske Kunstter, hvorved det netop bliver en Ulempe, naar de efter Hr. Efs. Maade allene meddeles i nyskabte danske

Benævnelser, der tilmed hverken ere tydeligere for Begynderne end de almindelig antagne faste og i alle Sprog brugelige latinske, eller alle Sproglærere engang ere enige om dem, men hver Grammaticus skaber og bruger sine*), som da, hvis man vil være consequent, atter i Tydsken maatte ombyttes med tydske, hvoraf igjen hver Forfatter bruger sine, og saa endelig tredje Gang i Fransk og Latin, hvor de da lykkeligvis ere saa temmelig eens og almindelig antagne. Hvad Forvirring og unyttige Vanskeligheder denne tredobbelte Terminologi maa forvolde Disciplene, er indlysende. Hvorfor i alt Fald altsaa ikke hellere følge Prof. Voiesens Exempel, som, idetmindste i den første Udgave af sin lille danske Grammatik, altid sætter først det vedtagne latinske og derpaa som en kort Forklaring deraf det nydannede danske Kunstord, og derved altsaa sparer Lærlingen den Vanskelighed, naar han siden kommer til Latinen, at skulle vænne sig til en ny Terminologi? Hvad dernæst den til den første Undervisning i Modersmaalet fornødne Tid angaaer, da har jeg, (for ikke at tale om min egen Erfaring, der dog er en Smule længere end den, Hr. Cf. be- raaber sig paa, idet jeg endog i ikke saa Nar selv har havt Begynderklassen at undervise i Modersmaalet), ogsaa af flere duelige Lærere deri altid hørt, at, naar man af 5 ugentlige Timer anvendte de to til smaa danske Stiløvelser, da vare de øvrige tre fuldkommen tilstrækkelige til al den mundtlige Undervisning og Øvelse, deri behøvedes, ja mere endog vilde blive trættende. Mod det, Hr. Cf. forresten forklarer om sin fremskridende Methode i den danske Grammatik, har jeg intet at indvende, medmindre det med den skulde gaae langsommere end fornødent gjordes; ny er den imidlertid ikke, da den forlængst allerede er anbefalet af Niemeyer**). Men eet kan jeg for min Person ikke und-

*) See herom og Niemeyers Grundsæge 2 § 48. S. 119.

**) Samme Sted S. 118.

lade, nemlig at besvare et Par Indvendinger, som Hr. Overlæreren sammesteds S. 36—38 gjør imod en Anmærkning i mit Program af 1845, Skolesterretningerne p. VI—VII. Naar det saaledes hos mig hedder, at „de allerførste Begreber af Sproglæren, (som Lærlingen behøver for at kunne modtage Underviisning i Latin) efter i det heieste saa Ugers (jeg kunde gjerne have sagt saa Dages) Forløb kunne være bibragt ham igjennem Prof. Bojesens forfattede danske Sproglære“, da mener Hr. Lf. at „enten maae disse allerførste Grundbegreber blive til et reent Intet og det hele Væsen dermed et tomt Spil, eller og det var temmelig lange Udsigter med — — i Latinen at anvende de gjennem Modersmaalet lærte almindelige Begreber af Sproglæren“, hvortil han mener, at „Lærlingen maa have lært den hele latinske Formlære“. Uter den gamle forlængst af at sund Methodik forvilde Fremgangsmaade, at forudstikke den hele latinske Formlære førend der begynder paa en Læsebog i Sproget, jevnside med hvilken dog Formlæren saa let kan læres og forstaaes i sin Anvendelse. Hvad andet behøver han nu vel dertil forud at vide, end hvad der forstaaes ved Subject, Prædicat og Object, ved Genus og Numerus, samt Forskjellen imellem Ordklasserne, hvilket han, om man end ikke dertil vilde bruge Bojesens, ligesaa let lærer og her altid sør har lært af den lille Begyndergrammatik foran min latinske Elementarbogs 1ste Curfus. Hvorledes det paa den Maade har lange Udsigter med den første fornødne grammatiske Kundskab i Latinen, (om Underviisningen i Modersmaalets Grammatik er her slet ikke Tale), er jeg ikke istand til at fatte, medmindre jeg ligesaa lidt forstaaer Hr. Lf. som han har forstaaet mig. Og naar han nu endelig, for brevi manu at gjøre Ende paa min „Frygt for at Latinen skal tabe, naar i de to første Aar“ (hvori Latinen's Elementer ellers kunde være godt tilendbragte) „Dansk og Tydsk gjøres til Hovedsagen“ (rettere til eneste Sag) „og Latinen udsættes til det tredje

Skoleaar", affærdiger mig med den Forsikring, at dette er den gamle (vel ikke ældre end den nye Skoleplan, der først befalede den Foranstaltning, hvortil Indvendingerne ere gjorte) .og ligesaa ofte besvarede Indvending", da er jeg for det første uysgjerrig efter at vide, hvor dette sidste er skeet ved overbevisende Grunde, eller vist, at den, der har lært dansk og tydsk Grammatik, kunde i eet Aar komme ligesaa vidt i Latin, som de andre i tre Aar, og med samme Leihed saa snart læse Nepos, Justinus, Phædrus o. a. som disse, eller siden ligeledes bringe det saavidt i Græskten ved atter et Aar tidligere eller først i det Skoleaar at begynde paa samme. Jeg kjender intet Beviis derfor. Thi naar han som Modgrund anfører: a) .Sandelig et Sprog læres meget bedre ved at begyndes senere med større Kraft og fortsættes paa samme Maade, end ved at begyndes tidligere og fortsættes længere med mindre Kraft", da glemmer han i sin Iver eller rettere luffer Dinene for, hvad han af alle Skolers forhen udfomne Programmer og navnlig af mine kunde have seet, at netop Latinen allevegne er begyndt og stedse fortsat .med Kraft", sjælden med ringere end 9 til 10, undertiden endog med 11 til 12 Timer ugentlig; (hos os fra den Tid første Klasse blev deelt, med 7) hvortil i hans egen Latinundervisning (s. Progr. fra Ronne 1846 S. 59) .Kraften ikke er saa farlig stor, meget mere endog den altermindste, der i nogen Skole er bleven anvendt derpaa, da ingen af 2den Klassen to Afdelinger, hvori der af ham begyndes paa Latin, har dertil flere end 6 Timer, hvilket altsaa strider mod hans egen Regel, medmindre den Kraft, han forlanger, skal bestaae i noget andet end mange Læretimer. Og naar dernæst b) paastaaes, at .den gjennem den danske og tydske Undervisning erhvervede større sproglige Kundskab vil endnu mere end et blot forøget Timetal bidrage til at fremhjælpe Latinen", da er det netop det, der først skulde bevise, altsaa ei kan selv bruges som

Beviis; ligesom der heller ikke er noget i hine to levende Sprogs Grammatik, som kunde komme til synderlig Nytte i det fra dem saa forskjellige latinske Sprog, undtagen maastee hine saa forelobige Begreber, som Hr. Lf. selv kalder „et Intet eller et tomt Spil“. Og naar det saa, efterat disse saa Begreber ere fattede, kommer til Declination og Conjugation, hvad Nytte har Lærlingen da til at kjende og huske disses mange Former og deres Betydninger af den danske eller tydske ja selv franske Grammatik, hvori der slet intet analogt med dem findes? og dernæst ligeledes Syntaren og Constructionerne som oftest maae forklares af ganske andre Grunde, end af Analogien med hine levende Sprog. Og naar det endelig c) falder Forf. „vanskeligt at indse“, hvorledes den af ham anpriste Fremgangsmaade kan henregnes til Filantropismens Kreds, da maa han ikke erindre sig, at ogsaa denne bekrigede Latins Nytte som første Sprogunderviisning, og ved at forestrække hvad der var lettest, berøvede Begynderne den Nytte, som vi ovenfor S. 64 fg. have viist, at det latinske Sprog lidt større Vanskelighed just har til deres Aandsdannelse.

— At vi, som finde det urigtigt at udsætte Underviisningen i Latin saa længe, ikke skulde indsee, at de andres Mening ikke er, at de „hele Skolen igjennem i Hovedsagen vilde meddele Sproglæren igjennem Dansk“, hvori jeg ikke engang kan finde nogen ret Mening, maa jeg idetmindste for min Deel afvise, da jeg meget vel indseer, at Hr. Lfs. Mening er den, at „hvad der i første Underviisningsaffnit er lært igjennem Dansk, i andet overføres og mere udvides i Tydsk, og ligeledes i tredje i Latin; hvorimod Underviisningsplanen og dens Udførelse antager følgende Stadier: først dansk og tydsk Grammatik i en side, saa fransk, og saa endelig i 3die Aar Latin. Og at Mænd som Suhr, der ikke allene i fire Aar efter Reformen 1802 var i Odense Skole paa cengang Lærer i mellemste danske, og ene i alle tydske og franske Klasser, og siden baade

som Rector for en under ham blomstrende Skole og i sine
 samlede Smaa skrifter har lagt en saa fortrinlig og almindelig
 erkjendt pædagogisk Indsigt og Dygtighed i alt, hvad der
 angaaer Underviisningsvæsenet, for Dagen, skulde i sit Skrift
 om Reformerne røbe større eller mindre Ubejendtskab med
 det, han har bekjæmpet, og ei kunne begribe en saa sim-
 pel Idee, har nok ikke megen Rimelighed. Hvad S. siger
 om Tydskerne, for hvilke jo det franske Sprog maatte, naar
 de skulde have et Overgængsled fra Modersmaalet til La-
 tinen, være et ligesaa rimeligt, ja endog formedelst sit ety-
 mologiske Slægtskab med Latinen nok saa rimeligt, Mellem-
 led til Underviisningen i samme, er jo unægteligt; og at
 „Slovhed og Usikkerhed“ vilde forebygges ved at begynde
 med Dansk og Tydsk er jo Motiveringens egne Ord, som
 han blot lidt satirisk slaaer ved Sammenligningen af mensa
 og amo med det vanskelige der, die, das, hvori der dog neppe
 enten opnaaes større Sikkerhed og mere Skærpelse af Plans-
 den eller ligger noget Middel til at lære Latin. At flere
 Tydskere, der desuden vel ligesom Gedike tænke sig en tid-
 ligere Alder, end ti Aar, hvorom her er Tale, foretrække
 at begynde den grammatiske Underviisning med Moder-
 maalet, er S. for bevandret i den tydske Skolehistorie, til
 ikke at vide ligesaa godt som Lf. men her var Talem ikke
 om Underviisningen i Modersmaalet, men om et Mellem-
 led, til Latinen, hvortil man hos os har valgt det tydske
 Sprog, og samtlige Programmer, som vi have fra de
 tydske Skoler, vise jo, at man der intet Mellemprog
 finder fornødent, men i alle disse stedsse, ja endog
 ofte i Realskoler begynder Latinunderviisningen strax i nes-
 derste Klasse jevnsteds med Modersmaalets Grammatik.
 Heller ikke appellerer, saavidt jeg erindrer, nogen af
 vore latinske Skolegrammatiker til Analogier af det tydske
 Sprog, hvilket de dog vel maatte, dersom Kundskab deri
 skulde være fornøden eller tjenlig til at lære Latin.

Vel kunde der endnu være endel at sige om disse nye Principer for Skoleunderviisningens Orden; men for ikke at blive vidtløftigere, end jeg allerede er bleven, vil jeg indskrænke mig til at bemærke lidet om nogle andre Indvendinger, som endnu er gjorte eller kunne gøres mig. Først er der fortalt mig, at det med denne Underviisning i Dansk og Tydsk i 1ste Klasse gaaer meget godt i de nu reformerede Skoler, hvad jeg gjerne troer fordi jo lettere et Arbejde er, desbedre kan det gaae dermed; men deels er det ogsaa tilforn steds gaaet godt dermed her i Skolen, uagtet der ved Siden deraf tillige lærtes Latin, deels er det et andet Spørgsmaal, om det ogsaa viser sig at gaae ligesaa godt med Begyndelsen af Latin i 3die Klasse, s. nedenfor S. 111; deels endelig er dermed endnu ikke beviist, at der ei ved den lange Udsættelse af Latinen vilde tabes for meget for den nødvendige Fremgang i dette saa vigtige Fag, og at der ingen Fare er ved et Experiment, som endnu ingen Erfaring taler for. Mindre vilde der i alt Fald veves ved, efter Prof. Henrichsens Mening*) kun at udsætte Latinen eet Aar; men selv i dette Tilfælde vilde ikke allene for Fransken enten, isald den da skulde paa-begyndes i 1ste Klasse, tabes den gode Forberedelse og Grundvold, som den hidtil har erholdt ved et Aars foregaaende Underviisning i Latin og latinsk Grammatik, eller, isald den i 2den Klasse skal læres samtidig med Latinen, forarsages Forvirring af begge Sprogene for Lærlingen; men i sidste Tilfælde endog indtræde den Ulempe, at der i 1ste Klasse vil fornemmelig for det gode Hoved eller den ved den foregaaende Underviisning vel forberedte tiårs Dreng, (i hvilken Alder han jo nu, om han end var nok saa moden dertil, ikke maa sættes højere end i 1ste Klasse,) især naar han isorveien kan endel Tydsk, er alt for liden Sysselsættelse til at ikke hans Flid og Opmærksomhed skulde slappes

*) s. hans Program fra Obent Skole 1846 S. 48.

og deraf den stadelige Følge opstaae, som vi ovenfor S. 96--97 med en erfaren Collegas Ord have omtalt.

Betænke vi dernæst, hvor lidet der selv hidtil, da Flid og Duellighed dog vel ikke have i Almindelighed været mindre end det for Fremtiden kan ventes, Tiden derimod, skjøndt ikke for rigelig, dog altid var større, end den i den nye Skoleindretning vil blive, er udrettet ihensende til de gamle Sprog og den klassiske Literaturs Studium; hvor lidet tilfredsstillende de skriftlige Prover sædvanlig ere, der i examen artium aflægges paa latinsk Sprogkyndighed; hvor langt Characteren for dem i det Hele staaer under dem, der gives i den mundtlige Gramen; hvilke Klager der høres af Professorerne over, at de Studerende ofte ikke tilfulde kunne følge et latinsk Foredrag eller forstaae de forekommende latinske Citater; eller, at de efter Fuldeendelsen af 2den Gramen ikke tage en latinsk end sige en græsk Autor i Haanden: hvo vil da vente en Forbedring heri, naar Tiden til disse Studier skal i Skolen saa betydeligen indskrænkes og Disciplenes Flid i de Aar, da Duelligheden heri meest skulde erhverves, skal spredes imellem saa mange heterogene Gjenstande og endnu et større Quantum af anden Viden skal fordres? Man anbefaler medrette megen cursorisk Læsen af de Gamle, men i Skolen, hvor al Tiden vil behøves til Stilovelser og den statariske Læsning af det befalede eller til den Fortolkning og Udvikling af Indhold og Fremstilling, hvorved Kundskab og Smag skulde forhverves, vil der ei levnes Tid nok dertil, og privat Læsning, hvorpaa der i tydske Gymnasier saa meget gjøres Regning, nytter det ei at anbefale eller paabyde Disciplene, naar de stedse have fuldt op at bestille med de daglige Pensa og Forberedelsen til næste Dags Underviisning, hvort hver Lærer forlanger sit tilfulde præsteret.

Og naar man nu fremdeles, hvad den sildigere Besyndelse af Underviisningen i de gamle Sprog angaaer,

anfører os Exempler af mange, som have begyndt ligesaa sildig ja endnu sildigere og dog have godt naaet det foreskrevne Maal, da agter man de ogsaa ikke paa, at denne Kundskabs Erhvervelse ikke maa betragtes som et *opus operatum*, noget som skal være fra Haanden for at den kan blive Student, men som et Middel til Landens jevne og stadige Uddannelse lige fra Førstningen af, hvori Skynsommelighed ikke duer, og de ogsaa, at de, som man anfører til Exempel, sædvanlig have været Officerer, duelige Seminarister og overhovedet Privatister, som havde endeel af de andre Kundskaber forud, hvormed Skoledisciplinen indtil sidste Dieblif maa beskæftige sig, eller som, fordi det var dem om at gjøre, snarest muligt at erholde akademisk Borgerret, anstrængede sig overordentligt, samt nøde en privat Veiledning, der ganske kunde indrettes efter deres Tare, istedetfor at Disciplinen i Skolen er bunden til Klafsens bestemte Timeorden, udenfor hvilken han ikke kan gaae frem eller faae Underviisningen henfløttet til noget enkelt Fag, altsaa ei heller til de gamle Sprog. Ogsaa nævner man os enkelte Lærde, som have gaaet Skoleveien, og dog ikke begyndt paa Latin før de i deres 12te eller 13de Aar kom i Skolen, men da ogsaa enten først kom til Universitetet i deres 19de, altsaa anvendte samme Tid som de andre paa de gamle Sprog; eller, naar man omtaler den udmærkede Mand, som i tre Aar gif Skolen igjennem med stor Hæder, *) da maa han jo i disse tre Aar ogsaa have erpederet de andre Skolens Discipliner, den sildige Begyndelse med Latin maatte altsaa af samme Grund blive Lov for alle Fag og intet af disse paabegyndes førend med Varnets 12te Aar, ikke at tale om, at denne hurtige Fremgang, paa hvilken jeg af min Virkefreds ogsaa kunde anføre Grem-

*) Exp. af begge s. i Grævers Forfatterlexikon 1 S. 369 og 2 S. 199.

pler, jo nu i Fremtiden vil komme i Conflict med de Modersbestemmelser, som i den nye Plan ere fastsatte for alle Skolens Klasser. Saadanne sjeldne Tilfælde kunne altsaa umuligen give tilstrækkelig Grund til denne Undervisnings Udsættelse for Skoleungdommen i Almindelighed. Ikke heller bevises dens Uskadelighed derved, naar det i Motiveringen S. 729 hedder, „at Grunden, hvorfor der i alle Sprogene kun gjøres langsom Fremgang, ikke ligger deri, at der anvendes for liden Tid paa dem, men deri, at der ikke anvendes tilstrækkelig samlet Tid paa noget af dem,“ hvilket vel er det samme, som Overlærer Lefolii kalder, at de maa begyndes „med Kraft“, hvorpaa jeg har svaret det fornødne S. 101 ovenfor og vist, at denne Kraft eller samlede Tid mindst har nogensteds manglet ved Latinen, der allevegne ligesom Begyndelsen af har havt 1 til 2 Timer daglig, men neppe vil faae saa megen Tid i den nye Indretning; eller mener man dermed, hvad dog neppe kan være Tilfældet, at flere af disse Timer skulde gives i Sammenhæng, da lod dette sig jo let gjøre ved Sectionstabellens Indretning, men er saa langt fra at være til nogen Fordeel, at det meget mere endog vilde blive trættende og flovende for Opmærksomheden at vedblive saa længe ad Gangen med een og samme Gjenstand. I de levende Sprog antager jo desuden Motiveringen selv ikke at der gjøres saa langsom Fremgang, naar den S. 727 tillægger Latinen dette som særregent, og dog have disse sædvanligt langt færre Timer eller „samlet Tid“ end hiin, men Hurtigheden hidrører naturligvis derfra, at de formedelst den ovennævnte Eighed med Modersmaalet ere langt lettere og strar fra Begyndelsen af kunne læres ved mere og rasere Læsning, da Undervisningen ikke behøver saa meget at opholdes ved Grammatik, som bedre successiv læres af Sproget og Læsningen selv, især naar den har et godt Fundament i den latinske Grammatiks Kundskab.

Men til alt hvad der menes at tale for en sildgere Indtræden af Underviisningen i Latinen (og som Følge deraf da ogsaa i Græken) anføres i Motiveringens S. 729 endnu den Hovedbetragtning, at derved vil i de lærde Skolers lavere Klasser kunne tilveiebringes en Underviisning, der var lige passende som Grundvold for den reale og den lærde Dannelse, og med lige Gavn kunde være fælles for Disciple af begge Bestemmelser;” hvilken Betragtning jeg næsten skulde troe har været det vigtigste Motiv for Directionen til denne toaarige Udsættelse af Latinen, fordi samme paa den Tid, da Planen udarbejdedes, var betænkt paa Nedlæggelsen af flere Skoler og altsaa derved vilde give de Byer, som istsedstfor deres Lærdeskoler kun fik Realskoler, den lille Erstatning for dette Tab, at de kunde beholde deres til Studeringer bestemte Sønner et Par Aar længere hjemme hos sig, en Fordeel, som dog kun vilde træffe de Forældre, der boe i Byen selv; andre maatte jo dog sende Børnene fra sig naar de skulde i Realskolen, og da sende de dem vel ligesaa gjerne strax til den Lærdeskole, hvori de dog to Aar senere skulde optages. Og da det nu til Slutning forblev ved Nedlæggelsen af en eneste Skole i en lille Bye, som vel i Almindelighed neppe selv producerer en halv Snees studerende Disciple, saa synes det dog vel meget, at osre disses Befvæmmelighed samtlige Studerendes Bedste over hele Riget, især da den hele Vanskelighed langt nemmere kunde været hævet ved at tilføie den nedlagte Skole en eller to Specialklasser til Underviisning i Latin, hvilket ikke engang vilde have krævet en Adjunct mere, da vist altid gjerne een af de allerede derværende, der jo alle skulle være studerede, vilde paatage sig de dertil fornødne 8 til 12 Timer for særskilt Betaling; ikke at tale om den Fordeel, det af de ovenansførte Aarsager vilde være til Aandskultur og til grundig grammatisk Kundskab i Moderemaal og de levende Sprog, selv for de ikke til Studeringer bestemte, at lære Begyndelses-

grundene i det latinske Sprog, saaledes som Tilfældet er ved næsten alle betydelige Realskoler i Tydskland, sædvanlig endog i høiere Grad og længere forsat, hvorved der altsaa vilde blive en langt mindre Kløst imellem de Studeredes og de Ustuderedes Culturgrad, en Fordeel der selv hos os for endeel opnaars for dem, der frequentere de lavere Klassers hele Underviisning, uden derfor at have bestemt sig til Studeringerne*) s. ovenf. S. 26 og 32. De, som denne Underviisning var altfor meget imod, kunde jo i alt Fald fritages derfor. Og hvad er det da endelig, disse ikke til Studering bestemte Disciple vilde komme til at savne, om de end lærte lidt Latin med de Studerende? lære de ikke alligevel alle Modersmaalets Grammatik og øves baade skriftlig og mundtlig i dets rette Brug? lære de ikke Tydsk og Fransk, Religion, Historie og Geographi, Arithmetik, Naturhistorie, Kalligraphi og Tegning, alt saa vidt som det for den Alder er passende? hvad savnes der altsaa for Realisten, som han vilde faae Underviisning i ved at fritages for Latin? Maaskee Engelsk? men dette vilde man da vel alligevel ikke strax begynde paa samtidig med de andre levende Sprog, for ikke at tale om, hvad Fordeel han ihensende til engelsk Ordkundskab kunde have af Latin; eller Physik? men ogsaa den vilde vel, ligesom i de lærde Skoler, bedre opsættes til der først var gjort nogen Fremgang i Mathematik og Naturhistorie; thi overhovedet mangler det jo paa en bestemt Stjernelpunkt imellem real- og lærd Underviisning, og kun Latin er det, Realunderviisningens Forvarere fra en falsk Synspunkt ere saa bange

*) Flere saadanne have selv følt Nyrten deraf og siden takket mig for, at jeg ikke har dispenseret dem fra Latintimerne, hvad ogsaa sjelden nogen har forlangt eller engang fjottet om. For dem, som i Borgerkolen have været spjelsatte med de andre Læregjenskarde, er Latinen noget nyt, som ofte interesserer dem.

for. Og hvis det endelig skulde være de udenbys, for hvilke man har villet gjøre Udgangen til Lærdeskolens 3de Klasse i deres 12te Aar lettere ved ikke at fordre nogen Forkundskab i Latin, da bliver den netop derved vanskeligere, fordi de fleste Huuslærere dog ere Studenter eller Candidater, ofte er det Fædrene selv, især Præster, som da til Begyndelsesunderviisningen hellere vælge og bedre undervise i den dem velbekjendte Latin, end i Naturvidenskaber eller hvad andre hidtil ubrugelige Realkundskaber der maatte forlanges, hvori de som oftest ere fremmede. Ja selv for Fremgangen i Realkundskaberne er det jo en Fordeel, med jo mere dannet Aand Disciplen kan tiltræde Underviisningen i dem. — Endelig maa endnu til de Grunde, vi hidtil have anført for den tidlige Begyndelse med det latinske Sprog, føies denne ikke aldeles uvigtige, at der, naar der skal begyndes med den gamle, især den romerske Historie, forekommer i samme ikke faa Gjenstande eller Udtryk, hvorom Drengen ikke kan gjøre sig noget ret Begreb saalænge han er ganske ukundig i det latinske Sprog, saasom om adskillige Bærdigheds, Forretningers o. a. Navne s. Gr. consul, prætor, ædilis curulis, dictator, magister equitum, tribuni militum consulari potestate, triumviri reip. constituendae m. m. Ligeledes om deres Indretninger, Stikke, Tænkeviis og hele Liv, hvoraf han ved tidligere at læse noget af dem selv faaer et levende Billede, som til at begribe deres Historie usformærkt kan komme ham til megen Nytte. Thi jo mere Forbindelse der kan være i det der læres, jo bedre er det*).

Samle vi nu alle disse Grunde for Vigtigheden af den tidlige Begyndelse med Underviisningen i det latinske Sprog; føie vi fremdeles dertil, at den aldeles ikke kan

*) Denne rigtige Bemærkning har jeg truffet paa i Fortalen til Cræpers fransk. Gr. mmatik, hvorefter nedenfor i § 6.

hundredtundskaben og Fremgangen i nogen af nederste Klassees Læregienstande, men snarere endog maa befordre den især i Moderemaal og de andre levende Sprog; og erindre vi os endelig den store Vanskelighed og Ulempe, som det maa medføre og allerede i nogle Skoler har medført, at forene de i 3die Klasse tilbageblivende Disciple, som have lært Latin i et eller flere Aar, med de nyopflottede, som ikke endnu vide et Ord deraf, hvad nødvendig maa blive til Tab idetmindste for eet af Partiernes: da ville vel alle disse Modgrunde ikke have lidet at betyde imod en blot Idée, hvis Nytte ingen Erfaring i nogen offentlig Skole endnu har stadfæstet (thi den som er hentet fra Enkeltens Fremgang ved privat Underviisning kan, som vi have seet, intet bevise), men endydermere Aarhundreders Erfaring ikke blot i Danmark, men i Tydskland, England og næsten alle europæiske Lande vidner imod. Selv de saare faa Skolemænd af nogen betydelig Erfaring (jeg har kun bemærket een), som hos os billige Idéen*), stadfæste den ikke med noget Beviis, men fremsætte den blot som deres subjective Mening, hvorom det endda er ubekjendt, om den grunder sig paa egen lang Underviisning i en saadan Begyndelsesklasse, eller om Aarsagen, hvis den er mislykket, maaskee kan have ligget i den brugte Methode**). Nu vil saadan Erfaring vistnok kunne samles, naar Idéen skal udføres i samtlige lærde Skoler paa een-

*) Det seer nemlig i Programmet fra Odense 1845 S. 48, og dog kun med en Indskrænkning, som den provisoriske Plan ikke har tilladt.

**) De, der anser Sproget for at være for vanskeligt for Børn af 10 Aars Alder, have ubentvivt tænkt sig det lært strax i sin hele grammatiske Fuldstændighed, med alle dets Fiinheder og Nuancer, f. Ex. i Temporum Følge og Modorum rette Brug, hvad her endnu vilde komme meget for tidlig.

gang, men beklageligt, at den da ikke blot vil komme for sildig, naar den hele nu begyndende Generations Vedste er derved vovet, men endog alligevel bliver utilstrækkelig, naar der intet modsat længere er at sammenligne den med; hvilket man da alene vil kunne haabe af de Privatinstituter, der ikke give efter for den nye Idee, men fremdeles grunde Sprogunderviisningen paa Latinens sikre Fundament*) og derved ville kunne bringe den humanistiske Dannelse til den Grad af Fuldkommenhed, som den i Skolen kun ved at faae den behørig Tid dertil kan opnaae. Det vilde derfor være høilighen at ønske, at Directionen, da i alt Fald derved intet voves eller kan tabes for de fastsatte Dieme, idetmindst vilde tillade, at det i de Skoler, hvor det hidtil er gaaet godt paa den sædvanlige Maade, hvor Latinens Begyndelse i 1ste Klasse ingen Vanskelighed har, og hvor Rector tør indstaae for, at det og fremdeles ingen Hinder skal gjøre i det foreskrevne Endemaals Opnaaelse, maatte have sit Forblivende ved den gamle Orden i Sprogunderviisningen. Skulde det da ved Afgangsexamina i Almindelighed vise sig, at det i nogen Henseende var i disse lykkes mindre, end ved de Skoler, hvor man havde fulgt den nye Orden, da først havde man et gyldigt Beviis for, at denne var den rettere og at den nye Theorie havde noget praktisk Fortrin for den, jeg her har forsvaret.

*) Det er Tilfældet med Borgerbysskolen paa Christianshavn, hvori Børn vel indkomme i en tidligere Alder, men, efter sidste Program derfra at dømmes, de, som skulle studere, dog begynde med Latin i deres 10de Aldersaar, rigtignok kun med 4 Timer ugentlig, men allerede dette er dog bedre end intet og en god Forberedelse til Fortsættelsen i næste Klasse, ved hvis Slutning Disciplin da vil være kommen paa en Punkt, som vore Disciple med langstørre Anstrengelse ikke engang vil have naaet ved Enden af det 13de Aar, og hine siden ogsaa altid ville beholde et stort Forspring for disse.

Tillæg til S. 104 Slutn. og S. 111—112. 16

Endnu een Befaring om Vigtigheden af at have eet vist Princip eller een saadan Hovedgjensstand for Lærdeskolens hele Underviisning, som vi have viist ovenfor S. 48—49, og om Etadeligheden af til den Ende at samle den tidligere Underviisning i Latin, har jeg, efterat disse Blade alt vare aftrykte, atter dette Aar gjort ved Proben af de til Optagelse i Skolen nyanmeldte Disciple, og vil derfor endnu tillade mig derom at tilføie et Par Ord. En saadan Hovedgjensstand var hidtil ligesaa Underviisningens Begyndelse i Lærdeskolen af det latinske Sprog. Til Fremgangen i samme Hød Kundskaben og Duelligheden i de andre Lærestandte sædvanligen i et passende Forhold. Herester kunde man altsaa med mest Sikkerhed bestemme den optagne Discipels Plads i Skolen. Hvad der manglede i de andre Lærestag led sig heds den Discipel, der havde de fornødne Gvner, hvis han endog kom i en høiere Klasse, let indhønte. Den, der slet ingen Latin havde lært eller kun havde gjort en ringe Begyndelse deri, hvilket sædvanlig er Tilfældet i en ti Aars Alder, sættes, naar han forresten havde de til Optagelsen fornødne Forudsætninger, naturligtviis i Begynderklassen. Men en saadan sletter Maalestok kan det tydske Sprog, der nu skal indtage Latineus Plads, ingenlunde udgjøre, fordi dette ikke blot er let lært, men mange endog i ti Aars Alderen medbringe saa stor Færdighed dert, at de ser den Sags Skyld, naar de ikke mangle alt for betydeligt i de andre Lærestandte, gierne kunde optages i en høiere Klasse, og kun vüde faae alt for liden Sydselsfættelse i den nederste og til Nødsommelighed maatte gjentage det Lærte. Dette er ikke sielden Tilfældet med Disciple, som vi i den Alder modtage fra Privatunderviisning, Instituter eller en god Børgerskole, i hvilke de ofte have læst det Meste af den samme Begynderlæsebog i Tydsken, som vi bruge i Lærdeskolen, da der ikke lettelig kan vælges en bedre, og heller ikke staae betydeligt tilbage i hvad

der forefæstet fordrer. For dem vilde det altsaa blive et
siert Tab og kun vænne dem til Gsterladenhed (jvf. S.
104—5), naar de paa saadan Gjentagelse skulde spille me-
gen Tid. En ganske anden Sag er det derimod, naar
Begyndelsesgrundene i Latinen blive Gjenstand for 1ste Klasse.
Deri medbringer ikke lettelig nogen ti Mars Dreng nogen Forkund-
skab, idetmindst ikke saa megen, at han skulde deri være moden
til 2den Klasse, hvor det nu er langt lettere at indkomme, eller at
Arbejdet dermed i 1ste skulde blive ham altfor let; eller har han saa-
dan Kundskab, da er det gjerne et eminent Hoved, som ogsaa i
andre Fag staaer paa en dertil svarende Punkt eller i alt
Fald let kan naae den, og i Sprogvidenskaben saa meget
mere, som Kundskaben i Latinken har forsynet ham med
det dertil behøvrige grammatiske Fundament. Kort: intet
Fag, og allermindst Tydsken, eller Modersmaalet, der er med-
født og lært af Brugten, kan saaledes, som Latinen, være
stiftet til at bære den hele Sprogunderviisning; denne maa
altsaa lige fra Forstningen af blive det karakteristiske for
Lærdeskolen; Alt andet har denne tilfælles med Borgersko-
len. Er nu Underviisningen i samme god, da er dens øverste
Klasse ikke synderlig forskjellig fra Lærdeskolens nederste; begge
blive de intet andet end en Forberedelsesklasse til Lærde-
skolens 2den Klasse (ja, hvis Lærlingene i hiin ogsaa kunde
lære Fransk, endog til 3die); man kunde altsaa, hvor Borg-
gerskolen er god eller anden lignende Underviisning indtil
det ølteste Aldersaar var at faae, hvis Lærdeskolens Be-
gynderklasse intet særegent skal have, ligesaa godt reent op-
hæve denne. Den Smule lærdere Udføede eller mere gram-
matisk Sving, Lærdeskolens Underviisning i Tydsken og Mo-
dersmaalet maa skee kan faae, gjør kun lidet til Sagen og
inkvindes snart, naar den regelrette latinske Grammatik først
kommer til. Fuldkommen Genshed i Methoden vil man dog
aldrig faae, da dog ikke alle, allermindst nu, ville tiltræde
Skolen forfra, men ikke saa noies med Privatunderviis-
ningen indtil den egentlige lærde Underviisning gjør dem
det til Fornødenhed at benytte samme.

Jovrigt vil det Meste af hvad jeg hidtil har sagt finde idelige Stadfæstelser i de to fortræffelige Skrifter angaaende den provisoriske Plan af Prof. Suhr og Mag. Hammerich, (med hvilken sidste jeg dog ikke i enhver Punkt, s. Gr. om Jislandskens Jcdførelse, er enig), men til hvilke jeg dog hellere vilde i Almindelighed henvise Læserne, end hvergang spille Plads paa specielle Citater deraf. Enhver læser dem vel helst i deres Sammenhæng, og hvem Sagen interesserer, eier dem udentviul selv, hvad derimod ikke kan forudsættes med alle de paaberaabte tydske Skrifter.

§. 5.

4) Det hebraiske Sprog.

At det hebraiske Sprog hidtil har været Undervisningsgjenstand i de lærde Skoler er udentviul en Levning fra de ældste Tider, da de fleste, som besøgte dem, vare tilkommende Theologer og disse næsten mere studerede det gamle end det nye Testamente; hvorfor man vel og, paa det at ingen, under Forebending, at han ei vilde være Theolog, skulde unddrage sig fra denne Læregjenstand, anordnede et Høftvalent derfor, fra 1775 en Decas af Livius, og fra 1805, med endnu mindre Grund, en halv Sneses Bøger af Homer. Men skal nu, som vi ovenfor i § 1 have seet, Skolen ikke forberede til et blot enkelt akademisk Studium, saa gives der heller ikke nogen grundet Anledning til i denne Henseende at paalægge Skolernes Disciple nogen Tvang, og man maa være enig med Directionen i at sætte det hebraiske Sprog udenfor den øvrige Underviisnings-cyclus, ligesom og deri, at i Afgangs-examen Charakteren for hebraisk Sprogkundskab ikke skal have nogen Indflydelse paa den almindelige Hovedcharakter, ikke heller Timerne deri skulle blive noget Tillæg til det Antal Timer, der eensgang er befundet at maatte være Maximum, som nok maa formindskes, men aldrig forøges, eller fordres noget Høft-

valent for Hebraïsten af dem, som ikke ville lære dette Sprog. Ligefaa viseligt er det og paa den anden Side, da dog Skolen er den rette Plads til at lære et Sprogs Elementer, bestemt, at Underviisningen deri ikke aldeles udelukkes, og altsaa den Udvei truffen, at den blot bør tilbydes dem^{*)}, der ville studere Theologie eller af anden Grund maatte have Lust til at blive bekendte med dette ældste og mærkelige Sprog. Sagnetens ville altid nogle, skjøndt de agte at studere Theologie eller endnu ikke have bestemt, hvad Studium de ville vælge, foretrække hvad der er mageligt og tænke: den Tid den Sorg. Disse faaer man da overlade til deres egen Skjæbne, men kunde maaskee da til Opmuntring for dem, der ikke i Skolen forsømme denne Forberedelse, anordne, ligesom jo steer i andre Fag f. Ex. for Medicinerne med Botanik og Chemie, en Præliminæramen i Hebraisk, hvortil da alle havde at indstille sig, som ikke i Afgangseramen fra Skolerne havde erholdt idetmindste næstbedste Charakter; i hvilken Examen det maaskee ikke kunde være upassende at fordrø, hvad der i Underviisningsplanens § II No. 6 er bestemt som Minimum, i Afgangseramen fra Skolen derimod vilde være nok at fordrø det hidtil foreskrevne Pensum af Genesis eller hvad der omtrent kunde være ligegjældende dermed. Et lidet Fortrin burde man dog til Opmuntring tilstaae dem, der i Skolen allerede vare saa fornuftige at tænke paa deres Fremtid; maaskee og gjøre det større Pensum til Betingelse for dem, der i Afgangseramen attraaede Udmærkelse for Hebraïsten, saaledes som, saavidt jeg veed, endnu steer i visse Fag til 2den Examen, og forduum og var almindeligt i examen artium med alle de gamle Sprog; nu derimod, da det større Pensum aldeles ikke tages i Betragtning, tabes i Skolen al Op-

*) Dette er altsaa endnu bedre, end, som Kähler (S. 76) foreslaaer, at tilbyde Disciplene denne Underviisning „i private Timer“.

muntring til at gaae paa egen Haand lidt videre end til netop det foreskrevne Minimum. Thi vilde man maaskee indvende, at Forkængeligheden derved let vilde komme med i Spillet, da er det jo Tilfældet ved al Examen, og burde altsaa af den Grund isaafald al Charaktergivning i samme affaffes.

§ 6.

De levende Sprog, 5) Tydsk og 6) Fransk.

Tilbage have vi altsaa af Sprogvidenskabene, inden vi komme til Sagskunderne og den til ingen af Delene hørende Mathematik, endnu kun **de levende Sprog**, som formedelst deres Lethed for os og den forskjellige Maade, hvorpaa de lade sig lære, ingenlunde kunne indtage den Plads i Skoleunderviisningen eller kræve den Tid, det Studium og den Fremgangsmaade i Underviisningen, som ved de gamle Sprog er fornøden. Denne Lethed grunder sig, som allerede Niemeyer klart har vist*) i Brugene af dem i det nuværende (baade offentlige og private) Livs mangfoldige censartede Forholde og den Lighed, hvori de dannede Nationer ihenseende til deres hele Idekreds, Cultur og alle de udvortes Dieme, hvortil man betjener sig af Sproget, staae med hinanden. Sproget er det troeste Villedede af Nationernes Uddannelse og Tænkeviis og staaer i noieste Forbindelse med deres hele Forraad af Ideer, Kundskaber, Bestjættigelser og Studier. Elgesom altsaa de nyere Folkelags Liv, uagtet alle nationale Forskjelligheder, ligner sig selv mere, end det ligner Folkenes Liv i en forlængst forsvunden Tidbalder, saaledes maa naturligtviis dets Villedede, de levende Sprog, have langt

*) Grundsåge der Erzieh. und des Unterrichts 2te Th. § 99 S.

større gjensidig Eighed og i Udtryk, Bygning, Talebrug og Grammatik staae vort Modersmaal langt nærmere, end Folks Sprog og Udtryksmaade, som, da de levede for tusinder siden, havde saa mange for os nu fremmede Begreber, Sæder, Kundskaber og Meninger, som først formelig maae studeres og efterspores. Men selv i grammatisk Henseende vil der vindes meget for Disciplen, naar han fra den latinske som fra en almindelig Grammatik har de grammatiske Grundbegreber inde og altsaa kun behøver at mærke sig de nyere Sprogs Afvigelser fra samme (jvf. ovenf. S. 94), ligesom især ihenseende til Ordkundskaben i Tydsken vort danske dermed beslægtede Modersmaal, og ligeledes i Frantsken ikke blot nogen Forkundskab i Latinen vil komme Disciplen til megen Nytte, men uden samme Underviisningen deri endog vil savne sin tilbørlige Rod. (Om det modsatte er talt ovenfor S. 67). Selv Frantsmanden Rousseau, der dog kan anses som første Ophav til al Philanthropinisme, siger i sin *Emile*: *Il faut apprendre le Latin pour savoir le Français: il faut étudier et comparer l'une à l'autre, pour entendre les règles de l'art de parler.* Og ligeledes bemærkes der i Engellænderen Russel's S. 51 ovenf. anførte ypperlige Afhandling (s. Friedemann 4 S. 49): *Man hører undertiden, at moderne Sprog ere nyttigere end de gamle classiske, fordi de ere Kanaalen til langt værdifuldere Belæringer.* Det nægtes ikke, at de levende europæiske Sprog frembyde en Forraad af Viden, med hvilken alle de græske og romerske Philosophers Bestræbelser ikke fortjene at sammenlignes; men dog er det alligevel ikke mindre vist, at en velunderviist Ungling i saa Maaneder kan opnaae en tilstrækkelig Kundskab i det Franske, Italienske og Spanske til at forstaae de bedste Auktorer, og at nogen Øvelse i Læsning kan gjøre ham vel beløben i deres Udtryksmaade. Hvo der har studeret Latin med sædvanlig Opmærksomhed, finder alle beslægtede Dialekter lette at lære, hvad den prosaiske Composition an-

gaacr, o. s. f." Og det samme kunne og vi Danske sige om det med vort Sprog saa nær beslægtede tydske. Dette vides og hvad Fransten angaaer praktisk af Caspers i hans fransk. Grammatik in Verbindung mit der lateinischen. Münster 1842; og selv vor i dette Fag saa kyndige og erfarne Prof. Abrahams forudsætter jo i sin 1845 udgivne franske Sproglære idelig nogen Kundskab i den latinske Grammatik, naar han f. Ex. i Voiningslæren S. 44 omtaler Mangelen af Casusendelser og Casusnavne, hvorom Lærlingen intet ret Begreb kan gjøre sig uden han kjender dem af Latinen, eller naar han heelt igjennem bruger den latinske Terminologi, som man kun til Skade vil afstafte for Begyndere.

Fremdeles maa det ikke lades ubemærket, at Tendensen af alle disse tre Slags Sprogunderviisning i Skolen er forskjellig; thi ligesom denne i Modersmaalet maa være, at bringe den studerende Ungdom til i Skrift og Tale at bruge dette med muligst Rigtighed og Smag; og i de gamle Sprog at forsyne den med saa grundig Kundskab i disse, at Disciplene kunne forstaae Klassikerne og gjennem disses Læsning og Fortolkning føres ind i Oldtidskundskaben og de til deres Lands- og Smagsdannelse vigtigste reemenneskelige Videnskaber; saaledes kan Diemedet for Skoleunderviisningen i de fremmede levende Sprog itkun være, at forskaffe de Unge den Færdighed i at læse og forstaae dem, at de med Lethed kunne benytte de i dem forfattede Skrifter ei allene til deres Fornøielse, men især som Hjælpebidler til deres Studiers Fremme; thi til selv at tale og skrive dem, (hvilket sidste ikke kan skee til nogenlunde Fuldkommenhed uden Øvelse i at tale dem) kan Skoleunderviisningen ikke uden alt for megen Tidsopoffrelse og Tab for de nødvendigere Læresag i Almindelighed bringe det, maa altsaa overlade det til enhver private Øvelse, som det er derom at gjøre, at opnaae denne Færdig-

hed *). Bistnok kan ogsaa Læsning af lærerige og mønsterværdige Skrifter i disse Sprog, som derfor altid burde vælges, ligesom af de gamle, bidrage betydeligt saavel til at forsyne Disciplene med alle slags nyttige Kundskaber som til at danne deres Smag, men dette kan allene være biløbigt og tilfældigt; Hensigten af denne Underviisning er dog ikke denne humanistiske, men allene den, at skaffe Ungdommen den fornødne Kundskab i Sproget som Form, hvad og kun i den provisoriske Plan antydes; ikke at tale om, at Indholdet af de bedste nyere klassiske Verker sjelden saaledes falder i Ungdomsaldernes Sphære eller interesserer den saaledes, som de gamle, Klopstock og Henriaden ikke som Homer og Virgil, de nyere Philosopher ikke som Plato, Xenophon o. a. vore Statstaler ikke som Ciceros i Senatet, til Folket og for Retten holdte o. s. fl. der alle næsten ere, skjøndt skrevne for Mænd, dog som om de vare skrevne for Ungdommen. Jvf. S. 61 og 78 ovenf.

En anden Indskrænkning i den nyere Sprogkundskaabs Meddelelse maa naturligviis af Mangel paa Tid dertil finde Sted i vore Lærdeskoler, nemlig ihenseende til Antallet af de Sprog, der bør læres, af hvilke vore Disciple have eet mere at lære, end de tydske, som have dette deres Modersmaal for intet, medens dette hos os maa læres som et fremmed Sprog. Saa meget mindre vilde det altsaa være muligt for os, uden alt for stort Tidstab at tilsoie

*) Skulde den staffles i Skolen, da maatte vel adskillige Videnskaber foredrages og læres i de fremmede Sprog, saaledes sem, hvis jeg erindret ret, Historien i Forstningen efter Akademiets Genoprettelse i Sorø foredroges paa Fransk; min hvad Tab dette vilde blive til ikke blot for Modersmaalets, men og for vedkommende Videnskabs egen Dyrkelse i Skolen, behøver jeg vel neppe at vise.

noget andet levende Sprog f. Gr. Engelsk eller Italiensk, hvori desuden nogle faa Timer, som da maatte fradrages andre nødvendigere Fag, dog saagodtsom intet kunde nytte altsaa hellere maatte anvendes til noget større Fremgang i dem, der maatte læres. Medrette er derfor i den provisoriske Plan ikke fordret Kundskab i flere fremmede Sprog end i de to, hvori den for vore Studerende er nødvendigst og som derfor ogsaa hidtil have været Gjenstand for vor Skoleunderviisning, **det tydske og det franske Sprog.** Hvad den for Underviisningen i dem fastsatte Begyndelsestid i 1ste og 2den Klasse angaaer, kan der fra den pædagogiske Side heller intet være at indvende, naar de blot ikke skulle bruges som Grundlæg i almindelig Grammatik og læres paa den for Underviisningen i dem og til Opnaaelsen af dennes Diemed uhensigtsmæssige og langsomme Maade, eller Begyndelsen af Latinen derfor skal udsættes. Lader man da i Tydsken, som det for Begynderen letteste af disse to Sprog, tillige, foruden den stedse fortløbende Læsning endeel af det Lærte lære udenad, (mere eller mindre efter enhverens Evne), hvad her i Skolen med ligesaa megen Lethed som Held i det sidstafvigte Skoleaar er fæct*), da har Disciplen derved ikke blot erholdt en god lille Forøvelse til at tale Tydsk, og mere Færdighed i rigtig Udtale, end ved blot Op læsning, men og indsamlet sig en Forraad af Ord og Exemppler samt dannet sit Øre saaledes for Sprogets Belflang, at dette langt bedre, hurtigere og sikkrere kan sige ham, hvad der ihenseende til de saa vanskelige Ordskjøn, til Formationer og Constructioner er det rette, end alle Regler, Classificationer, Undtagelser, idet-

*) De bedre Hoveder have tilforn og ofte uden Forberedelse kunnet udenad recitere hvad de tet forud havde læst og oversat, idetmindste naar man foresagde dem det omspurgte Punctum paa Daanf. Saa let er det.

mindste heiliggen understøtter og oplyser disse, thi longa & difficilis via per præcepta, brevis facilisque per exempla. Er nu paa denne Maade Riises lille Begynderlæsebog, thi ikke lettelig kunne vi faae nogen enten i Indhold eller Indretning mere passende, fuldendt, da er det tidnok i 2den Klasse efterhaanden at samle det saaledes praktisk lærte i en kort Grammatik, hvortil jeg vilde anbefale Prof. Hjorts mindre, der endog kunde være tilstrækkelig hele Skolen igjennem; thi hvad her ikke findes, ledes Lærlingen bedst til efterhaanden at bemærke sig under Læsningen, der dog stedse maa blive Hovedsagen. At lære en vidtløstigere Grammatik forsinker kun den i Skolen nødvendige Fremgang og maa overlades dem, der ville studere Sproget dybere, eller til Eftersyn i enkelte Tilfælde.

Vi have altsaa endnu kun et Par Ord at tilføie om det Kundskabsmaal, der i hvert af disse Sprog bør opnaaes. Dette er i den provisoriske Underviisningsplan, hvad Fransken angaaer, ikke stillet synderligt høiere end til det, der hidtil har været bestemt til examen artium og uden nogen for stor Rigorøsitet fordret, nemlig mundtlig Oversættelse deels af en fransk ikke læst Forfatter, deels fra Dansk til Fransk, hvilket sidste vel ikke ligefrem følger af den her ovenfor (S. 117) angivne Tendents af Underviisningen i de nyere Sprog, men dog, da en saadan mundtlig Bertering fra Dansten med Nytte kan af Læreren jevnlig bruges som Middel til at indføre Disciplene mere i Sprogets Aand end ved blot Læsning og grammatisk Analyse af franske Bøger kan skee, samt endog kan blive et Slags Forberedelse til at tale Sproget, ogsaa kan være meget tjenligt og til Flid ansporende, at det gøres til Gramenegenstand, fordi man jo nok veed, hvor lunkne de unge Mennesker, for hvilke Gramenscharakter mere end egen Lyst er Diemærket, ofte ere ihenseende til det, der ikke udtrykkelig fordres til saadan Gramen. Det samme er Tilfældet med Tydsken, hvori jeg og vilde tilføie den

Taleovelse, hvergang der var læst et kort Udsnit i Læsebogen (i Begyndelsen mindre, efterhaanden længere), da at lade en eller to andre Disciple udenad giengive dets Indhold paa Tydsk, hvilket desuden og vilde befordre Opmærksomheden, naar ingen isorveien kunde vide, hvo der vilde blive opfordret dertil. Men naar nu derimod, foruden Færdigheden i hiin mundtlige Oversættelse til Grammen, fordres en tydsk Stil, d. e. en skriftlig tydsk Oversættelse af et opgivet dansk Stykke, hvori skal udvises Duellighed i at kunne correct skrive Sproget samt Disciplene skulle være bekendte med det Væsentligste af den tydske Literaturs Historie, da fordres det sidstnævnte ikke i Planen § II til Afgangsramen, og det vil altsaa formentlig gaae dermed saaledes, som vi nylig bemærkede om deslige Ikke-Gramensgjenstande. Hvad derimod den tydske Stil og Duelligheden i at skrive correct Tydsk angaaer, da maa jeg tilstaae, at jeg ikke kan finde nogen tilstrækkelig Grund til at tabe megen Tid til Øvelserne deri. I ingen offentlig Stilling hos os er den jo almindelig fornøden; eller vilde man maaskee derved tænke paa de af vore Candidater, som maatte søge Ansættelse i Hertugdømmernes tydsktalende Egne, da ere jo disse deels saa faa, at der ingen saadan Foranstaltning behøver at gjøres for dem, og deels vilde disse faa vel neppe alligevel kunne blive staaende ved den Øvelse i at oversætte fra Dansk til Tydsk, som Skolerne kunne præstere. Skrive i Sproget selv siebliklig, uden dansk Concept, maae de kunne, saavel som og tale det, uden hvilket der hverken kan skrives i Sprogets Land eller med nogen Fethed. Hvo der altsaa vil bringe det dertil maatte alligevel, naar han ikke medbragte denne Duellighed til Skolen, søge den ved privat Flid og Undervisning. Langt bedre altsaa at anvende den Tid, der nu maa opofres til disse skriftlige Oversættelsesøvelser, til desmere Læsning af fortrinlige tydske Klassikere, især Digtere som Schiller og Gøthe, hvoraf

Læsebøgerne ikke levere noget betydeligt eller fuldstændigt, hvilket ikke blot kunde øve i Sproget, men tillige især, hvad der er langt vigtigere end correct Tydskriften, bidrage betydeligt til Smagens og den almindelige Dannelse, som jo efter Planen er vor Skoleundervisnings Diemed; ligesom og ved dette Bekjendtskab med Forfatterne vilde virkes langt bedre til Diemedet, end ved tørre Fortegnelser over Skrifter, hvoraf Disciplen intet erfarer om dem og kun lærer Navne og Titler udenad, uden at kunne begrunde sig nogen egen Dom over Skrifternes Indhold og Værd. Ønskeligt havde det derfor været, om Prof. Hjort havde i sin tydske Læsebog ved hvert Stykke strax havde anført, hvorfra det var taget samt det nødvendigeste om Forfatterne, istedetfor at det nu med Vanstuelighed maa søges i en Samling Sprogansmærkninger til den 2den Deel, hvor man endda ikke faaer andet at vide end Forfatterens Navne, som vel Disciplen i Almindelighed ikke vil besvære sig med at efterlede. I Sprogkundskaben selv vilde det uden tvivl være tilstrækkeligt og hensigtspassende, om det fremdeles blev ved hvad den duelige Graminator hidtil pleier at fordrø i examen artium, hvilket hverken er for lidet eller for meget.

U n m æ r k n i n g til S. 80 Lin. 18—23; Efterat dette var aftrykt, ser jeg af de nyest ankomne preussiske Programmer, at man i nogle tydske Skoler anvender i Mellemklasserne en usforholdsmæssig lidet Tid paa Læsning af latinske Auteurs imod den, der bruges til Grammatik og Øvelser i at skrive Sproget. I dette Tilfælde kan jeg ikke troe, at det humanistiske Studiums ovenf. S. 49 og fgg. omhandlede egentlige Hensigt tilstrækkeligen vil opnaaes. Fortrolighed med den classiske Litteratur bliver dog Hoveddiemedet, hvorfor de gamle Sprog bør læses. Dette bør allerede i Mellemklasserne have i Sigte, Disciplen vænnes til let at overse og forstaae hele Stedets Mening og Grammaticalia mere læses af Auctorene selv end af Lærebøgers abstracte Regler, Hjøndt disse vistnok maae forenes dermed.

Skolefterretninger

fra Roskilde Kathedralskole

for Aaret fra 1 Aug. 1846 til 31 Juli 1847.

I Lærerpersonalet er der i det forløbne Aar stæet følgende Forandringer:

D. 1 Aug. 1846 blev Adjunkt N. G. Riis beskiftet til Overlærer ved Ribe Kathedralskole. Underviisningen i hans Fag blev fra det nye Skoleaars Begyndelse d. 1 Sept. af besørget ved Vikariering, indtil Overlærer ved Slagelse lærde Skole S. B. Thrige, som d. 30 Okt. blev beskiftet til Overlærer her ved Skolen, d. 23 Nov. tiltraadte sit Embede.

Endvidere var constitueret Lærer Cand. theol. B. J. Fog d. 1 Aug. 1846 beskiftet til Adjunkt, men frattraadte allerede d. 12 Juni 1847, efterat være kaldet til Sognepræst for Nestelso og Mogenstrup i Sjælland. I hans Sted er u. 3 Juli constitueret Cand. philol. C. W. Smith.

Disciplinens Antal var ved Slutningen af forrige Skoleaar 62. Deraf udmeldtes 5, nemlig 1 af 6te Klasse overste Afdeling, for at lade sig privat dimittere til Universitetet, 1 af 5te Klasse for at underkaste sig den al-

mindelige Forberedelsesexamen, 1 af 3die og 2 af 1ste Klasse for at optages i Odense Skole, da deres Fader var forflyttet til Fyen. Derimod optoges d. 1 Sept. 11 nye Disciple. Det hele Antal var saaledes ved det nye Skoleaars Begyndelse 68. Men af disse dimitteredes i Slutningen af September følgende 10 til Universitetet:

1. Leon Gebhard Greve Moltke-Hvitfeldt, Søn af Hr. Kammerherre N. G. Greve Moltke-Hvitfeldt, Kgl. dansk Minister-Resident ved Hofferne i Neapel og Turin, Commandeur af D. og Dbmd.

2. Carl Waldemar Marcher, Søn af Hr. G. G. Marcher, Forpagter af Trudsholm her i Egnen.

3. Joachim Gudme, Søn af Hr. Pastor H. P. Gudme, Sognepræst til Keerslev og Vedby i Løve Herred.

4. Peter Balthasar Theodor Liebe, Søn af Hr. Cancellieraad G. J. Liebe, Universitetsforvalter, Forstander ved Duebrodre Kloster og Kasserer ved Kathedralskolen i Roskilde.

5. Carl Frederik Hanson, Søn af Hr. Bogtrykker J. D. G. Hanson i Roskilde.

6. Ludvig August Palludan, Søn af Hr. Pastor F. H. Palludan, Sognepræst til Søby og Hallenslev.

7. Gujon Jakob Erik Hieronymus Münster, Søn af Hr. Kammeraad N. D. Münster, Amtsforvalter i Roskilde.

8. Rudolf Abraham Morten Liebe, Broder til No. 4.

9. Hans Paul Ferdinand Seidelin, Søn af Distrikts- og Stadslæge i Roskilde Hr. J. H. Seidelin.

10. August Stybe, Søn af Hr. Pastor P. D. Stybe, Sognepræst til Kirkehylinge og Lyndby.

Af disse erholdt i examen artium de to førstnævnte L. G. Greve Moltke-Hvitfeldt og G. W. Marcher Char. laudabilis, de øvrige haud. illaud. Deres Specialcharakterer sees af nedenstaaende Tabelle.

Specialkaraktererne i examen artium for de 1846 til Universitetet Dmitterede.

	Danskk Udarbejdelse.	Latin.	Latinisk Stil.	Græsk.	Hebraisk. *Pomer.	Religion.	Geographi.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Lydst.	Græsk.
1. E. G. Moltke-Hvitfeldt	laud.	laud.	h. ill.	laud.	*laud.	h. ill.	laud.	laud.	laud.	h. ill.	ld. p.c.	ld. p.c.
2. C. W. Marcher . . .	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	*laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	h. ill.
3. J. Gudme	laud.	laud.	n. cont.	laud.	*h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	ld. p.c.	ld. p.c.	laud.	laud.
4. P. B. Th. Lieve . . .	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	n. cont.	laud.	laud.
5. C. F. Hanson	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	*h. ill.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.
6. E. A. Palludan . . .	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	laud.
7. G. J. G. H. Münster	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	*laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.
8. N. M. A. Lieve . . .	n. cont.	h. ill.	h. ill.	laud.	*h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.
9. P. P. F. Seibelin . .	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	*laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	laud.	laud.
10. A. Stybe	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	laud.	laud.

IV

Af de 58 tilbageblevne Disciple udmeldtes i Aarets Løb 3, derimod indkom 2, saa at Antallet for Diebliffet er 57. Disse ere saaledes fordeelte i Klasserne.

6te Klasse.

Øverste Afdeling.

1. H. F. D. Bang, Faderen Sognepræst til Fersløv og Vellerup i Horns Herred.
2. W. F. C. Worsøe, F. Beipiqueur i Holbeks Amt, dod.
3. G. C. U. Wellendorf, F. Forstraad og egl. Skovrider i Odsherred.
4. N. P. C. Peterjen, F. Justitsraad og Borgermester i Holbek.
5. J. H. Gudme, F. Sognepræst til Keersløv og Vedby.
6. W. Gøpersen, F. Uhrmager i Roskilde, dod.
7. C. W. Hansen, F. Kammerraad og Stiftsksriver i Roskilde, R. af D.
8. G. P. Christensen, F. Sognepræst til Gadstrup og Søv her i Egnen.
9. N. P. Ernst, F. Sognepræst til Sønder Jernløse og Søstrup i Merløse Herred.
10. G. P. N. Bloch, F. Skolens Rector.
11. C. W. J. Hartvigsen, F. Skoletærer i Vellinge.

Nederste Afdeling.

12. A. G. Walløe, F. Procurator i Roskilde.
13. A. M. Madsen, F. Skraddermester i Kjøbenhavn.
14. D. F. Smith, F. Kjøbmand i Holbek.
15. F. Rottbøll, F. Høiesteretsassessor i Kjøbenhavn, R. af D.
16. E. J. L. Bang, F. see Nr. 1.
17. C. Th. Hansen, F. see Nr. 7.

18. H. F. Brønnicke, F. Kjøbmand i Roskilde.
19. H. P. Jørgensen, F. Skolelærer i Thune.
20. J. B. Hertz, F. Consistorialraad og Sognepræst til Frue Kirke og St. Jørgensbjerg ved Roskilde.

5te Klasse.

21. D. C. T. G. Friis, F. Eier af Frihedsgaarden mellem Kjøbenhavn og Roskilde.
22. G. W. Støbe, F. Sognepræst til Kirkehyllinge og Lyndby i Voldsborg Herred.
23. F. J. Gotzian, F. Bomuldsfabrikant i Roskilde.

4de Klasse.

24. J. F. G. Pio, F. Premier-Lieutenant i Roskilde.
25. P. W. Grove, F. Justitsraad og Toldkassere i Rosk.
26. D. F. Øbel, F. Sognepræst til Phænefjord paa Moen.
27. J. G. Hansen, F. Organist ved Roskilde Domkirke.
28. E. Bache, F. forhen Kjøbmand i Roskilde. Nu i Kjøbenhavn boende.
29. R. M. G. G. Arboe, F. Prokurator i Holbek.
30. D. F. Blechingberg, F. Sognepræst til Flemseje i Fyen, død.
31. N. A. Sørensen, F. Prokurator i Roskilde.
32. E. D. Sommer, F. Provst og Sognepræst til Tjæreby og Allhynderup, død.
33. D. F. G. Prasen, F. Provst og Sognepræst til Skjellfør.
34. J. Ernst, F. see Nr. 9.

3die Klasse.

35. G. M. G. Petersen, F. Mellecier i Svinninge i Odsherred.

37. J. Carlsen, F. Østsigter i Etibø.
 38. P. S. Kæbe, F. Cognepræst iil Paastrer paa Bornholm, bød.
 39. N. G. Sanden, F. see Nr. 7.
 40. C. I. Struun, F. Forvalter ved Høstilde adellige Sommerloster.
 41. N. Sanden, F. see Nr. 27.
 42. N. S. Xcellenbord, F. see Nr. 3.
 43. G. F. N. Øverste, F. Dr. Professor og Overlæge paa Akthrup.
 44. N. S. M. Øverste, F. see Nr. 43.
 45. P. S. Sæggard, F. Høbmand i Slangernup.

2ten Klasse.

46. G. J. Horelle, F. Høbmand i Høstilde.
 47. S. M. Rogers, F. Ørosterer i Høstilde.
 48. P. Xicchingberg, F. see Nr. 30.
 49. J. D. F. Xarathelsen, F. Cognepræst iil Søby i Døsherrød.
 50. N. Frits, F. Kammerraad, borgerlig Raadmand og Høbenhavn's Magistrats-Øobstforvalter i Høstilde.
 51. F. G. Fost, F. Justitsraad og Borgerrædter i Høstilde, N. af D.
 52. K. Jensen, F. Øbning og Xarber i Høstilde.
 53. J. D. M. Staahl, F. Østolærer paa Et. Sørgendsterg.

1te Klasse.

54. P. J. Sanden, F. Høstendager i Høstilde.
 55. F. G. Coransen, F. i. Nr. 31.
 56. P. M. G. Sanden, F. Østolærer i Egnbø.
 57. G. S. N. Knüppel, F. Xagermæster i Høstilde.

Underviisningen har været følgende:

3 Latin:

6te Klasse 10 Timer egentlig, deraf 6 samlede, 4 særskilte for øverste og nederste Afdeling. I 3 af de samlede Timer har Rektor fortolket Virgils *Æneides* 1ste og 2den Bog, samt Horatii *Øvers* 2 første Boger; i de 3 øvrige har Overlærer Hundrup gennemgaaet 3die Bog af Cicero de officiis og Taler pro Roscio Amerino. — Øverste Afdeling har i Begyndelsen af Skoleaaret tillige med de ihjy Dimitterede læst Horatii *Ars poetica* under Rektor, iøvrigt i 1 af de særskilte Timer under Samme læst Aldskilligt cursorisk, deriblandt de 3 første catilinariske Taler; de øvrige 3 Timer ere anvendte til latinsk Stil, 1 under Rektor, 2 sammenhængende under Overlærer Ehrige. — Nederste Afdeling har i Begyndelsen af Skoleaaret under Overl. Hundrup læst den 1de catilinariske Tale og Taler for Cælius; iøvrigt i 1 Time om Ugen Madvig's Syntaxis § 377 til Enden og Orddannelselæren; 3 Timer ere anvendte til latinsk Stil, 2 Gange skriftlig og 1 Gang mundtlig.

5te Klasse 11 T. under Overl. Ehrige. Læst Sallust's *Catilina*, Ciceros 4 catilinariske Taler og af Ovid's *Metamorphoser* efter Feldbausch's Udvalg No. 1, 2, 3, 4, 5, 7. Af Madvig's Grammatik det Meste af Bøiningelæren, Orddannelselæren og Syntaren fra § 288 til 430. 3 af Timerne ere anvendte til latinsk Stil, dels skriftlig, dels mundtlig, efter Ingerslev's Materialier 2den Samling.

4de Klasse 10 T. under Overl. Hundrup. Læst de 4 første Boger af Cæsar de bello Gall. og Terentii *Andria*. Af Madvig's Grammatik er foruden Orddannelselæren største Deelen af Syntaren gennemgaaet med Forbigaaelse af en Deel Anmærkninger. 2 af Timerne ere anvendte til latinsk Stil, 1 skriftlig og 1 mundtlig.

VIII

vendte til latinisk Stil, afværende skriftlig og mundtlig, efter Ingerslevs Materialier.

3die Klasse 10 L. under Adj. Fog. Døringes Læsebog p. 1—40 og p. 113—142. Phaedri fabulae forfra til 3die Boges 8de Fabel. Madvig's Grammatik § 119—169 og 240 til § 299. Mundtlig Stil efter Trojels Exempler (2 L.).

2den Klasse 8 L. under Adj. Kruse. Blochs Elementarbog 1ste Cursus fra Stykke 55 i Exemplerne af Syntaxis til Enden. 2det Cursus fra Begyndelsen til Fabulae poeticae. Madvig's Grammatik forfra til Verba anomala med Forbigaaelse af Udskilligt. Trojels Exempler ere oversatte saavel mundtlig som skriftlig.

3 Græsk:

6te Klasse 5 L. 3 de 3 L. under Rektor læst Herodots 7de Bog c. 1—127 og de 2 første Bøger af Xenophons Memorabilia. 3 de 2 L. under Overl. Thrige Odysseens 5te og 6te Bog, samt Platons Apologia Socratis. — De, der ikke læse Hebraisk, have desuden under Overl. Hundrup i 2 L. læst Odysseens 7de, 8de, 13de, 14de og 15de Bog, nogle Enkelte desuden i en 3die Time 3die, 9de, 10de og 16de Bog.

5te Klasse 5 L. under Overl. Hundrup. Læst Xenophons Anabasis 1ste Bog og 3die Boges C. 1—2, samt de 2 første Bøger af Odysseens.

4de Klasse 5 L. under Overl. Thrige. Blochs Læsebog p. 77—93 og 107—160 med Forbigaaelse af nogle Stykker. Formulæren repeteret efter Blochs Grammatik.

3 Hebraisk under Adj. Algerup:

6te Klasse (hver Afdeling 3 L.). Øverste Afdeling har læst Genesis C. 15 til Enden, nederste Afdeling Genesis C. 1—13. Brugt Whittes Grammi.

3. Mødermaal:

6te Klasse under 21. og (hver afdeling 2 fam-
 menhængende Zimer). Hvor ligger er freest en Udarbej-
 delse, afværende en Overfølelse fra Latin og en Udgave
 af Skriften eller Udtalelserne. Underinden ere Wenstere
 forleste.

5te Klasse 2. under 21. og 2. Klasse om
 den danske Skriftsprog til læren om Perioden. Udvagte
 Stykker af Møderets Beskrivelse. Hvor ligger en dansk Stil.

4de Klasse 2. under samme Lære. Møderets dan-
 ske Beskrivelse fra p. 186 til Ende. Hvor ligger Beskrivelsen
 om dansk Stil hver ligger

3de Klasse 2. under samme Lære. Møderets
 danske Beskrivelse fra Stykke 318 til 385 samt læren om
 Antipunctationen. Møderets Beskrivelse. Hvor ligger en dansk
 Stil.

2den Klasse 3. under samme Lære. Møderets
 danske Beskrivelse forfra til Stykke 391. Møderets Beskriv-
 else. Den 2te ugentlig er anvendt til Stil.

1ste Klasse 6. under 21. og. Møderets
 Grammatik samt hvel. af Møderets Beskrivelse er læst og
 derpaa forsat af Disposition til p. 170; lært udenad til
 p. 81 med Forbigaaelse af nogle Stykker, anafseret til
 p. 42. Stykket Dødsen ere ofte anvendte.

3. Klasse:

6te Klasse overste Afdeling har i 2. un-
 der 21. Udgaver samt de første Stykker af Møderets Beskriv-
 else og freest endel stykke Stil. (Den sidste Tid har
 den ene Time været anvendt til Mathematik).

6te Klasse nederste Afdeling og 5te Klasse
 have samme i 2. under samme Lære samt af Møderets
 profaste Beskrivelse p. 113-150, af den sidste p. 65-80:

desuden oversat mundtlig af Herslevs Bibelhistorie paa Tydsk p. 173—192 og skrevet en Stil hver Uge efter samme Bog.

4de Klasse 2 T. under samme Lærer. Hjorts prosaiske Læsebog p. 187—228 og 237—256. Hver Uge en Stil efter Wolles Stilovelsler. Af Hjorts større Gramm. Verber og Rektioner.

3die Klasse 3 T. under samme Lærer. Hjorts prosaiske Læsebog p. 56—80 og 87—108. Hele Sammes lille Gramm. undtagen Rektionerne. Hver Uge en Stil efter Wolles Stilovelsler.

2den Klasse 3 T. under samme Lærer. Hjorts prosaiske Læsebog p. 1—40. Verber og Substantivers Declination efter Hjorts lille Gramm. Hver Uge en Stil efter Wolles Stilovelsler.

1ste Klasse 6 T. under Adj. Fog. Riises lille tydske Læsebog fra p. 82 til Enden. Udenad er lært omtrent 6 Blade. I Hjorts lille Gramm. ere Verber og Pronominer læste og indøvede skriftlig og mundtlig ved Hjælp af Wolles Stilovelsler.

I Frausk under Adj. Ngerup:

6te Klasse's øverste Afdeling 2 T. Vorrings études literaires p. 21—46, 167—186, 222—227, 239—252, 266—270, 383—393, 430—433, 438—440. Af Album poétique p. 451—459. Vorrings Gramm. repeteret.

6te Klasse nederste Afdeling 2 T. Samme Læsebog p. 1—10, 46—62, 167—186, 222—227, 289—331. Af Vorrings Grammatik er Kjønnet læst udførligt, det Dvrigte repeteret.

5te Klasse 3 T. Vorrings Læsebog for Mellemklasser p. 53—75, p. 106—178. Af Sammes Gramm. ere de uregelm. Verber og Kjønnet læste udførligt, det Dvrigte repeteret. Ingerslevs Materialier ere benyttede til skriftlige og mundtlige Øvelser.

4de Klasse 3 T. Bjerrings lette Læsestykker p. 35—Gnden. Vorrings Læsebog for Mellemklasser p. 74—109. Til mundtlige og skriftlige Stiløvelser er benyttet Læsens Opgaver 2det Udsnit. Af Vorrings Grammatik ere de uregelm. Verber og Kjønnen læste første Gang, det Dvrige repeteret.

3die Klasse 5 T. Vorrings manuel des enfants p. 54—138. Gloserne og 4 Blade ere lærte udenad. Artikler, Pronomina og de regelmæssige Verber ere lærte efter Diktat og indøvede skriftligt og mundtligt efter Læsens Opgaver 1ste Udsnit.

2den Klasse 5 T. Vorrings manuel des enfants forfra til p. 56. Gloserne og 6 Blade ere lærte udenad. Artikler, Pronominer og 1ste Conjugation ere lærte efter Diktat og indøvede som i 3die Klasse.

3 Religionslæren:

6te Klasse øverste Afdeling 2 T. under Rektor. Repeteret Religionslæren og Bibelhistorien efter Fogtmanns Lærebog og Herslebs større Bibelhistorie. — Nederste Afdeling 2 T. under Adj. Kruse. Fogtmanns Lærebog § 59—130. Herslebs større Bibelhistorie p. 95—248. Brevet til Galaterne er læst i Originalsproget og forklaret. — Desuden har hele Klassen samlet under Rektor i en 3die Time læst de første 16 Capitler af Matthæi Evangelium.

5te Klasse 2 T. under Adj. Kruse. Fogtmanns Lærebog forfra til § 59, samt § 98—122. Herslebs st. Bibelh. fra Moses til 3die Periode i Jesu Liv.

4de Klasse 2 T. under samme Lærer. Fogtmanns Lærebog forfra til § 59, samt § 98—115. Herslebs st. Bibelhistorie fra Moses til Dommerne, samt fra 3die Periode i Jesu Liv til Gnden.

3die Klasse 2 T. under samme Lærer. Valles Lærebog fra 4de Capitel til Nadverens Sakramente i 7de Ca-

pitel. Herslebs st. Bibelhist. fra Sauls Historie til 3die Periode i Jesu Liv.

2den Klasse 2 T. u. s. Lærer. Valles Lærebog Cap. 1—4. Herslebs st. Bibelh. p. 1—95.

1ste Klasse 2 T. u. s. Lærer. Blochs Grundlæg for Underviisning i Religion, samt Herslebs mindre Bibelhistorie ere begge læste heelt.

I Historie:

6te Klasse overste Afdeling har i 3 T. under Adj. Friis repeteret hele Verdenshistorien efter Kosfods Udtog.

Nederste Afdeling har i 3 T. under samme Lærer læst Danmarks Historie efter Allens Udtog, samt den nyere Historie efter Kosfods Udtog indtil Frankrig, desuden Frankrig og England indtil 1603.

5te Klasse 3 T. u. s. Lærer. Kosfods Udtog fra England til Italien.

4de Klasse 2 T. u. s. Lærer. Kosfods Udtog fra Reiserperioden i Rom til Rusland.

3die Klasse 2 T. u. s. Lærer. Kosfods Udtog fra fra til Aar 272 i Roms Historie.

2den Klasse 2 T. under Overl. Ehrige. Kosfods Historiens vigtigste Begivenheder p. 75—157.

1ste Klasse 3 T. under samme Lærer. Af samme Bog den gamle Historie, de Flinkere desuden til p. 119.

I Geographi under Adj. Friis:

6te Klasse overste Afdeling har i 1 T. repeteret Ingerslevs Lærebog; nederste Afdeling ligeledes i 1 T. læst fra Holland til Asien efter samme Bog.

5te Klasse 2 T. Landene i Europa undtagen Danmark, Tydskland, Holland og Belgien, efter samme Bog.

1de Klasse 2 T. Samme Bog fra England til det asiatiske Tyki.

3die Klasse 2 T. Efter samme Bog Norge, Sverrig, Danmark, Rusland og Preussen. De andre Verdensdele ere gjenneingaaede ved mundtligt Foredrag.

2den Klasse 2 T. Hele Geographien efter mundtligt Foredrag.

1ste Klasse 3 T. Ligeledes en almindelig Oversigt.

I Arithmetik under Adj. Broager:

6te Klasse øverste Afdeling 2 T. Repeteret det til examen artium Befalede efter egen Lærebog (aftrykt til Brug for Røstilde Kathedralskole).

Nederste Afdeling 2 T. Den sidste Halvdeel af Læren om Decimalbrøk, rationale og irrationale Tal og Rodstørrelser.

5te Klasse 2 T. Ligninger, Forhold og Proportioner og de hele Tals Theori.

4de Klasse 2 T. Brøk, Ligninger af 1ste Grad og Forhold og Proportioner.

3die Klasse 3 T. De 4 Species.

I Geometri under samme Lærer:

6te Klasse øverste Afdeling har i 2 T. efter Mundts Lærebog repeteret det til examen artium Befalede; nederste Afd. ligeledes i 2 T. læst de Opgaver, der behandle Cirklen og de dertil hørende Vinkler, samt de til de regulære Polygoners og Cirklers Beregning hørende Sætninger.

5te Klasse 2 T. Mundts Lærebog seer Beregning af Vinklernes Sum i en n Kant til Cirklen.

XIV

1de Klasse 2 T. Mundts Lærebog forfra til Læren om ligedannede Figurer.

I Regning under Lærer Holm:

2den Klasse 3 T. Brokers Behandling, deels paa Tabellen, deels Hovedregning.

1ste Klasse 4 T. (de 3 samlede med 2den Kl.). Egeledes, mest Brokers Behandling.

I Naturhistorie under Lærer Holm:

4de Klasse 1 T. Planteriget efter Dreiers Lærebog; Grundene for de forskjellige Systemer ere meddeelte.

3die Klasse 2 T. Fuglene og de første Begreber om Planterne efter samme Bog.

2den Klasse 2 T. Om det menneskelige Legeme og Pattedyrene efter samme Bog, desuden pag. 200—220.

1ste Klasse 3 T. Om det menneskelige Legeme og Pattedyrene efter samme Bog.

I Kalligraphi under Adj. Friis:

1de Klasse 1 T., 3die og anden hver 2 T., 1ste 1 T. (i Forening med 2den og 3die).

I Tegning under Timelærer Døgsmd. Ehlers:

3die Klasse 1 T., 2den og 1ste 2 T. samlede.

I Vokalmusik under Cantor Hartmann:

De, som have Stemme og Behør, efter særskilt Inddeling i 4 T., den ene Gang firstemmig.

I Gymnastik:

Samtlige Klasser i 3 Hold, hver 2 Timer ugentlig, (6te Klasse øverste Afdeling kun 1), indtil Svømmeøvelserne begynde, hvortil Timen fra 5 til 6 anvendes, saaaft Veiret tillader det. Øvelserne ledes af forhenværende Dragen Madsen under Opsyn af Adjunct Friis.

Lærernes ugentlige Timeantal har saaledes været:

Rector	11.
Overlærer Hundrup	25.
— Thrige	25.
Adjunct Agerup	26.
— Friis	31.
— Broager	31.
— Kruse	29.
— Fog	26.
Lærer Holm	12.
Time lærer Ehlers	3.
Santor Hartmann	4.

Disciplenes ugentlige Timeantal har været i 6te Klasse 35, i 1ste Klasse 33, i de øvrige Klasser 31, foruden Gymnastik og Sang.

Skolebibliotheket

er siden sidste Programs Udgivelse forøget med følgende Bøger:

a) De fra den Kongelige Direction tilsendte:

Stephani thesaurus græcæ lingvæ. Vol V fasc 7 & Vol VI fasc. 6.

Wegener Anders Sørensen Wedels Levnet. 1to. (og desuden har Forf. foræret et Exemplar).

Sibbern om den christelige Ytringsfrihed. Universitets-Progr.
Mynster de illo fratre, cujus Paulus 2 Cor. 8 mentio-
nem facit Progr.

Aktstykker om Danmarks indre Forhold i den ældre Tid,
udg. af Fyens litter. Selskab. 2den Samling 2det Hefte.
Erslevs Forfatterlexikon. 9de Hefte.

Rosenvinges Supplement til Samlingen af Lovbud for Geist-
ligheden. Kbh. 1846.

Beckers Verdenshistorie, overs. af Riise 14de Bd. 1—6 H.
Orstedes Oversigt af det Kgl. Danske Vidensk. Selskabs For-
handlinger 1846 No. 1—6.

Winther quibus artibus ludi reales in Germania instituti
sint Disp.

20 Programmer fra de danske lærde Skoler for 1846.

9 — fra de lærde Skoler i Hertugdømmerne for
1846.

Index lectionum univers. Hafn per semestre æstivum et
hibernum 1846.

Lister over Udfaldet af examen artium og philosophicum
1846.

Regnskabs-Oversigt for Aaret 1845 over samtlige Stats-Ind-
tægter og Udgifter.

Budget for Aaret 1847 over samme.

Progr. univ. Hafn 1846 inest Steini de neuromate quo-
dam nervi ischiadici disp.

Selmers Kjøbenhavns Universitets Aarbog for 1845.

Molbechs Nyt historisk Tidsskrift. 1ste Rds. 1ste H.

Thorups historiske Efterretninger om Ribe Kathedralstole. 1ste
Deel 1ste Hefte.

Henrichsens Bidrag til Odense Kathedralstoles Historie. 1ste
Hefte. (Indbydelseskrift til Skolebygningens Indvielse).

b) De for den dertil bevilgede Sum anskaffede:

Fryxells svenska historien. 3 og 11de D.

Kroyers naturhistor. Tidsskrift. 5te Hefte.

Molbechs Analecter. 1ste H.

Les comedies de Terence avec la traduction en français
par M. Alfeld Magie. Paris 1845.

Fyens Tidsskrift for Litt. og Kritik 1846 2det—4de H.

Kiepers Atlas von Hellas. 2det og 3die H.

- Dehlenschlägers Digterværker 13—17de Bd.
 Studenttågen i Sommeren 1845. Upsala 1846.
 Sagart Charakterbilder der vornehmsten Reformatoren, von
 Lindau. 1ster Bd.
 Beckers Handbuch der römischen Alterthümer II, 2.
 Ussings Reisebilleder fra Syden. 1ste og 2det H.
 De Wette Handbuch zur Erklärung des N. T. Johannes
 Evang. u. Briefe des Petrus u. Johannes.
 Schlossers Geschichte des 18ten Jahrh. 6ter Th.
 Seyfferts Übungsbuch zum Uebersetzen aus dem Deutschen
 in's Lateinische für Secunda.
 Köhr's Palästina. Leipz. 1845.
 Beck Geschichte der Griechen u. Römer. Hannov. 1846.
 Sophoclis tragoediae ed. Wunder. 3 Vol.
 Riethammer: der Streit des Philanthropinismus u. Humanismus.
 Tropfen über unser Gelehrtenschulwesen.
 Jahns neue Jahrb. für Philologie u Pädagogik 1847 mit
 Suppl.
 Hallische Allgemeine Litteratur-Zeitung 1847.
 Mühlmanns Repertorium der klassischen Litteratur. 1ster u.
 2ter Jahrgang.
 Ersch und Grubers allg. Encyclopädie. 16 Bd. (til Com-
 plettering).
 Krügers griechische Sprachlehre I u. II, 1.
 Sallustii Catilina ed. Dietsch.
 Weissenborn Hellen, Beiträge zur griech. Alterthumskunde.
 Clausens Tidsskrift for udent. theolog Litteratur. 1846.
 Thiers hist. du consulat et de l'empire. 25de H.
 Ræders Danmarks Krigshistorie. 2den D.
 Histoire de Pologne ancienne et moderne. 1847.
 Hinrichsens Udsigt over de flensvigste Forhold.
 Dehlenschlägers Amleth.
 Danmark i Valdemarernes Tid af Hammerich. 1. Bd.
 Scheuws danske Tidsskrift. 1—2det H.
 Statskalenderen for 1847.
 Vischer Untersuchungen über die Verfassung v. Athen.
 Vischer Alkibiades u. Gysandros.
 Hermanns Lehrbuch der griech. Antiquitäten. 2ter Th.
 Thucydides erklärt v. Krüger. 1—3 H.

XVIII

Og underhaanden for lav Priis:

Brissonius de formulis et sollempnibus p. Rom.

Aldi Manutii phrases lingvæ Lat.

Gierig: Ovidii Metamorph. ed. Jahn. 2 Voll.

Gierig: Ovidii Fasti.

Ueschylos übersetzt v. Boss.

Ruhnkenii Dictata in Terentium.

Paa Bogauktioner desuden:

Sveriges Rikes Lag gillad 1734 m. m.

Filangieris System der Geseßgebung. a. dem Ital. 8 Bde.

Le droit de gens par Vattel. 2 Voll.

Kong Waldemar 2dens jydste Lov Bbhv. 1561 med Kg. Frederik 2dens Haandfæstning, Reces, Gaardret, Soret m. m.

Den jydste Lov ved Rosod Ancher.

Höyers jus public. Dan. et Norv. Mscr.

Neues Lehrgebäude der Diplomatiek a. d. Franz. v. Adelong. 2 Bde.

Arndt Geist der Zeit 1806.

Rafns Danmarks og Holsteens Flora.

Steffens geognostisch-geologische Aufsätze.

Jmison the school of arts.

Grunert Statik fester Körper.

Necker de la revolution française. 3 Voll.

Mad. Staël-Holstein considerations sur la revol. franç. 3 Voll.

Burke reflections on the revolution in France.

Martens cours diplomatique. 3 Voll.

Rast friskt Sproglære.

The union dictionary of Johnson, Sheridan and Walker.

Marmontel grammair.

Nouvelle grammair franç. par Noël & Chapsal.

Principes de la lanque franç. par Wailly.

Dupuis traité de prononciation.

Oeuvres de Béranger.

Sulpicii Severi historia sacra.

Martialis epigrammata cura Schrevelii.

Stobaei sermones ed. Schow.

Stiegligh Archæologie der Baukunst. 2 Bde.

Köhlers Aphorismen aus dem Gebiete des Gymnasiallebens.

Winkelmann's Werke, 8 Bde. mit 1 Bd. Kupfern.

Proppläen, herausg. v. Göthe. 3 Bde.

Knigge über Schriftsteller u. Schriftstellerei.
 Heinichen das Bücherlesen.
 Vandborg tydt Primitivlexikon.
 Eberhard synonymisches Handwörterbuch der deutschen Sprache.
 Fries kritische Untersuch. über einige deutsche Wörter.
 Pölsig Bruchstücke aus den deutschen Klassikern. 2 Bde.
 Behrmanns Haandbog i d. tydske prof. Literatur.
 Gräffe Anweisung zum Uebersetzen aus den deutschen in's Latein.

c) De af sal. Cancelliraad Ridder Borchs Arving
 praktiserende Læge Fr. Schjøtz, som Donation af
 den Ufdøde Pjænkede:

Gaylus Sammlung v. Alterthümern. Aus d. Franz.
 Schultze diss. de athletic veterum.
 Gottfriedt historische Chronica. 2 Thle.
 Pontoppidans danske Atlas med Forts. af Hoffmann. Alle 7
 Dele.
 Stadfeldt Beskrivelse over Randers.
 Terpgeri Ripæ Cimbricæ descriptio.
 Graah Undersøgelses Reise til Ostkysten af Grønland.
 Müller Undersøgelse om Guldhornene.
 Torfaeus: series dynastiarum et regum Danicæ.
 Snorro Sturleson Norske Kongers Krønike ved Hall.
 Kongespeilet islandsk med dansk og lat. Overs. af Ginerfen.
 Saxii Onomasticon litterarium. T. 1—5 & 7.
 Engel's kleine Schriften.

Vesta. Kleine Schriften v. Heidenreich. 4 Bde.
 Saaledes er Bibliotheket forøget med over 200 Bind og
 Hefter, bestaaet altsaa nu af over 7700 B. og S.

Uf Skolens Beneficiær har i indeværende Aar fri
 Underviisning været tilstaaet 29 Disciple, af hvilke
 3 have havt det hoieste Stipendium af 50 Rbd. er 150 Rbd.
 7 — — det mellemste — af 35 — er 245 —
 9 — — det laveste — af 20 — er 180 —

---

575 Rbd.

Allt af private Donationer, hvoraf dog kun udbetalt 200 Rbd., oplagt 375 til Understøttelse for Vedkommende ved Universitetet. For Stipendiefonden er saaledes af den hele aarlige Stipendiesum 578 Rbd. 10 $\text{\textasciix}$. bespart 3 Rbd. 10 $\text{\textasciix}$. som tilligemed hele Oplagssummen er til Fordeel for Stipendiefonden gjort frugtbringende i Byens Sparekasse.

Udtag af Skoleregnskabet for Aaret 1845.

Indtægterne have været følgende:

1	Renter af Skolens Capital-Formue	639 Rbd.	: $\text{\textasciix}$.
2	Fordebogs Indtægter i Korn og Penge	1004	— 1 -
3	Huusafgifter	25	— 80 -
4	Tiende-Indtægter af 18 Sogne	11,065	— 32 $\frac{1}{2}$ -
5	Degnepenioner	287	— 32 -
6	Jordstyld	9	— 50 -
7	Indtægter af Kirker og Præstekald	759	— 38 -
8	Skolecontingenter	1168	— 24 -
9	Indtægter af Duebrødre Kloster	12,531	— 55 $\frac{1}{2}$ -
10	Fra Universitetet	84	— : -
11	Forskjellige ubestemte Indtægter	400	— 12 -
12	Beholdning for forrige Aar	782	— 33 $\frac{1}{2}$ -
13	Indtægter ifølge forskjell. Decisioner	27	— 2 -
14	Tilbagebetalte Forskud	340	— : -
15	Anden tilbagebetalt Gjæld	29	— 64 -

Summa Indtægt 29,153 Rbd. 40 $\frac{1}{2}$ $\text{\textasciix}$.

Udgifterne have været følgende:

1.	Faste Gager, Gratificationer og Timebetaling til Lærerne	6921 Rbd.	86 $\text{\textasciix}$.
2.	Til Bibliotheket og videnskabelige Apparater. . . . . (foruden Legat Tilskud af 20 Rbd.)	300	— : -
3.	Til Rectorboligens Vedligeholdelse	192	— 39 -
4.	Til Skolebygningens Vedligeholdelse	243	— 25 -

5.	Til Inventariets Vedligeholdelse	114 Rbd.	66	§.
6.	Brændselsfornödenheder	275	— 48	-
7.	Belysningsfornödenheder	133	— 68	-
8.	Skatter og Afgifter	893	— 66	-
9.	Regnskabsføreren	339	— 66	-
10.	Andre Udgifter til Samme	148	—	-
11.	Pedellens Lon	124	—	-
12.	Reengjørelse	76	— 2	-
13.	Porto, Skrivematerialier og Per- tokoller	58	—	-
14.	Programmet	126	— 84	-
15.	Udbetalte Forskud	340	—	-

Summa Udgift 10,287 Rbd. 70 §.

Af den tiloversblevne Summa er
til den almindelige Skolefond afgivet. 18,207 Rbd. 69 §.
I Beholdning blev . . . . . 657 — 93 §.

Personal-Efterretninger om de tidligere fra Ros-
kilde Kathedralskole dimitterede Disciple:

a) Til Supplering og Berigtigelse af den i Bidragene til Skolens Hi-
storie 4de Hefte givne Fortegnelse:

- Fra Aaret 1740 Alb. Mich. Matras blev 1766 virkelig Sogne-
præst til Norderøernes Præstegjæld paa Fær-
øerne. Døde i dette Aald 1800.
- 1779 Lauritz Melchjor Nonnegaard død 1841
efterat have været Sognedegn for Snoldeløv
og Thune M. i 56½ Aar.
- 1780 Amtsprøvest og Jubellæreren P. W. Lütken
død 1846.
- 1785 Cancellier. L. H. Ström efter en ældre For-
tegnelse i Progr. f. N. urigtig anført som
endnu levende.
- 1791 Generalconsul A. C. Gjerlew i Norge, død
1845.
- 1793 Etatsraad og Jubellærer Emanuel Tauber,
forhenv. Rector i Aalborg, død 1847.
- — Conferentsraad P. Pedersen. Om ham kan
tilføies det Anførte: reiste 1796 til Afrika

- og bestyrede der i 3 Aar Consulatet i Marokko. Blev 1802 Chargé d'affaires og 1805 Generalconsul i Nordamerika. 1812 Ridder af Dbr. 1815 Geheime Legationsraad og Minister-Resident. 1826 Conferentsraad. 1828 Gmd. af Dbr. Afsluttede i 1826 Danmarks første og endnu gjældende Handels-Convention med de Nordamerikanske Stater, dat. Washington Apr. 1826. (Autogr.)
- Fra Aaret 1794 Cancelliraad og Districtslæge i Sorø Wendelhoe 28 Jun. 1817 Ridder af Dbr.
- 1811 Sognepræst til Frue Kirke i Roskilde H. P. B. Hertz 1846 udnævnt til Consistorialraad.
- 1812 Adjunct M. Sommer i Ronne 1846 i Raade entlediget.

b) Med de af nuværende Rector dimitterede er foregaaet følgende Forandringer:

- Fra 1816 Sognepr. A. P. J. Teilmann u. 15 Jan. 1847 beskiftet til Sognepræst for Ormslev og Røldt M. i Aarhus Stift.
- 1818 Kammerj. J. v. Wichfeld til Engestofte u. 28 Juni 1847 udnævnt til Kammerherre. I Decbr. 1846 valgt til Stænderdeputeret for Sædegaardseierne i Lolland.
- 1819 Sognepræst E. C. Dreyer i Marts 1847 til Sognepræst for Bøvling og Flynder M. i Ribe Stift.
- 1822 Sognepræst H. N. K. Rørdam i Nov. 1846 til Sognepræst for Dndløse og Søndersted M. i Sjælland.
- 1824 Sognepræst J. C. Jensen i 1846 til Sognepræst for Dusted, Allesløv og Ledreborg i Sjælland.
- 1825 Cancellisekretair C Koefod i Dec. 1846 til Borgemeister, Byfoged, By- og Raadstueskriver i Viborg.
- 1829 Capellan E. S. Koefod u. 24 Dec. 1846 til Sognepræst for Laurberg og Leerberg M. i Aarhus Stift.
- 1830 Justitsraad og Committ. i Gen. Føldkammeret E. D. Ehlers u. 28 Jun. 1847 til Ridder af Dbr.

- Fra 1831 Cand. chir. & med C. F. Frölich i Juni 1847 til Districtslæge paa Thorseng.
- 1833 Cand. philos. J. C. Albrecht i 1846 ansat som Feld- og Consumtionsbetjent i Rødby.
- 1834 Cand. theol. Th. Hansen i 1846 const. Adjunct ved Sorø Skole.
- 1836 Overlærer S. B. Thrige u. 30 Oct. 1846 til Overlærer ved Roskilde Skole.
- 1837 Cand. med. C. E. A. Fibiger reiser udenlands i Tyskland, Italien og Frankrig.
- 1838 Cand. theol. S. C. O. F. Broberg 1846 const. Adjunct ved Randers lærde Skole.
- 1839 P. G. Münster og C. G. H. A. Kuhlmann toge i Jan. 1847 theol. Embedsexamen med Char. h. ill.
- -- Cand. theol. A. L. Bruun 1846 personel Capellan i Phanessjord paa Møen.
- 1840 J. Sommer i Jul. 1847 theol. Candidat med h. ill.
- 1841 J. G. E. Koch og C. D. Conradsen toge i Dec. 1846 theol. Embedsexamen med h. ill.
J. P. O. Qvistgaard i April 1847 ligesaa.
- 1842 F. P. Baron Bille-Brahe i April 1847 Attaché ved Gesandtskabet i Paris.
Studios theol. C. E. Matthiesen døde 17 Jan. 1847 i Kjøbenhavn.
- 1844 C. E. Koch, som hidtil var hindret ved Sygdom, fuldendte i April 1847 examen philos. med Char. laudabilis med Udmærkelse.

Den offentlige Examen i nærværende Skoleaar vil blive afholdt paa de Dage og i den Orden, som omstaaende Label udviser *). Til efter Behag af bivaane sammes mundtlige Prøver, som begynde hver Formiddag Kl. 8 og hver Eftermiddag Kl. 3, indbydes Disciplenes Forældre og Børgere, samt enhver Anden, som maatte interessere sig for Skolens Bestræbelser og dens Ungdoms Fremgang, ærbødigst af

Roskilde, den 18 Juli 1847.

S. Blodj.

---

*) I øverste Klasse h ere tvende Stilprøver samt Examinationen i de levende Sprog, for at vinde Løb, forinden fuldendte.